

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
<<ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ>>

Διπλωματική εργασία

Τίτλος εργασίας: *Σύγχρονη Τεχνολογία και Ανθρώπινα Δικαιώματα*

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: ΑΝΘΩΖΩΗ ΧΑΙΔΟΥ
Μέλη Τριμελούς Επιτροπής: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΑ ΤΣΙΓΚΑΝΟΥ

Φοιτήτρια: ΡΑΦΑΕΛΑ ΜΑΤΣΟΥΚΑ
Α.Μ : 3217Μ004

Αθήνα
Σεπτέμβριος 2019

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	σελ 4
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	σελ 5
2. Η θετική και η αρνητική όψη της σύγχρονης τεχνολογίας και η σχέση της με τα ανθρώπινα δικαιώματα.....	σελ 14
3. Τα ανθρώπινα δικαιώματα στη σύγχρονη κοινωνία.....	σελ 24
<i>Ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου και της ιδιωτικής του ζωής στη σύγχρονη κοινωνία- Η πληροφοριακή ιδιωτικότητα.....</i>	<i>σελ 35</i>
<i>Νέες μορφές εγκληματικότητας και νομοθετικές εξελίξεις.....</i>	<i>σελ 41</i>
4. Η επίδραση των νέων τεχνολογιών στον έλεγχο του εγκλήματος τον 21 ^ο αιώνα. Ένας σύγχρονος κίνδυνος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα;.....	σελ 45
<i>Η μετεξέλιξη του κοινωνικού ελέγχου στο πλαίσιο της κοινωνίας της διακινδύνευσης.....</i>	<i>σελ 51</i>
5. Ο κίνδυνος της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος ως δικαιολογητική βάση των σύγχρονων μορφών της πολιτικής «μηδενικής ανοχής». Μετασχηματισμός ή αποδιάρθρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	σελ 58
<i>Μέθοδοι εξιχνίασης εγκλημάτων με τη χρήση της Τεχνολογίας – Η επενέργεια στο ανθρώπινο σώμα.....</i>	<i>σελ 72</i>
6. Οι νέες τεχνολογίες στον τομέα της σωφρονιστικής – Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στις φυλακές ή δημιουργία «δεύτερης φυλακής» για τους εγκλείστους.....	σελ 81
7. Η προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην Κοινωνία της Πληροφορίας.....	σελ 87

8. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εν όψει των νέων τεχνολογιών σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.....σελ **101**

Κριτικές παρατηρήσεις και προτάσεις.....σελ 117

9. Γενικά συμπεράσματα – Επίλογος .....σελ **122**

Βιβλιογραφία.....σελ **130**

Περίληψη

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από ραγδαία τεχνολογική πρόοδο, η οποία έχει δώσει τα πολύτιμα εργαλεία της τόσο στην επιστήμη όσο και στην έρευνα ώστε με τη σειρά τους, να διευκολύνουν την καθημερινή διαβίωση των ανθρώπων σε όλους τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται. Ιδιαίτερα μάλιστα στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής και στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο γενικότερα, η σύγχρονη τεχνολογία έχει προσφέρει εξελιγμένα και χρήσιμα μέσα που διευκολύνουν το έργο αλλά και τους σκοπούς κυρίως της πρόληψης και της καταστολής των εγκλημάτων, εν όψει μάλιστα των σχετικά <<νέων>> απειλών της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Από την άλλη, η εξέλιξη αυτή, είχε κι έχει, όπως είναι φυσικό, και την αρνητική της όψη, ιδίως σε ότι αφορά τον αντίκτυπο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό ουσιαστικά συμβαίνει καθώς η τεχνολογία οδήγησε προοδευτικά τον κοινωνικό έλεγχο στη λήψη μιας <<ιδιαίτερης>> τεχνολογικής-αυτοματοποιημένης μορφής, παραγνωρίζοντας βασικές θεμελιώδεις αξίες και υπονομεύοντας εν συνεχεία την ίδια την ανθρώπινη αξία.

Τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών κινδυνεύουν καθημερινά από συχνά, άστοχες παρακολουθήσεις τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και στοιχείων, ενώ οι άνθρωποι σε οποιοδήποτε βήμα τους, αισθάνονται στενά, χιλιάδες κλειστές κάμερες, σε δρόμους, τράπεζες, σχολεία, κλπ, να τους επιτηρούν και να τους ελέγχουν είτε βρίσκονται σε ελεύθερο περιβάλλον είτε όχι. Τα βιομετρικά χαρακτηριστικά των ατόμων χρησιμοποιούνται πλέον αδιάκριτα με στόχο την ταυτοποίηση- αναγνώριση προσώπων, ενώ τα κράτη χρησιμοποιούν τις τεχνολογικές μεθόδους ώστε να ανταλλάσουν πληροφορίες με σκοπό τον αμεσότερο και ευκολότερο ολοκληρωτικό έλεγχο των προσώπων. Ο νέος κοινωνικός έλεγχος, χαρακτηρίζεται από εντατικοποίηση και αυστηροποίηση με σκοπό τη συγκέντρωση <<πληροφορίας>> απ' όσο περισσότερους γίνεται. Όλ' αυτά φυσικά, υπονομεύουν την ίδια την αξία του ανθρώπου, την ιδιωτικότητα του και άρα την ελευθερία του, ενώ αποτελούν παράδοξο της εφαρμογής τέτοιων μεθόδων- στρατηγικών σε κράτη που χαρακτηρίζονται <<δημοκρατικά>>. Σκοπός της ανάλυσης αποτελεί η ανάδειξη όλων των σύγχρονων μεθόδων και τεχνικών του κοινωνικού ελέγχου που καταστρατηγούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αναφορά στην υπάρχουσα διεθνή και εθνική προστασία αυτών, αλλά πρωτίστως, η επαγρύπνηση των πολιτών απέναντι στον κίνδυνο της χειραγώγησης τους από τεχνικές που άλλοτε γνωρίζουν κι άλλοτε αγνοούν, ώστε να ενημερωθούν και εν συνεχεία να δράσουν στο μέτρο του εφικτού!

Λέξεις κλειδιά: Σύγχρονη Τεχνολογία, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Σύγχρονος Κοινωνικός Έλεγχος, Προσωπικά Δεδομένα, Καταπάτηση δικαιωμάτων.

1) Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, θα αναφερθούμε σε ένα σύγχρονο ζήτημα που αφορά στην επιρροή των σύγχρονων- νέων τεχνολογιών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κυρίως στις περιπτώσεις των καταστρατηγήσεων αυτών.

Αδιαμφισβήτητα, το εύρος του εν λόγω ζητήματος είναι τεράστιο, καθώς μπορεί να καταλάβει όλες εκείνες τις εκφάνσεις της σύγχρονης ανθρώπινης δραστηριότητας οι οποίες επηρεάζονται από την τεχνολογική πρόοδο και εξέλιξη (όπως λ.χ. ζητήματα του περιβάλλοντος, της υγείας, κ.λπ.) κι έχουν αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, στην παρούσα ανάλυση, σκόπιμα, θα εστιάσουμε σε ζητήματα προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ιδιωτικότητας του ατόμου, της προσβολής των προσωπικών του δεδομένων κ.α., που προέρχονται και οφείλονται από την εκτεταμένη και προβοκατόρικη θα λέγαμε, χρήση των νέων τεχνολογιών και αφορούν κυρίως σε ζητήματα επίκλησης της επίτευξης περισσότερης ασφάλειας των κρατών κι εν συνεχεία των πολιτών, εν όψει των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων, όπως είναι ο κίνδυνος της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και της εγκληματικότητας γενικότερα.

Βασική υπόθεση στην παρούσα εργασία, αποτελεί η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας, μεταξύ άλλων, στην εντατικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου και τη συνακόλουθη μετεξέλιξη αυτού, στο πλαίσιο μιας <<νέας>> αντεγκληματικής πολιτικής σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο, που έχει επιδράσει σημαντικά στη διαμόρφωση, την προστασία και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι γεγονός πως η ανάπτυξη της τεχνολογίας ορισμένες φορές, αντί να συντελεί στην πρόοδο του πολιτισμού χρησιμοποιείται με σκοπό την καταστρατήγηση

θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων, έτσι ώστε αντί να κάνει το κράτος πιο αποτελεσματικό, κάνει τους πολίτες λιγότερο ελεύθερους. Οι σύγχρονες αυτές τάσεις στην αντεγκληματική πολιτική, τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και καταστολής των εγκλημάτων, οι οποίες εντατικοποιήθηκαν θα λέγαμε, από την επόμενη μέρα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ως ηθελημένο ή μη σημείο αναφοράς, έχουν δημιουργήσει, επιτηρούμενες κοινωνίες και ελεγχόμενους πολίτες, ενώ η τεχνολογία αποτελεί το προσφορότερο και αναγκαιότερο μέσο προς επίτευξη των ανωτέρω σκοπών. Η συνεχώς αυξανόμενη επιτήρηση, η γενίκευση των <<εμφανώς υπόπτων>>, ο εκτεταμένος έλεγχος κινήσεων και συμπεριφορών, μέσα από πολυάριθμα τεχνολογικά εργαλεία, δημιουργούν εντυπώσεις ενός υπαρκτού κινδύνου, πανταχού παρόντα σε ένα περιβάλλον γενικευμένης ανασφάλειας των πολιτών. Συνακόλουθα, με τον τρόπο αυτό, επιτηρούνται νέες <<επικίνδυνες >> ομάδες του πληθυσμού, (μετανάστες, άστεγοι, νέοι κ.λπ.). Είναι αυτό ακριβώς που ανέφερε ο Μανωλεδάκης ότι <<Ο μηχανισμός της ποινικής καταστολής θα επεκτείνεται σταδιακά σε ευρύτατα στρώματα του πληθυσμού για να καταλάβει τελικά (πέρα από το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία) κάθε μορφή αντίστασης στη νέα τάξη πραγμάτων>>.¹ Έτσι λοιπόν, ο σύγχρονος κοινωνικός έλεγχος έχει γίνει πιο εκτεταμένος και καταλαμβάνει ένα πολύ ευρύτερο δίκτυο από αυτό που περιελάμβανε στα μέσα του εικοστού αιώνα, συνεχίζοντας μια επεκτατική τάση που άρχισε με την εκβιομηχάνιση και την άνοδο του εθνικού κράτους. Ο έλεγχος περιλαμβάνει ολοένα και πιο ολοκληρωμένα δίκτυα ανταλλαγής πληροφοριών, θολώνοντας πολλά παραδοσιακά θεσμικά και οργανωτικά σύνορα (π.χ. εντός και μεταξύ οργανισμών και επιπέδων διοίκησης, τραπεζών,

---

¹ Ι. Μανωλεδάκης, Η απονομή της δικαιοσύνης σε περίοδο κρίσης, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 52.

ασφάλισης, υγειονομικής περίθαλψης, εκπαίδευσης, εργασίας, τηλεπικοινωνιών, πωλήσεων και μάρκετινγκ).²

Εν συνεχεία, καταλήγουμε στην υπόθεση πως τα τεχνολογικά μέσα στη σύγχρονη εποχή αποτελούν το μέσο, που είτε συντελεί στην ασφάλεια των πολιτών είτε αποτελεί τον “δούρειο ίππο” για την καταστρατήγηση των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών μέσω των εφαρμογών του κοινωνικού ελέγχου. Αδιαμφισβήτητα, η δυναμική της τεχνολογίας μπορεί να δώσει λύσεις και να κόψει τον γόρδιο δεσμό της αντιμετώπισης χρόνιων σοβαρών ζητημάτων, όπως είναι για παράδειγμα, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος γενικότερα είτε τεχνο-προληπτικά είτε τεχνο-κατασταλτικά. Δεν είναι λίγες οι φορές που εγκληματολογικά εργαστήρια έχουν διαλευκάνει σοβαρές εγκληματικές ενέργειες.³ Ωστόσο, η σύγχρονη τεχνολογία, παρ’ ότι μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των αρμοδίων για την χάραξη μιας αποτελεσματικής και αποδοτικής νέας αντεγκληματικής πολιτικής, ιδιαίτερα στο κομμάτι της πρόληψης, αλλά και στην καταστολή του εγκλήματος, εντούτοις, τείνει να δημιουργεί πολίτες- δεσμώτες αντί για προστατευόμενους και ασφαλείς πολίτες, συρρικνώνοντας βασικά θεμελιώδη δικαιώματά τους (λ.χ. ελευθερία, ιδιωτικότητα, ανθρώπινη αξία) ενώ το κράτος έχει μετατραπεί σ’ ένα <<αυταρχικό- ηλεκτρονικό>> κράτος που προτάσσει την ασφάλεια έναντι οποιασδήποτε άλλης δικαιοκτικής αρχής.

Στόχος της παρούσας ανάλυσης, είναι αφενός μεν η επαλήθευση των παραπάνω θεωρητικών υποθέσεων, η ανάδειξη των νέων μορφών κοινωνικού ελέγχου και της χειραγώγησης και παρακολούθησης της ανθρώπινης δραστηριότητας και

---

² Βλ. G. Marx, Technology and Social Control: <<The Search for the Illusive Silver Bullet>>, 2001. <https://web.mit.edu/gtmarx/www/techandsocial.html>

³ Βλ. G. Marx, <<Τι είναι νέο στη νέα παρακολούθηση; Ταξινομήσεις για αλλαγή και συνέχεια>> Όψεις της νέας παρακολούθησης. Διεθνείς και Ελληνικές Προσεγγίσεις. (Επιμ. Μ Σαματάς) Βιβλιόραμα, Αθήνα 2010, σελ. 233 επ.

συμπεριφοράς, η ολοένα και αυξανόμενη καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συντελείται για τους παραπάνω σκοπούς, με τη χρήσιμη βοήθεια των νέων τεχνολογιών και φυσικά, η ανάδειξη της υπάρχουσας διεθνούς και εθνικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από αυτές τις σύγχρονες απειλές καθώς και η δημιουργία εύλογων ερωτημάτων και προβληματισμών, αναφορικά με το κατά πόσον η παρεχόμενη προστασία είναι επαρκής. Τέλος, σημαντικό μέρος στην ανάλυση μας, αποτελεί η παραδοχή της ανάγκης ενίσχυσης αυτής της προστασίας εξ αιτίας της ανεξέλεγκτης τεχνολογικής προόδου. Τελικά, ο άνθρωπος μπορεί πράγματι να προστατευθεί από τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του μέσω των νομοθετικών ρυθμίσεων και των αρμόδιων οργάνων ή πάντα θα είναι ένα βήμα πίσω και θα του παρέχεται η προστασία στο μέτρο που <<εξυπηρετεί>> ;

Τα παραπάνω θα πραγματοποιηθούν αφού βασιστούμε στο υλικό που μας προσφέρουν οι δευτερογενείς πηγές, χωρίς να προβούμε σε πρωτογενή έρευνα αλλά εξ ολοκλήρου σε βιβλιογραφική. Συγκεκριμένα, θα προβούμε σε επισκόπηση της ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, αλλά και στην αναζήτηση διαφόρων διαδικτυακών πηγών (δευτερογενής ανάλυση περιεχομένου).

Είναι γεγονός πως εξελισσόμαστε προοδευτικά σε μια τέτοιου είδους <<διαφανή κοινωνία>> ώστε να καθίσταται όλο και περισσότερο δυνατή η εξακρίβωση της ιστορίας μας, της σημερινής μας ταυτότητας, της τοποθεσίας μας, της επικοινωνίας και των φυσιολογικών και ψυχολογικών καταστάσεων και των συμπεριφορών μας. Με τα προγνωστικά προφίλ και το DNA υπάρχουν ισχυρισμοί ότι είναι προβλέψιμο το μέλλον των ατόμων. Η συλλογή πληροφοριών πραγματοποιείται συχνά αόρατα, αυτόματα, ενώ είναι συνήθως ενσωματωμένη στις καθημερινές δραστηριότητες ρουτίνας. Η ευαισθητοποίηση και η συναίνεση εκ μέρους του υποκειμένου που

υφίσταται την επεξεργασία ενδέχεται να μην υπάρχει.⁴ Επιπλέον, επικρατεί η άποψη πως οι ολοκληρωτικές καταστάσεις που επικρατούν σε φυλακές μεγίστης ασφαλείας μπορούν να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε τις κοινωνικές εξελίξεις . Πολλά από τα είδη ελέγχων και τεχνικών συλλογής πληροφοριών που λαμβάνουν χώρα στις φυλακές και στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ευρύτερα, διαχέονται στην ευρύτερη κοινωνία. Μπορούμε με τον τρόπο αυτό να γίνουμε μια "κοινωνία μεγίστης ασφαλείας".⁵

Ειδικότερα, οι νέες τεχνολογίες ενδέχεται να δημιουργήσουν ποικιλία ανησυχητικών ζητημάτων, όπως είναι η αδικία, η εισβολή, η άρνηση δίκαιων διαδικασιών, η απουσία συναίνεσης, η εξαπάτηση, η χειραγώγηση, αλλά και καταχρήσεις και φυσικά μειωμένη αυτονομία. Η ιδιωτικότητα, δεδομένου ότι περιλαμβάνει τον έλεγχο των προσωπικών πληροφοριών, κατέχει κεντρική θέση σε πολλές από τις κοινωνικές ανησυχίες που προκαλούν οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας.⁶ Φυσικά, η ετερογένεια, η κινητικότητα, η ανωνυμία της μαζικής κοινωνίας και η επιδίωξη της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας, ενθαρρύνουν την εξάρτηση από εξωτερικά, απρόσωπα, διαμεσολαβητικά και τεχνικά μέσα και μνήμες βάσεων δεδομένων που εντοπίζουν, ταυτοποιούν, καταχωρούν, καταγράφουν, ταξινομούν και κατευθύνουν τα άτομα.⁷

Από εγκληματολογική σκοπιά, αυτός ο νέος κοινωνικός έλεγχος, που έχει ως κεντρικούς άξονες, την αναγνώριση, διαχείριση και κατάταξη ομάδων, οι οποίες διαχωρίζονται με βάση την υποτιθέμενη επικινδυνότητα τους, ονομάζεται <<διαχειριστική>> ή <<αναλογιστική>> δικαιοσύνη. Εξ αυτού του λόγου, επικρατεί η άποψη πως η αντεγκληματική πολιτική, όπως έχει διαμορφωθεί τα τελευταία

---

⁴ Βλ. G. Marx, Privacy and Technology (1996) στο <https://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>

⁵ Βλ. G. Marx , ό.π. (1996) στο <https://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>

⁶ Βλ. G. Marx , ό.π. (1996) στο <https://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>

⁷ Βλ. G. Marx , Technology and Social control (2015) στο https://web.mit.edu/gtmarx/www/tech_soc_control.html

χρόνια, δεν στοχεύει στην ουσιαστική αντιμετώπιση του εγκλήματος αλλά στη διαχείριση των κινδύνων.⁸ Πως είναι δυνατόν λοιπόν, κάτω από αυτές τις συνθήκες και ενόψει υποτιθέμενων κυρίως και όχι επικείμενων ρεαλιστικών κινδύνων, να επιβάλλονται <<πρακτικές ασφαλείας>> χωρίς κανένα σεβασμό στα δικαιώματα των πολιτών;

Φυσικά, τα τεχνολογικά μέσα εκ φύσεως δεν κρίνονται και δεν πρέπει να κρίνονται θετικά ή αρνητικά αλλά εξ αρχής θα πρέπει να αποτελούν ένα ουδέτερο επιστημονικό εργαλείο. Το ζήτημα αφορά στο <<πώς>> αυτά χρησιμοποιούνται. Σε καθημερινή πλέον βάση, η ζωή κυρίως στα αστικά κέντρα, επιτηρείται συνεχώς. Τα δίοδια στους πολυσύχναστους κεντρικούς δρόμους, οι κλήσεις και τα μηνύματα στα κινητά τηλέφωνα, η ύπαρξη των λεγόμενων <<cookies>> σε κάθε επίσκεψη σε ιστοσελίδες του διαδικτύου, οι κάμερες σε δρόμους, πλατείες, νοσοκομεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, φυλακές, τράπεζες, ακόμη και στα σπίτια, αλλά και οι τεχνικές συνακρόασης και γεω-εντοπισμού (Google Earth), η αυτοματοποιημένη συλλογή, αποθήκευση και επεξεργασία δεδομένων, είναι μόνο ορισμένα τεχνολογικά μέσα που χρησιμοποιούνται ευρέως στην καθημερινή δραστηριότητα και πρακτική. Οι δορυφόροι που μας ακολουθούν σε κάθε μας κίνηση από το διάστημα και καταγράφουν εδώ και δεκαετίες κάθε ενέργειά μας σε πολύ μικρή απόσταση, δίνουν την εντύπωση της ύπαρξης αλλά και της αίσθησης ενός βλέμματος στραμμένου διαπεραστικά πάνω μας. Με την εφαρμογή ειδικών εργαλείων όπως η τεχνολογικές εφαρμογές απεικόνισης οδών (google street view, Every Scape, Mapjack), δίνεται η δυνατότητα **στον καθένα**, να επισκέπτεται την ιστοσελίδα του Google και άλλων μηχανών αναζήτησης και να αναζητά μια δεδομένη χρονική στιγμή ένα δεδομένο

---

⁸ Βλ. Α. Παπαρίζου, <<Μετεξελίξεις του κοινωνικού ελέγχου και ατομικές ελευθερίες>> : Η χρήση της νέας τεχνολογίας, **στο**: Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα. Τιμητικός τόμος στον Στ. Αλεξιάδη(Επιμ. Στ. Γεωργούλας) ΚΨΜ, Αθήνα 2007, σελ. 382 επ.

χώρο και να καθίσταται μάρτυρας των συμβάντων.⁹ Επιπλέον, το απόρρητο όλων των ειδών ανταποκρίσεων, τείνει να εξαφανίζεται και ο άνθρωπος να βρίσκεται εκτεθειμένος ανά πάσα στιγμή. Εν συνεχεία, η σύγχρονη τεχνολογία, έχει επηρεάσει δραματικά και την καθημερινή διαβίωση των καταδικασθέντων εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Το φαινόμενο της ηλεκτρονικής παρακολούθησης με κάθε μέσο (κάμερες κ.λπ.) "ευδοκιμεί" θα λέγαμε σε όλα τα περιβάλλοντα, αλλάζοντας τη ζωή όλων ανεξαιρέτως των πολιτών και καταρρακώνοντας τα δικαιώματά τους συλλήβδην.

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα είναι αυτό που έχει ως σημείο αναφοράς το ίδιο το ανθρώπινο σώμα, το οποίο μετατρέπεται προοδευτικά, σε πηγή συλλογής δεδομένων, χρήσιμων για τις μεθόδους επιτήρησης, όπως τα δείγματα DNA και η συλλογή δακτυλικών αποτυπωμάτων, η γεωμετρία του προσώπου κ.α. που χρησιμοποιούνται για την εξακρίβωση της ταυτότητας του προσώπου. Απ' όλο αυτό το πλέγμα των αυθαιρεσιών προκύπτει σοβαρή προσβολή των συνταγματικών δικαιωμάτων των πολιτών, μεταξύ άλλων, της ισότητας απέναντι στο νόμο, της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, της προσωπικής ελευθερίας και του τεκμηρίου αθωότητας ειδικότερα. Ενδεικτική πρακτική της εφαρμογής της διαχειριστικής δικαιοσύνης, αποτελεί η <<θεωρία της εξουδετέρωσης>>. Σκοπός της συγκεκριμένης μεθόδου είναι να μειώσει τις επιδράσεις του εγκλήματος όχι όμως επανεντάσσοντας τους παραβάτες στην κοινωνία αλλά, καθυστερώντας όσο περισσότερο γίνεται την επανασύνδεσή τους με εγκληματικές δραστηριότητες. Φαίνεται πως η ελίτ, λόγω της αδυναμίας της να αντιμετωπίσει σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, όπως αυτά που επικρατούν στην αγορά εργασίας, μέσω προνοϊακών

---

⁹Βλ. Λ. Μήτρου, <<Υπάρχει ιδιωτικότητα στο δημόσιο χώρο; Ή ποιος παρακολουθεί τους παρακολουθούμενους;>> Στο: Όψεις της νέας παρακολούθησης. Διεθνείς και Ελληνικές Προσεγγίσεις (επιμ. Μ. Σαματάς) Βιβλιόραμα, Αθήνα 2010, σελ.182επ.

πολιτικών, ουσιαστικά καταφεύγει σε μια διαχειριστική αντιμετώπιση των κοινωνικών καταστάσεων, μέσα από την ενδυνάμωση των μέτρων ποινικής καταστολής με τη βοήθεια πλέον της τεχνολογικής εξέλιξης.¹⁰

■ Η Τεχνολογία, πιστή στον ψυχρό ορθολογισμό που απαιτεί η επιστήμη, απειλεί, όπως αναφέραμε, πολλές πτυχές της καθημερινότητας μας. Βέβαια η ίδια αποτελεί τμήμα του πραγματικού κόσμου και πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τέτοιο. Η αξιολόγηση της οφείλει να γίνεται μέσα από την παρατήρηση και τη συγκριτική προσέγγιση των θετικών και των αρνητικών της όψεων. Από την άλλη μεριά, τα ανθρώπινα και συνακόλουθα τα συνταγματικά δικαιώματα, ως εξειδίκευση της κοινωνικής υπόστασης του ατόμου και ιδιαίτερα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, πολλές φορές απειλούνται από τα τεχνολογικά επιτεύγματα. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, διαπιστώνεται η καταρράκωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, ενώ γενικότερα παρατηρείται μια τρόπον τινά <<θυσία>> του ανθρώπου στο όνομα μιας άψυχης προόδου που χρησιμοποιείται με στόχο, άλλοτε το οικονομικό κέρδος και άλλοτε την ικανοποίηση διαφόρων ειδών συμφερόντων(λ.χ. πολιτικών).¹¹ Από την άλλη, τα ανθρώπινα δικαιώματα θεωρούνται καλύτερα ως δυνητικές ηθικές εγγυήσεις για κάθε άνθρωπο που τον βοηθούν ώστε να εξασφαλίσει ένα ελάχιστο επίπεδο καλύτερης διαβίωσης. Ο βαθμός στον οποίο δεν έχει πραγματοποιηθεί αυτή η φιλοδοξία αντιπροσωπεύει μια μείζονα αποτυχία του σύγχρονου κόσμου να θεσπίσει μια ηθικά επιτακτική τάξη βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα.¹² Μια τέτοια στρατηγική οδηγεί σταδιακά στη νομιμοποιημένη αποδοχή μιας αυταρχικής δημοκρατίας, στο πλαίσιο της οποίας ο

---

¹⁰ Βλ. Α. Παπαρίζου, ό.π (2007) σελ. 385επ.

¹¹ Βλ. Α.Γ Δημητρόπουλος, <<Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα Συνταγματικά Δικαιώματα>>. Συνταγματικό δίκαιο, Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου. Τόμος ΙΙΙ, Ι΄ έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα 2004, σελ. 5 επ.

¹² Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

αποκλεισμός και ο στιγματισμός των πλειόνων συγκροτεί την αμυντική ασπίδα για τους λίγους.¹³

Τέλος, αυτή η προοδευτική δημιουργία ενός μηχανικού- ηλεκτρονικού κράτους, που δύναται να εποπτεύει και να χειραγωγεί τα πάντα και τους πάντες, είτε προσχηματικά με τη δημιουργία ψευτο- διλημμάτων μεταξύ ελευθερίας ή ασφάλειας των πολιτών, είτε πράγματι γιατί επιδιώκει ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας, δεν μπορεί και δεν νοείται να λειτουργεί άνευ περιορισμών. Για το λόγο αυτό καθίσταται επιβεβλημένη η ανάδειξη της παρεχόμενης για τους πολίτες προστασίας αλλά και των δυνατοτήτων που αυτοί διαθέτουν με σκοπό τη διαφύλαξη, πρωτίστως, της αξιοπρέπειας, της προσωπικότητας τους αλλά και της συνακόλουθης αξιοπρεπούς διαβίωσης τους, χωρίς να μετατρέπονται σε <<πιόνια>> κρατικών ``παιχνιδιών και πειραμάτων``.

---

¹³ Βλ. Θ. Παπαθεοδώρου, Επιτηρούμενη Δημοκρατία. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση των πολιτών στην κοινωνία της διακινδύνευσης, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σελ. 79.

2) Η Θετική και η αρνητική όψη της σύγχρονης τεχνολογίας και η σχέση της με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι νέες τεχνολογίες διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου και την έχουν σε μεγάλο βαθμό καλυτερεύσει. Ειδικότερα, οι υπηρεσίες του διαδικτύου, έχουν όχι μόνο διευκολύνει την πρόσβαση στην Κοινωνία της Πληροφορίας, αλλά ακόμα, έχουν δημιουργήσει μια πολύπλευρη και πλουραλιστική κοινωνία πληροφορίας που πρωτίτερα δεν ήταν νοητή. Η εξέλιξη της τεχνολογίας συνέβαλε αποτελεσματικά στη διάδοση της πληροφορίας και η επιτυχία αυτής της εξέλιξης συνέβαλε με τη σειρά της στην παγκοσμιοποίηση.¹⁴ Ας μην ξεχνάμε πως η επιστήμη σε συνεργασία και με την νέα τεχνολογία, έχουν προσφέρει πολύτιμα εργαλεία για την καλύτερευση των συνθηκών της καθημερινής διαβίωσης, τόσο σε επίπεδο επικοινωνίας, μηδενίζοντας τις αποστάσεις κι ελαχιστοποιώντας το κόστος, όσο και στον τομέα των μεταφορών και του εμπορίου. Επιπλέον, η ηλεκτρονική τεχνολογία διευκολύνει ποικιλοτρόπως την άσκηση πολλών συνταγματικών δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο της διευκόλυνσης της άσκησης των δικαιωμάτων αυτών, η σχέση ανάμεσα στην άσκηση των δικαιωμάτων και στη νέα ηλεκτρονική τεχνολογία, έχει το εξής πολύ ενδιαφέρον και σημαντικό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό: Η νέα τεχνολογία, δημιούργησε ένα νέο χώρο, το διαδίκτυο, μέσα στον οποίο, πολλά από τα συνταγματικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα του συνέρχεσθαι (άρθρ. 11 Σ) το οποίο προσλαμβάνει μια ιδιόμορφη ηλεκτρονική διαμόρφωση ασκούμενο σε ηλεκτρονικούς "χώρους συζητήσεων" (chat rooms) καθώς και πολλά ακόμη

---

¹⁴Βλ. Α. Μήτρου, Σ. Γκρίτζαλης, Κ.Λαμπρινουδάκης, Σ. Κάτσικας, "Η προστασία της Ιδιωτικότητας στην Πληροφορική και Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών", Παπασωτηρίου, Αθήνα 2010, σελ. 538.

δικαιώματα, λαμβάνουν "σάρκα και οστά". Ακόμα, πιο σημαντική είναι η συνεισφορά της τεχνολογίας στον τομέα της ιατρικής επιστήμης για σκοπούς ερευνητικούς και πειραματικούς αλλά και για τη διάγνωση και θεραπεία ασθενειών που πρωτύτερα δεν ήταν νοητή, με τη χρήση υπολογιστών και σύγχρονων ιατρικών εξοπλισμών (λ.χ. laser, αξονικοί και μαγνητικοί τομογράφοι κ.α.).

Κοινό χαρακτηριστικό των νέων τεχνολογιών αποτελεί η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η αύξηση του μέσου όρου ζωής, η μείωση του σωματικού μόχθου, η μείωση του χρόνου εργασίας καθώς και η βελτίωση της μετάδοσης γνώσεων και ιδεών. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι θετικές επιπτώσεις της νέας τεχνολογίας στη παιδεία, την τέχνη όπως επίσης και στον τομέα της πρόληψης της εγκληματικότητας. Επίσης, αναμφίβολη είναι η συνεισφορά της και στον τομέα της καταστολής των εγκλημάτων και της εξιχνίασης αυτών. Τα τεχνικά μέσα που διαθέτουν πλέον οι φορείς του ΣΑΠΔ (Συστήματος Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης), καθιστούν την εξιχνίαση των εγκλημάτων, ιδιαιτέρως ευκολότερη συγκριτικά με το παρελθόν.

Από την άλλη μεριά, δεν πρέπει και δεν μπορούμε να παραβλέψουμε, πως η ανάπτυξη και η εξάπλωση των νέων τεχνολογιών έχει και το τίμημα της, μεταξύ άλλων, απέναντι στον ίδιο τον άνθρωπο. Πρώτον, διότι πολλαπλασιάζονται οι δυνατότητες προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων, δεύτερον, διότι μπορεί να ενταθούν οι σχετικές προσβολές. Ο G. Marx υποστήριξε ότι, μέσω της τεχνολογίας έχει διαμορφωθεί μια <<διάφανη κοινωνία>>¹⁵ στην οποία μπορούν να γίνουν ορατές οι σκέψεις και τα συναισθήματα, λειτουργίες που άλλοτε προστατεύονταν. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια ανεπτυγμένη τεχνολογία που φέρει τα χαρακτηριστικά <<πολέμου>> με όπλα, κυρίως τα ηλεκτρονικά συστήματα ως την τέλεια τεχνική για

---

¹⁵ Βλ. Αν. Χάιδου, <<Σύγχρονη Τεχνολογία και Κοινωνικός Έλεγχος>> στο :Ανήλικοι- Ναρκωτικά- Κοινωνικός έλεγχος, Εγκληματολογικά Κείμενα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 98.

την επιβολή της <<κρατικής βίας>>. Αυτό αντικειμενικά, δίνει τη δυνατότητα στα κράτη που διαθέτουν και εφαρμόζουν αυτές τις τεχνικές, να επιβάλουν την θέλησή τους, εξολοκλήρου κατά την κρίση τους, παραβιάζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα, χωρίς κανέναν ουσιαστικό έλεγχο, ακόμα και με το πρόσχημα ότι με τους τρόπους αυτούς, αν μη τι άλλο, τα υπερασπίζονται.¹⁶

Ο συχνά "αιώνιος αντίπαλος" των συνταγματικών δικαιωμάτων, το κράτος, ενισχυόμενο με τη νέα τεχνολογία, δηλαδή πλέον το <<ηλεκτρονικό κράτος>>, εμφανίζεται ως μεγαλύτερη απειλή για τα συνταγματικά δικαιώματα, από ότι στο παρελθόν. Η σύγχρονη τεχνολογία παρέχει στο κράτος τεράστιες δυνατότητες συλλογής, καταχώρισης και επεξεργασίας πληροφοριών, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε βάρος του κάθε πολίτη, παρέχοντας πράγματι, μεταξύ άλλων, αποτελεσματικότερα μέσα αστυνόμευσης, όπως μέσα παρακολούθησης. Έτσι, η τεχνολογική πρόοδος, τις περισσότερες φορές, αντί να συντελεί στην αποτελεσματικότερη λειτουργία του κράτους, δημιουργεί λιγότερο ελεύθερους πολίτες. Με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας, δημιουργήθηκαν οι λεγόμενες <<επιτηρούμενες κοινωνίες>> (surveillance societies) που είχαν ως επακόλουθο τις τεχνολογίες προσομοίωσης (technologies of simulation) ως μορφές υπερ-πανοπτικού ελέγχου (hyper-surveillance) που φέρουν ως χαρακτηριστικά, αφενός την προ-έκθεση (pre-exposure) και αφετέρου την προ-καταγραφή (pre-recording).¹⁷

Ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα στα οποία η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις, είναι αφενός, το δικαίωμα των πολιτών στη ζωή και στην ελευθερία χωρίς διακρίσεις (Right to life), (άρθ. 5παρ 2 Σ), το δικαίωμα στην προστασία της αξίας του ανθρώπου και της αξιοπρέπειας του (

¹⁶ Βλ. Aristonoulos Manessis, The protection of human rights at the threshold of the 21st century, στο Scientific and Technological Developments & Human Rights. Linos-Alexander Sicilianos- Maria Gavouneli (eds) Publ. Sakkoulas. Athens 2001, σελ. 14 επ.

¹⁷ Βλ. Γ. Πανούσης, Ο Μεγάλος Αδελφός και οι μικροί ανάδελφοι εχθροί του -ή το δίλημμα του επιτηρούμενου-, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ. 69.

Human dignity) (άρθ. 2 παρ 1 Σ, άρθ. 7 παρ 2 Σ), και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (Personality) (άρθ. 5 παρ 1Σ). Τα δικαιώματα αυτά, κινδυνεύουν και παραβιάζονται κάθε φορά που ο άνθρωπος χρησιμοποιείται ως <<μέσον προς επίτευξη διαφόρων σκοπών>> ή ως ‘‘πειραματόζωο’’ προς όφελος του γενικού καλού ή του γενικού ενδιαφέροντος ή προς εξακρίβωση της αλήθειας (λ.χ. με τη χρήση truth serum, ορό της αλήθειας).¹⁸

Πραγματική απειλή για τα ανθρώπινα- συνταγματικά δικαιώματα του ανθρώπου- πολίτη, αποτελεί ο κίνδυνος δημιουργίας ενός <<ηλεκτρονικού κράτους>>¹⁹, ενός κράτους αστυνόμου που επιδιώκει να <<αστυνομώσει>> πολίτες και δικαιώματα. Φυσικά, η συμμετοχή της τεχνολογίας στο έργο αυτής της αστυνόμευσης, είναι τόσο αναγκαία όσο και δεδομένη (ηλεκτρονικό φακέλωμα, υποκλοπές κλπ).

Κάθε ανθρώπινη κοινωνία χαρακτηρίζεται από προσπάθειες βελτίωσης των όρων και των συνθηκών διαβίωσης και του βιοτικού της επιπέδου. Οι σύγχρονες εφευρέσεις αδιαμφισβήτητα έχουν συμβάλει, όπως αναφέραμε, αποφασιστικά στην κοινωνική πρόοδο και στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου των κοινωνιών. Η τεχνολογία είναι παρούσα σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας, λ.χ. στην επικοινωνία, την ιατρική, τη βιομηχανία κ.α. Με τον όρο λοιπόν <<Τεχνολογία>>, ουσιαστικά εννοούμε το σύνολο των επιστημονικών γνώσεων πάνω στη βιομηχανία, στη γεωργία, στη συγκοινωνία και σε όλους τους παραγωγικούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.²⁰ Αυτή, είναι συνυφασμένη με τους όρους της παγκοσμιοποίησης και φυσικά της νεωτερικότητας. Ειδικότερα ως <<Σύγχρονη τεχνολογία>> οριοθετείται αυτή που επικρατεί θα λέγαμε από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα

¹⁸ Βλ. Α. Γ. Δημητρόπουλος, ό.π (2004)σελ. 8 επ.

¹⁹ Βλ. Α. Γ. Δημητρόπουλος, ό.π (2004) σελ. 9.

²⁰ Βλ. Π. Διαμαντόπουλος, Λεξικό βασικών εννοιών, Πατάκης έκδ' 6^η, 1986, σελ.363.

και ιδιαίτερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου που αποτέλεσε μια καθοριστικής σημασίας ημερομηνία ιδιαίτερα στη χάραξη αυτής της νέας αντεγκληματικής πολιτικής των κρατών σε διεθνές επίπεδο.

Το αποτέλεσμα της τεχνολογικής ανάπτυξης συνδέεται με ένα τεράστιο πλήθος προϊόντων καθώς και με τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή τους. Η τεχνολογία προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις <<τέχνη>> και <<λόγος>> αλλά σημαίνει κάτι ευρύτερο από αυτές τις λέξεις. Η τεχνολογία, μπορεί να αναφέρεται σε υλικά αντικείμενα, όπως μηχανές ή σκεύη, αλλά και σε κάποια συστήματα. Οι πρώτοι άνθρωποι ξεκίνησαν τη σχέση τους με τη τεχνολογία μετατρέποντας τις φυσικές πρώτες ύλες σε απλά εργαλεία. Για εκείνη την εποχή τεχνολογία ήταν η ανακάλυψη της φωτιάς ή το να φτιάξουν ένα μαγειρικό σκεύος. Πράγματα και υπηρεσίες που θεωρούμε σήμερα δεδομένα, για την εποχή που ανακαλύφθηκαν ήταν σημαντικά τεχνολογικά επιτεύγματα. Στις μέρες μας επικρατεί η τάση, η έννοια της τεχνολογίας να συγγέται και να αφορά μόνο στην τεχνολογία υπολογιστών ή σημαντικών μηχανημάτων.²¹ Οι τεχνικές μέθοδοι μιας επιστήμης, που στοχεύουν στη μετάδοση των επιστημονικών πορισμάτων μέσω της πραγμάτωσης αυτών, δεν θα μπορούσαν παρά να είναι <<ελεύθερες>>. Η τεχνολογία είναι τόσο ελεύθερη όσο η επιστήμη της επιτρέπει και αυτή η δεύτερη φτάνει μέχρι εκεί όπου η έρευνα σταματά. Η τεχνολογία αποτελεί θα λέγαμε, το υλικό <<ένδυμα>> των επιστημονικών γνώσεων που παίρνουν σάρκα και οστά λ.χ. στη βιομηχανία, τη συγκοινωνία και σε όλους τους παραγωγικούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Έτσι λοιπόν ορίζεται ως τμήμα της πραγματικότητας που μας περιβάλλει.²²

Εξετάζοντας την επίδραση των νέων τεχνολογιών στα ανθρώπινα δικαιώματα, αναπόφευκτα αναφερόμαστε σε μια πτυχή της σχέσης δικαίου- πραγματικότητας. Η

²¹ Βλ. <https://www.protypa.gr/frontend/article.php?aid=279&cid=36>

²² Βλ. Α.Γ. Δημητρόπουλος, ό.π. (2004) σελ 8επ.

σύνδεση δικαίου και πραγματικότητας μας αποκαλύπτει δύο βασικές λειτουργίες: Αφενός μεν, την δικαιο-παραγωγική ικανότητα του πραγματικού, αφετέρου δε, την πραγματική διάσταση του κανόνα δικαίου. Ως εκ τούτου, η σχέση δικαίου και πραγματικότητας και η σχέση της σύγχρονης τεχνολογίας με τα ανθρώπινα δικαιώματα, εμφανίζεται με δύο μορφές: <<Η τεχνολογία ως πραγματικότητα>> η οποία εξελίσσεται και παράγει νέες συνταγματικές ρυθμίσεις- δικαιώματα, καθώς, όπως και κάθε νομικά ενδιαφέρουσα πραγματικότητα έτσι και αυτή, αναγκάζει το νομοθέτη να θεσπίσει νέους κανόνες δικαίου απαραίτητους για τη ρύθμισή της. Στη σχέση αυτή του δικαίου με την πραγματικότητα, προηγείται σχεδόν πάντα η διαμόρφωση της πραγματικότητας και ακολουθεί η νομική της ρύθμιση. Είναι γεγονός πως πολλές συνταγματικές ρυθμίσεις είναι εμπνευσμένες από τις επιδράσεις της σύγχρονης τεχνολογίας ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις εμπεριέχουν νέα συνταγματικά δικαιώματα (λ.χ. τα δικαιώματα αναφορικά με την κοινωνία της πληροφορίας, η προστασία της γενετικής ταυτότητας καθώς και η προστασία των προσωπικών δεδομένων, με τα άρθρα 5^Α Σ, 5παρ 5Σ, 9^Α Σ αντίστοιχα).²³

Σε μια βαθύτερη επισκόπηση της σχέσης τεχνολογίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρατηρούμε μια <<εσωτερική σχέση>> αυτή του μέσου και του σκοπού. Συγκεκριμένα, σκοπός αποτελεί ο ίδιος ο άνθρωπος και πιο ειδικά θα λέγαμε, η ανθρώπινη αξία, που " αντιπροσωπεύεται " από τα συνταγματικά δικαιώματα, ενώ η τεχνολογία αποτελεί το μέσον, σε μία σχέση απόλυτα ιεραρχική. Η ανθρώπινη αξία, αποτελεί το υπέρτατο και απαραβίαστο έννομο αγαθό και η τεχνολογία τίθεται κατά τον συνταγματικό νομοθέτη, στην υπηρεσία του ανθρώπου.²⁴

---

²³ Βλ. Α. Γ. Δημητρόπουλος, ό.π (2004) σελ. 10 επ.

²⁴ Βλ. Α.Γ. Δημητρόπουλος, ό.π (2004)σελ. 14.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, αναπτύχθηκε μια θέση παραλληλισμού της θεωρίας της <<εξέλιξης των ειδών>> του Κ. Δαρβίνου με αυτή της τεχνολογικής εξέλιξης, όπου η μεγάλη ποικιλομορφία των τεχνολογικών κατασκευασμάτων είχε ως ανάλογο το οργανωμένο μοντέλο εξέλιξης. Δηλαδή, η ποικιλομορφία υπάρχει ως γεγονός και αυτή είναι αποτέλεσμα μιας εξέλιξης, η οποία περιέχει και τα στοιχεία της συνέχειας και της επιλογής αλλά κι αυτά της αναπαραγωγής. Η τελευταία συντελείται με τη μεταφορική έννοια του όρου, όπου τα εργαλεία είναι τα γόνιμα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των εξαρτημάτων που είναι στείρα. Εν συνεχεία, σύμφωνα με τον Basalla στο βιβλίο του “The Evolution of Technology” η θεωρία της τεχνολογικής εξέλιξης έχει τις ρίζες της σε τέσσερις ευρύτερες έννοιες: ποικιλομορφία, συνέχεια, νεωτερισμός (καινοτομία) και επιλογή. Υποστηρίζεται ότι ο κατασκευασμένος κόσμος αποτελείται από μεγαλύτερη ποικιλία πραγμάτων από όσα χρειάζονται για να εξυπηρετηθούν οι κύριες ανάγκες του ανθρώπου. Η ποικιλομορφία αυτή εξηγείται ως το αποτέλεσμα μιας εξέλιξης, επειδή εντοπίζεται σαφής συνέχεια στη σειρά διαδοχής των χρησιμοποιούμενων αντικειμένων και γνώσεων. Η καινοτομία από την άλλη, αποτελεί ένα πλήρες μέρος του κατασκευασμένου κόσμου και η διαδικασία επιλογής λειτουργεί, ώστε να διαλεχτούν καινούργια υλικά και εξαρτήματα που θα αντικαταστήσουν ή θα προστεθούν στην παρακαταθήκη των πραγμάτων που είναι σε χρήση ή έχουν χρησιμοποιηθεί κατά το παρελθόν. Επιπλέον, όπως αναφέραμε παραπάνω, η εξελικτική πορεία της τεχνολογίας έχει παραλληλισθεί με την εξέλιξη των έμβιων όντων που έχει ως βασικό μοντέλο το έργο του Δαρβίνου. Αν και ο Δαρβίνος δε συσχέτισε ποτέ τον οργανικό κόσμο με την τεχνολογία, υπήρξαν πολλοί σύγχρονοί του που το επιχείρησαν. Ένας από αυτούς ήταν ο Karl Marx με το σημαντικό έργο του “Κεφάλαιο”, το 1867, οκτώ

χρόνια μετά το 'Η Καταγωγή των Ειδών' του Δαρβίνου.²⁵ Οι αρχικές αυτές εξελικτικές θεωρίες είναι δυνατό να αποτελέσουν τη βάση για την προσέγγιση του ζητήματος με τα σημερινά δεδομένα. Είναι πλέον πλήρως κατανοητό ότι, δεν είναι μόνο η ανάγκη που δημιουργεί τις εφευρέσεις. Υπάρχουν οι γενικές επιθυμίες, οι πολιτικές επιλογές, ο ανταγωνισμός, η προσπάθεια εντυπωσιασμού και η επιθυμία του κέρδους.²⁶

Με βάση τα προηγούμενα, μπορούν να τεθούν δύο βασικά ερωτήματα: Πρώτον, κατά πόσο η εξέλιξη της τεχνολογίας οδηγεί και στην ανθρώπινη πρόοδο και δεύτερον, πώς θα ελεγχθεί η εξέλιξη αυτή, έτσι ώστε να μην υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στον άνθρωπο και στη φύση. Ο Leo Marx, στο άρθρο του "Does Improved Technology Mean Progress",²⁷ δίνει μια ενδιαφέρουσα απάντηση στο ερώτημα του κατά πόσον η ανάπτυξη και η εξέλιξη της τεχνολογίας σημαίνουν παράλληλα και πρόοδο του πολιτισμού και του ανθρώπου γενικότερα. Γι' αυτόν, η απάντηση δεν είναι μονολεκτική, δεν περιορίζεται σε ένα ναι ή όχι, αλλά σχετίζεται άμεσα με ένα άλλο ερώτημα "πρόοδος ως προς τί;" Δηλαδή, πριν απαντήσουμε στο ερώτημα, αν η τεχνολογική ανάπτυξη μας οδηγεί στην πρόοδο, θα πρέπει να προσδιορίσουμε, ποια είναι τα όρια των αξιών της ζωής του ανθρώπου που δε θα πρέπει να παραβιάζονται προκειμένου να έχουμε εφήμερα επιτεύγματα, όπως είναι η βελτίωση της παραγωγικότητας, η μείωση του κόστους, η αντικατάσταση του

---

²⁵ Βλ. Τεχνολογία- Υλικά και οικονομικό, κοινωνικό περιβάλλον, Θ. Καρακώστας - Γ.

Δημητρακόπουλος- Ι. Κιοσέογλου. Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 4 επ. **Στο:**

<https://www.okoutris.gr/%CE%98%CE%AD%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20-%20%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AE%CF%82/%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%>

²⁶ Βλ. Θ. Καρακώστας - Γ. Δημητρακόπουλος- Ι. Κιοσέογλου, ό.π. (2006) σελ. 6.

²⁷ Βλ. L. Marx, "Does Improved Technology Mean Progress", Technology Review, 1987, σελ. 33-41.

ανθρώπινου δυναμικού από τις μηχανές, η διατάραξη της φυσικής ισορροπίας και του περιβάλλοντος κ.α.²⁸

Στη διάρκεια των χρόνων έχουν υποστηριχθεί διάφορες απόψεις αναφορικά με το ρόλο- τη σημασία των νέων τεχνολογιών οι οποίες ήρθαν στο προσκήνιο με αφορμή το ερώτημα στον παραλληλισμό της προόδου της ανθρωπότητας με την πρόοδο της τεχνολογίας. Μια πρώτη άποψη, η οποία υποστηρίζεται κυρίως από εκπροσώπους μεγάλων τεχνολογικών ινστιτούτων, υποστήριξε ότι, η τεχνολογία με τη βοήθεια της επιστήμης θα πρέπει να εξελιχθεί. Δηλαδή θα πρέπει να αφεθούν ελεύθεροι οι μηχανισμοί ανάπτυξης και να αξιοποιήσουν πλήρως τα αποτελέσματα της παραγωγής και της γνώσης. Οι θιασώτες αυτού του ρεύματος χαρακτηρίζονται ως <<Τεχνο-ουτοπιστές>>. Εν συνεχεία και αντίθετα προς τους πρώτους, η <<τεχνο-φοβική άποψη>>²⁹ υποστηρίζει ότι οι νέες τεχνολογίες (λ.χ. πληροφορική, νανοτεχνολογία κ.λπ.), δεν είναι απαραίτητες για τον άνθρωπο, ενώ αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν προς εξυπηρέτηση του κέρδους, αλλά και για την <<άσκηση εξουσίας με οποιοδήποτε τίμημα>>. Οι απόψεις αυτές, υιοθετήθηκαν από υποστηρικτές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος, αλλά και από πολλούς ακτιβιστές κατά της παγκοσμιοποίησης, του εμπορίου και της οικονομίας. Στηρίζονται στις διαπιστώσεις που πρεσβεύουν ότι η τεχνολογία δεν είναι ουδέτερη και ότι επιφέρει ταχύτατα τεράστιες αλλαγές στη ζωή του ανθρώπου και ολόκληρου του πλανήτη.³⁰ Από την άλλη μεριά, συναντάμε τη θέση των <<Τεχνο-ρεαλιστών>>. Γι' αυτούς, η εξέλιξη της τεχνολογίας είναι ένα αναπόφευκτο, με την αρνητική έννοια του όρου γεγονός, ενώ καθίσταται απαραίτητη η θέσπιση κανόνων δεοντολογίας, οι οποίοι θα ρυθμίζουν τις αρχές που θα πρέπει να τηρούνται για να συμβαδίζει η

²⁸ Βλ. Θ. Καρακώστας- Γ. Δημητρακόπουλος- Ι. Κιοσέογλου, ό.π (2006) σελ. 7.

²⁹ Η αλλιώς Νεό-λουδδίτες, ένα κίνημα στην Αγγλία το 19^ο αιώνα που στα πρώτα στάδια της βιομηχανοποίησης οι οπαδοί του κατέστρεφαν τις μηχανές των εργοστασίων.

³⁰ Βλ. Θ. Καρακώστας - Γ. Δημητρακόπουλος- Ι. Κιοσέογλου, ό.π (2006) σελ. 8.

πρόοδος με την ανάπτυξη. Αυτοί, υποστηρίζουν μεταξύ άλλων ότι, οι τεχνολογίες δεν είναι ουδέτερες και πως η πολιτεία πρέπει να παίζει σημαντικό ρόλο στο μέτωπο της ηλεκτρονικής. Επίσης, η πληροφορία πρέπει να προστατεύεται, ενώ η γνώση της τεχνολογίας πρέπει να αποτελεί ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό του πολίτη του σύγχρονου κόσμου.³¹

Σε μια τελευταία ανάλυση, ανεξάρτητα από τη φύση και το σκοπό της ίδιας της τεχνολογίας και των επιτευγμάτων της στη διάρκεια των χρόνων έως τις μέρες μας, το μόνο σίγουρο είναι πως το ενδεχόμενο, η σύγχρονη τεχνολογία να καταστεί επικίνδυνη ή ευεργετική για τους ανθρώπους και τα δικαιώματά τους, εξαρτάται, σχεδόν αποκλειστικά, από την καλή ή την κακή χρήση της. Η ουσία λοιπόν, βρίσκεται στην αποφυγή της αθέμιτης ή και καταχρηστικής χρησιμοποίησης των τεχνολογικών επιτευγμάτων, καταλήγοντας πως η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας διαθέτει δύο όψεις, μια θετική και μια αρνητική. Έτσι λοιπόν, αποτελεί ένα <<όπλο>>, το οποίο ανάλογα με ποιον τρόπο χρησιμοποιείται, είτε διευκολύνει και προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα και γενικότερα την κοινωνική ευημερία, είτε παρεμποδίζει και καταστρατηγεί την άσκηση και την προστασία τους με πολυάριθμες αρνητικές επιπτώσεις για την ίδια την ανθρώπινη υπόσταση.³²

---

³¹ Βλ. Θ. Καρακώστας- Γ. Δημητρακόπουλος - Ι. Κιοσέογλου, ό.π (2006) σελ. 8επ.

³² Βλ. Α. Γ. Δημητρόπουλος, ό.π (2004) σελ. 10επ.

3) Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στη σύγχρονη κοινωνία.

Ο όρος *ανθρώπινα δικαιώματα (Human Rights)*, του οποίου γίνεται εκτεταμένη χρήση διεθνώς, αφήνει να εννοηθεί ότι αυτά αποτελούν, κατά κάποιον τρόπο, έμφυτη ιδιότητα της ανθρώπινης ύπαρξης και απόρροια ενός <<φυσικού δικαιώματος>>. Συγκεκριμένα, τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει οριστεί ότι αποτελούν, τις βασικές ηθικές εγγυήσεις, όπου οι άνθρωποι σε όλες τις χώρες και τους πολιτισμούς φέρονται ότι έχουν απλά και μόνο επειδή είναι άνθρωποι. Μετατρέποντας αυτές τις εγγυήσεις σε "δικαιώματα" υποδηλώνεται, ότι αποδίδουν σε συγκεκριμένα άτομα που μπορούν να τα επικαλεσθούν, υψηλή προτεραιότητα και ότι η συμμόρφωση με αυτά είναι υποχρεωτική και δεν τίθεται σε διακριτική ευχέρεια. Τα ανθρώπινα δικαιώματα θεωρούνται συχνά, ότι είναι καθολικά υπό την έννοια ότι όλοι οι άνθρωποι είναι φορείς δικαιωμάτων και πρέπει να τα απολαμβάνουν. Έτσι, υπάρχουν και είναι διαθέσιμα ανεξάρτητα από το αν αναγνωρίζονται και εφαρμόζονται από το εκάστοτε νομικό σύστημα ή από τις επίσημες αρχές μιας χώρας.³³

Τα ανθρώπινα δικαιώματα απορρέουν από την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του ατόμου ενώ συνοδεύουν κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Συχνά, γίνεται λόγος και για τις <<Θεμελιώδεις Ελευθερίες³⁴ του Ανθρώπου>>. Πρόκειται για κατηγορία, σύμφυτων επίσης σε κάθε ανθρώπινο όν δυνατοτήτων (ευχερειών) που προστατεύονται συνήθως από τα ίδια νομικά κείμενα. Οι ελευθερίες αυτές ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, άρα

³³ Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

³⁴ Η μαρξιστική αντίληψη βασίζεται στην αρχή ότι η ελευθερία δεν είναι δεδομένη στον άνθρωπο αλλά αποτελεί μια κατάκτηση συνδεδεμένη με τις κοινωνικές μεταβολές. Βλ Κ. Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη. Η Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ειρήνη, Αθήνα 1990, σελ. 17επ.

περιλαμβάνονται, ως έννοια, στη γενικότερη αυτή έκφραση.³⁵ Στόχος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί πρωτίστως, ο εντοπισμός της βάσης για τον προσδιορισμό του σχήματος, του περιεχομένου και του εύρους των θεμελιωδών-δημοσίων ηθικών κανόνων. Όπως δηλώνει ο James Nickel, <<τα ανθρώπινα δικαιώματα στοχεύουν να εξασφαλίσουν για τα άτομα τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να εξασφαλίσουν μια ελάχιστα καλύτερη ζωή>>.³⁶ Οι υποστηρικτές της προσέγγισης της <<θεωρίας των συμφερόντων>> υποστηρίζουν ότι η κύρια λειτουργία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η προστασία και η προώθηση ορισμένων βασικών ανθρώπινων συμφερόντων. Η διασφάλιση των ουσιωδών συμφερόντων των ανθρώπινων όντων είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να είναι 'ήθικά αιτιολογημένα'. Οι υποστηρικτές της θεωρίας αυτής, πρεσβεύουν πως η επαρκής προστασία των θεμελιωδών συμφερόντων κάθε ατόμου απαιτεί τη δημιουργία ενός συνεταιριστικού συστήματος, ο θεμελιώδης στόχος του οποίου δεν είναι η προαγωγή του κοινού συμφέροντος, αλλά η προστασία και η προώθηση του ατομικού συμφέροντος.³⁷

Προχωρώντας παρακάτω, η αναγνώριση και η προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου θωρακίζει **κάθε** μεμονωμένο άνθρωπο έναντι της κρατικής αυθαιρεσίας ή κατάχρησης. Με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζεται πρωτίστως, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου. Ο άνθρωπος όμως, αποτελεί μέλος και μέρος του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου και η προστασία που του παρέχεται υπηρετεί και την κοινωνία (τριτενέργεια δικαιωμάτων). Η διασφάλιση των ατομικών

³⁵ Βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονος – Σ. Β. Βλαχόπουλος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα. 4^η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017, σελ. 28.

³⁶ Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

³⁷ Η θεωρία αυτή επικρίθηκε, μεταξύ άλλων για το λόγο ότι η προσέγγιση, με βάση τα συμφέροντα τείνει να ερμηνεύσει τα θεμελιώδη μας συμφέροντα ως προκαθορισμένους παράγοντες της ανθρώπινης ηθικής υπηρεσίας. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση της σημασίας της άσκησης της ελευθερίας ως κύριου ηθικού ιδεώδους. Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

αξιών προάγει και τις κοινωνικές αξίες, τους θεσμούς και τον πολιτισμό, ενώ αποτελεί το θεμέλιο της δημοκρατικής έννομης τάξης. Μια κοινωνία απαρτιζόμενη από ανθρώπους που απολαμβάνουν τον σεβασμό της αξιοπρέπειας τους, μέσω της κατοχύρωσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών τους, είναι μια κοινωνία δικαίου, ανοιχτή στην πρόοδο, στην ελευθερία και την αλληλεγγύη.³⁸ Με τον όρο <<δικαίωμα>> λοιπόν, εννοούμε, την από το δίκαιο απονεμόμενη στα πρόσωπα εξουσία ικανοποίησης συμφέροντος. Όπως προκύπτει από τον παραπάνω ορισμό, το δικαίωμα διακρίνεται από δύο βασικά στοιχεία: το οντολογικό και το λειτουργικό. Οντολογικά, το δικαίωμα αποτελεί δύναμη αναγνωριζόμενη και ρυθμιζόμενη από το δίκαιο, ενώ διαθέτει νομική ικανότητα επιβολής της δύναμης του. Λειτουργικά, το δικαίωμα αποσκοπεί στην ικανοποίηση ενός προσωπικού, στενότερου συμφέροντος μέσα στο πλαίσιο της έννομης τάξης.³⁹ Επιπλέον, η προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ανήκει σε βαθμίδα ιεραρχικά ανώτερη εκείνης του απλού νόμου, ενώ στα πλαίσια της εσωτερικής έννομης τάξης από το Σύνταγμα του κράτους, σε υπέρ-κρατικό δε επίπεδο από διεθνείς Συνθήκες.

Ιστορικά, τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται με κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες και υπήρξαν προϊόν της ιστορικής εξέλιξης. Πράγματι, μόνο ύστερα από μακρά περίοδο τυραννικής καταπίεσης και περιφρόνησης των ατομικών ελευθεριών, ο άνθρωπος κατέκτησε σταδιακά την αναγνώριση των δικαιωμάτων και ελευθεριών του. Επιπλέον, τα ανθρώπινα δικαιώματα στηρίζονται στην <<ηθική οικουμενικότητα>> και στην πίστη της ύπαρξης μιας πραγματικά καθολικής ηθικής κοινότητας που περιλαμβάνει και <<αγκαλιάζει>> όλους τους ανθρώπους. Ο ηθικός οικουμενισμός θέτει την ύπαρξη λογικά αναγνωρίσιμων διαπολιτισμικών και

³⁸ Βλ. Στ. Μαθιάς, Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη, με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών. Αθήνα 2006, σελ. 22 επ.

³⁹ Βλ. Α. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα- Γενικό Μέρος, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 95.

διεπιστημονικών ηθικών αληθειών. Οι ρίζες της ηθικής οικουμενικότητας στην Ευρώπη συσχετίζονται συνήθως με τα γραπτά του Αριστοτέλη και των Στωικών.⁴⁰

Στην αρχαία Ελλάδα, ιδίως στην Αθήνα του 5^{ου} π.Χ. αιώνα, είχαν αναγνωριστεί από την ιδεοκρατική φιλοσοφία, από τους Στωικούς και από σοφιστές, κάποιες πτυχές ατομικής ελευθερίας και το δικαίωμα αυτοκαθορισμού του αθηναίου πολίτη. Ωστόσο, η απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών και η συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες ήταν προνόμια της τάξης των ελεύθερων πολιτών, ανδρικού μόνο γένους, ενώ παράλληλα, με δεδομένη την ύπαρξη του θεσμού της δουλείας, οι δούλοι δεν είχαν ανθρώπινα δικαιώματα και υποβάλλονταν ενίοτε σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Ο Κύλινδρος του Κύρου (539 π.Χ.) θεωρείται ο πρώτος χάρτης των δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχει μεταφραστεί και στις έξι επίσημες γλώσσες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και οι διατάξεις του προσιδιάζουν στα τέσσερα πρώτα άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.⁴¹

Στη Δύση, η αναγνώριση και η προστασία κάποιων ανθρώπινων ελευθεριών εγκαινιάστηκε στην Αγγλία κατά τον 12^ο και 13^ο αιώνα, με τη Magna Carta και την καθιέρωση του Habeas corpus, την απαγόρευση δηλαδή των ανθρώπινων συλλήψεων και κρατήσεων, και το κείμενο <<Bill of Rights>> του 1688 για την ισότητα και εφαρμογή των νόμων.⁴² Η αρχή της κατοχύρωσης των αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων (άμεσα της ελευθερίας και έμμεσα της ασφάλειας) έγινε από την Αμερικανική Διακήρυξη της 4ης Ιουλίου 1776. Στις απαρχές του Διαφωτισμού, οι ελευθερίες του Ανθρώπου βρίσκονταν στο χειρότερο επίπεδο. Οι Γάλλοι διαφωτιστές και εγκυκλοπαιδιστές του 18^{ου} αιώνα (Ρουσό, Βολταίρος, Ντιντερό κ.α.)

⁴⁰ Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

⁴¹ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf

⁴² Βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονος και Σ. Β. Βλαχόπουλος, ό.π (2017) σελ. 39.

καθώς και Άγγλοι φιλόσοφοι (λ.χ. Λοκ), καλλιέργησαν την ιδέα της ισότητας των ανθρώπων, καθώς και των εγγενών σε κάθε άνθρωπο <<φυσικών>> δικαιωμάτων και ελευθεριών.⁴³ Επίσης, η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1789), που υιοθετήθηκε από την Εθνική Συνταγματική Συνέλευση και αποτέλεσε το πρώτο βήμα για τη σύνταξη του Συντάγματος της Γαλλικής Δημοκρατίας.⁴⁴

Κατά τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα ορισμένες φιλελεύθερες αρχές και δικαιώματα, διακηρύχθηκαν σε όλα σχεδόν τα συντάγματα των ευρωπαϊκών κρατών.⁴⁵ Στο πλαίσιο των σημερινών ευρωπαϊκών θεσμών, τα βασικά διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως θα δούμε παρακάτω, είναι αφενός μεν, ο οικουμενικής σημασίας Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ της 26.6.1945, η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) και το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα (1966), αφετέρου δε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που άρχισε να ισχύει από το 1953, η Αμερικανική Σύμβαση περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (1978) ενώ τέλος, Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε , που υπογράφηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας (2000-2001).⁴⁶

Όπως καθίσταται φανερό μέσα από τη σύντομη ιστορική αναδρομή που προηγήθηκε, τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αν και χαρακτηρίζονται <<εγγενή>> σε κάθε άνθρωπο, δεν είναι <<φυσικά>> ούτε και δεδομένα, απεναντίας, αποτελούν προϊόντα διεκδικητικής δράσης και μακρόχρονης προσπάθειας.

⁴³ Βλ. Στ. Μαθιάς, ό.π (2006) σελ. 19 επ.

⁴⁴ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCIH%202014.pdf

⁴⁵ Στην Ελλάδα, με το ισχύον σήμερα σύνταγμα του 1975 όπως ισχύει μετά από τις αναθεωρήσεις του 1986 και του 2001, έχει περιληφθεί ένας πλήρης κατάλογος ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων όπως το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, ισότητας απέναντι στο νόμο, το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας, η προστασία των προσωπικών δεδομένων κλπ.

⁴⁶ Βλ. Στ. Μαθιάς, ό.π (2006) σελ. 21.

Από μια κοινωνιολογική σκοπιά, η σημασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συνίσταται κατά τον N. Luhman, στη συμβολή τους, ως μηχανισμών προστασίας και ενίσχυσης της λειτουργικής διαφοροποίησης <<functional differentiation>> που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κοινωνία. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, διακρίνουμε διάφορους τύπους κοινωνιών ανάλογα με τη συγκρότηση των διαφόρων υποσυστημάτων στο εσωτερικό τους (λ.χ. πολιτική, οικονομία), δηλαδή τη θέση που κατέχουν και τις μεταξύ τους σχέσεις. Συγκεκριμένα, στους προ-καπιταλιστικούς κοινωνικούς σχηματισμούς, οι σχέσεις των ατόμων με την κοινωνία χαρακτηρίζονταν από την <<ολοκληρωτική ένταξη>> του ατόμου σε κάποιο κοινωνικό υποσύστημα (λ.χ. οικογένεια) κι έτσι η ατομικότητα ταυτιζόταν με την κατοχή μιας συγκεκριμένης κοινωνικής θέσης και την υπαγωγή του σ' ένα σταθερό δίκτυο κοινωνικών δεσμών που εξασφάλιζαν προστασία στο άτομο και προσδιόριζαν μονοσήμαντα την κοινωνική του ταυτότητα με βάση την καταγωγή του (μονόσημες κοινωνίες). Με το πέρασμα ωστόσο στη νεωτερικότητα (κατά τον 18^ο αιώνα), η κοινωνική διαφοροποίηση βασίζεται πλέον στην <<πολλαπλή και μερική ένταξη>> του σε περισσότερα κοινωνικά υποσυστήματα, χρησιμοποιώντας πολλαπλές πηγές για την κατασκευή της κοινωνικής του ταυτότητας πέραν από την καταγωγή και την κοινωνική του θέση (πολύσημες κοινωνίες), καθιστώντας έτσι το άτομο περισσότερο ευάλωτο, με περισσότερη ανάγκη προστασίας. Ο Luhman, υποστηρίζει ότι η προστασία αυτή επιτυγχάνεται με την εξατομίκευση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που συντελείται, με την εξασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης του ατόμου στα διάφορα κοινωνικά υποσυστήματα και με την διατήρηση της θεμελιώδους <<διαφοροποιητικής>> δομής των σύγχρονων κοινωνιών, δηλαδή την αποφυγή της

απορρόφησης του ενός υποσυστήματος από το άλλο – ολοκληρωτική τάση των υποσυστημάτων.⁴⁷

Σε όλα τα διάφορα κείμενα που αποτελούν από κοινού το κωδικοποιημένο σώμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μπορεί κανείς να εντοπίσει και να διακρίνει μεταξύ πέντε διαφορετικών κατηγοριών ουσιαστικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτά είναι τα εξής: δικαιώματα στη ζωή, δικαιώματα στην ελευθερία, δικαιώματα στην πολιτική συμμετοχή, δικαιώματα στην προστασία του κράτους δικαίου, των θεμελιωδών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών αγαθών. Αυτά τα δικαιώματα καλύπτουν τις αποκαλούμενες τρεις γενεές δικαιωμάτων και συνεπάγονται έναν περίπλοκο συνδυασμό τόσο δικαιωμάτων ελευθερίας όσο και δικαιωμάτων διεκδίκησης.⁴⁸ Στη θεωρία γίνεται συχνά διάκριση ανάμεσα σε τρεις <<γενιές>> ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η διάκριση αυτή, αντανακλά τη διαφοροποίηση των σχέσεων και των πεδίων που αφορά κάθε μία απ' αυτές τις κατηγορίες δικαιωμάτων. Για την κατανόηση της νομικής φύσης των δικαιωμάτων, ιστορικά, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η παραδοσιακή διάκρισή τους σε <<ατομικά δικαιώματα>>, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα λειτουργούν ως όριο των παρεμβάσεων της κρατικής εξουσίας στο ατομικό και το κοινωνικό πεδίο (λ.χ. το άρθρο 6 παρ1 Σ) και σε <<πολιτικά δικαιώματα>> όπου τα δικαιώματα λειτουργούν ως αξίωση του ατομικού και κοινωνικού πεδίου για συμμετοχή στην άσκηση της κρατικής εξουσίας (λ.χ. άρθρο 51 παρ 3 Σ). Τα παραπάνω δικαιώματα χαρακτηρίζονται ως δικαιώματα πρώτης <<γενιάς>> και καταγράφονται για πρώτη φορά σε κείμενα όπως <<η Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας>>(1776) και <<τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη>>(1791), που συντάχθηκαν μετά τις

---

⁴⁷ Βλ. G. Verschraegen, <<Human rights and modern society>>: A sociological analysis from the perspective of systems theory, Journal of law and society. 2002,σελ.258 επ.

⁴⁸Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

μεγάλες δημοκρατικές επαναστάσεις του 18^{ου} αιώνα, όπως η αμερικανική και η γαλλική αντίστοιχα.⁴⁹ Έπειτα ακολουθούν τα δεύτερης <<γενιάς>> δικαιώματα, τα λεγόμενα <<κοινωνικά δικαιώματα>>, που άρχισαν να προβάλλονται και να κατοχυρώνονται στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Αυτά, καθιερώνουν υποχρεώσεις του κράτους για παρέμβαση με θετικές ενέργειες (status positivus) και παροχή αγαθών ή υπηρεσιών (λ.χ. άρθρο 21παρ4 Σ), χωρίς βέβαια να υπάρχει δυνατότητα εξαναγκασμού από την πλευρά των κυβερνωμένων έναντι της κρατικής εξουσίας για την άσκηση τους. Τέλος, στα τρίτης <<γενιάς>> ανθρώπινα δικαιώματα ανήκουν τα δικαιώματα αλληλεγγύης, που εισάγουν μια διάσταση καθολικότητας, καθιστώντας τα πλέον <<συλλογικά δικαιώματα>> καθώς αυτά αντιμετωπίζουν τον άνθρωπο ως σημείο αναφοράς ολόκληρου του πλανήτη. Τα δικαιώματα αυτά, συναρτώνται με το ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό και φυσικό πλαίσιο της ζωής του ανθρώπου αλλά και με τις σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της βιοϊατρικής και της τεχνολογίας (λ.χ. δικαιώματα για την προστασία του περιβάλλοντος).⁵⁰

Η παραπάνω διάκριση συντελέστηκε με βάση τη θεωρία των status, που έλκει την καταγωγή της από τον γερμανικό συνταγματικό θετικισμό των αρχών του 20^{ου} αιώνα.⁵¹ Στις μέρες μας, μπορούμε να μιλάμε για μια νέα γενιά δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, αναφερόμαστε σε αυτά τα δικαιώματα που σχετίζονται με τη σύγχρονη τεχνολογία, είτε ως προς την απόλαυση αυτών, είτε ως δικαιώματα που εγγυώνται την προστασία του ατόμου έναντι της τεχνολογίας (λ.χ. το δικαίωμα προστασίας της γενετικής ταυτότητας και των προσωπικών δεδομένων).⁵² Αξίζει να τονίσουμε πως όλα τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα, χαρακτηρίζονται

⁴⁹ Βλ. Α. Μάνεσης, Συνταγματικά δικαιώματα, Ατομικές ελευθερίες, Πανεπιστημιακές παραδόσεις. Γ' έκδοση, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1981,σελ. 20.

⁵⁰ Βλ. Ε. Ρούκουνας, Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Εστία, Αθήνα 1995, σελ. 19 επ.

⁵¹ Βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονος- Σ Β. Βλαχόπουλος,ό.π (2017) σελ. 68.

⁵² Βλ. Χ. Μ. Ακριβοπούλου και Χ. Ανθόπουλος, "Εισαγωγή στο Δίκαιο και στους Συνταγματικούς Θεσμούς", Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα 2015, σελ. 115.

από αλληλεξάρτηση ή αλλιώς <<παραπληρωματική λειτουργία>>, αφού η άσκηση και η απόλαυση καθενός από αυτά, προϋποθέτει την άσκηση και την απόλαυση των άλλων.

Το ζήτημα, που μας απασχολεί περισσότερο στο κομμάτι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφορά στις περιπτώσεις συγκρούσεων αυτών. Τα ανθρώπινα δικαιώματα θεωρούνται κατά κανόνα ότι έχουν ίση αξία, δηλαδή κάθε δικαίωμα θεωρείται εξίσου σημαντικό με κάποιο άλλο. Από την άποψη αυτή, δεν υπάρχει δυνατότητα σύγκρουσης μεταξύ των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κάποιος απλώς προορίζεται να προσδώσει ίσο ηθικό βάρος σε κάθε ανθρώπινο δικαίωμα. Συνακόλουθα, αυτό απαγορεύει την οργάνωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά σειρά σπουδαιότητας. Από την άλλη μεριά ωστόσο, είναι γεγονός πως μπορεί να προκύψει σύγκρουση μεταξύ δικαιωμάτων. Έτσι, η αντιμετώπιση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως εξίσου σημαντικών, απαγορεύει κάθε προσπάθεια αντιμετώπισης ή επίλυσης τέτοιων συγκρούσεων όταν προκύψουν.⁵³ Πρακτικά, σύγκρουση μπορεί να υπάρξει μεταξύ, αφενός μεν λ.χ. της ελευθερίας μετακίνησης, του σεβασμού της κατοικίας και της αλληλογραφίας, των προσωπικών δεδομένων, της ελευθερίας μετάδοσης πληροφοριών κ.α. αφετέρου δε, του δικαιώματος στην ασφάλεια άλλου ή άλλων, ιδίως του κοινωνικού συνόλου.

Στην εποχή μας, το δίλημμα μεταξύ σεβασμού τέτοιων δικαιωμάτων από τη μία και της ασφάλειας από την άλλη, έχει αποκτήσει μεγάλη επικαιρότητα λόγω του κινδύνου της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, όπως θα δούμε παρακάτω. Καμιά φορά διατυπώνονται κι από "επίσημα χείλη" απόψεις, περί περιορισμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου χάριν της ασφάλειας. Τέτοιες απόψεις παραβλέπουν ωστόσο, ότι στην παράγραφο 2 των άρθρων 8, 9 και 10 της

---

⁵³ Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προβλέπονται οι αναγκαίοι περιορισμοί με την εφαρμογή των οποίων αίρονται οι συγκρούσεις. Καθένα από τα άρθρα αυτά, πρέπει να λαμβάνεται συνολικά υπ' όψιν, υπό την έννοια ότι προστατεύουν την ελευθερία ή το δικαίωμα, μέσα στα όρια που διαγράφονται από τους περιορισμούς που προβλέπονται (λ.χ. αν και εφόσον, η άσκηση της ιδιωτικής ελευθερίας, θέτει σε κίνδυνο την εθνική ή τη δημόσια ασφάλεια, την τάξη ή την πρόληψη του εγκλήματος, την ηθική ή τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των άλλων, η ιδιωτική ελευθερία του προσώπου αυτού, περιορίζεται αντίστοιχα). Ο περιορισμός αυτός ισχύει, υπό την προϋπόθεση ότι το συγκεκριμένο περιοριστικό μέτρο είναι με βάση το κριτήριο της αναλογικότητας <<αναγκαίο >> σε μια δημοκρατική κοινωνία, για τη διαφύλαξη των υπέρτερων αυτών αξιών, οι οποίες επομένως οριοθετούν την <<ιδιωτική ελευθερία>>.⁵⁴ Το κατά πόσον, τηρούνται οι απαραίτητες εγγυήσεις σύμφωνα με τις ανωτέρω αρχές, ώστε ο κάθε περιορισμός δικαιωμάτων των πολιτών να θεωρείται δικαιολογημένος και συνακόλουθα νόμιμος, αποτελεί ένα ιδιαίτερος ακανθώδες σημείο που εγείρει σημαντικούς προβληματισμούς, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των <<απόλυτων>> συνταγματικών δικαιωμάτων (λ.χ. το τεκμήριο αθωότητας) που ενώ δεν προβλέπονται, αρχικά, περιορισμοί, παρ' όλα αυτά, η σύγχρονη πρακτική (λ.χ. η ηλεκτρονική επιτήρηση), προερχόμενη κυρίως από τους επίσημους φορείς του κοινωνικού ελέγχου και όχι μόνο, τα παραβιάζει.

Προχωρώντας παρακάτω και σχετικά με τους περιορισμούς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οφείλουμε να αναφερθούμε στην πιο συχνή περίπτωση αυτών. Η τεχνολογική πρόοδος, τις περισσότερες φορές, αντί να συντελεί στην αποτελεσματικότερη λειτουργία του κράτους, κάνει τους πολίτες λιγότερο ελεύθερους. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα αναφορικά με την εξασφάλιση των

---

⁵⁴ Βλ. Σ. Ματθιάς, ό.π (2006) σελ. 30 επ.

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτελεί ο περιορισμός της προστασίας αυτών, για λόγους γενικού ή αλλιώς <<δημοσίου συμφέροντος>>, όπως προβλέπεται στο άρθρο 17 παρ 1 Σ, ως άμεσος συνταγματικός περιορισμός. Το πλέον ανησυχητικό, έγκειται στο γεγονός ότι η πλειονότητα των περιορισμών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πραγματοποιούνται από κρατικούς φορείς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους με το αιτιολογικό της επίκλησης αυτής της αρχής. Σε μια επισκόπηση της νομολογίας των δικαστηρίων, εύκολα διαπιστώνει κανείς πως η επίκληση του λόγου αυτού ως περιορισμό των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, όχι μόνο δεν ευσταθεί, απεναντίας, πολλές φορές, λειτουργεί ως <<άλλοθι>> για τη συγκάλυψη της αντισυνταγματικότητας περιορισμών που προσβάλλουν ατομικά, κυρίως, δικαιώματα. Με τον τρόπο αυτό, τα ατομικά δικαιώματα υποβαθμίζονται σε μέσα και εργαλεία, στη διάθεση της πολιτείας. Εάν τα δικαιώματα ισχύουν παρά μόνο εφόσον δεν προσβάλλουν το γενικό συμφέρον, τότε είναι σαφές ότι ο σκοπός της συνταγματικής τάξης είναι τελικά η κρατική σκοπιμότητα η οποία χρησιμοποιεί ως <<μέσα>> τα συνταγματικά δικαιώματα και τους φορείς προστασίας και διαφύλαξης αυτών.⁵⁵ Τί αποτελεί όμως δημόσιο συμφέρον και ποιος μπορεί να το ορίσει και να το συγκεκριμενοποιήσει; Αν δεν αποτελεί δημόσιο συμφέρον, η προάσπιση της ισότητας, της αξίας του ανθρώπου και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αυτού στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας, τότε τί το ορίζει; Φαίνεται λοιπόν πως ο κίνδυνος της ανασφάλειας δικαίου, της αναρχίας και της ανελευθερίας, εν ονόματι του δημοσίου συμφέροντος, είναι δεδομένος και διάχυτος.⁵⁶

⁵⁵ Βλ. Κ. Χ.Χρυσόγονος- Σ. Β.Βλαχόπουλος, ό.π (2017) σελ. 122 επ.

⁵⁶ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα, Τέταρτη Ενημερωμένη έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσ/νίκη 2012,σελ .123.

Ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου και της ιδιωτικής του ζωής στη σύγχρονη κοινωνία- Η πληροφοριακή ιδιωτικότητα.

Γίνεται στις μέρες πολλή συζήτηση αναφορικά με τη σύγκρουση ανάμεσα στην ελευθερία και την ασφάλεια ή για την ανάγκη περιορισμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χάριν της ασφάλειας. Υπό το σύγχρονο πνεύμα της ανθρωποκεντρικής αντίληψης κράτους και δικαίου, όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι θεμελιώδεις αρχές (της δημοκρατίας, της ελευθερίας κ.λπ.) έχουν ως βασικό στοιχείο αλλά και στόχο, την **αξία του ανθρώπου**. Με αυτή τη βάση, η θεμελιώδης αρχή που διακηρύσσει το άρθρο 2 παρ 1 Σ, διέπει όλο το δικαιοκ και πολιτειακό σύστημα, με την έννοια ότι ο άνθρωπος ως αξία, έχει προτεραιότητα από κάθε άλλη δικαιοκή αξία και αρχή. Η αναγκαία κατοχύρωση της ανθρώπινης αξίας που διέπει όλο το δίκαιο, πιστοποιείται επίσης από την προστασία ανθρώπων που δεν έχουν αναπτύξει καν ακόμη προσωπικότητα, όπως ισχύει στην περίπτωση του κυοφορούμενου, όπου, εφόσον γεννηθεί ζωντανό, είναι φορέας δικαιωμάτων.⁵⁷ Σ' αυτό το πλαίσιο προσέγγισης και ερμηνείας των δικαιωμάτων του ανθρώπου πρέπει να διερευνηθούν τα νομικά μέσα αντιμετώπισης των κινδύνων της δημόσιας ασφάλειας και ιδιαίτερα εκείνων, γύρω από το πολυσυζητημένο ζήτημα, της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος.⁵⁸

Πηγαίνοντας παρακάτω, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή του ατόμου αναγνωρίζεται από το ελληνικό Σύνταγμα, όπου στο άρθρο 9 παρ 1 εδάφ. Β' Σ,

⁵⁷ Βλ. άρθ. 36 Αστικού Κώδικα.

⁵⁸ Βλ. Γ. Ι. Κασιμάτης, <<Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ασφάλεια.>> Στο: Νέες τεχνολογίες και ανθρώπινα δικαιώματα. (Επιμ. Μ.Π. Κρανιδιώτη) Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών. Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ. 22επ.

διακηρύσσεται ότι <<Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη>>. Το δικαίωμα αυτό, εγγυάται τη δυνατότητα του υποκειμένου να διαμορφώνει και να εκφράζει τη διακριτή του ταυτότητα, ηθικά ελεύθερο από τη χειραγώγηση, την καταπίεση και την παρέμβαση της κρατικής εξουσίας και της κοινωνίας. Το άρθρο 9 Σ, κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, τόσο τη φανερή, όσο και την απόρρητη. Έτσι, παράλληλα αποτελεί συστατικό της προσωπικής σφαίρας και συμπλέκεται με τα δικαιώματα στο απόρρητο της επικοινωνίας (άρθ. 19 παρ 1 Σ), στην προσωπικότητα (άρθρ. 5 παρ 1 Σ) και φυσικά με αυτό της αξίας του ανθρώπου (άρθ. 2 παρ. 1 Σ). Το δικαίωμα αυτό σήμερα, περισσότερο παρά ποτέ, κινδυνεύει από την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας αλλά και την παγκοσμιοποίηση. Η σύγχρονη τεχνολογία, με τη βοήθεια φυσικά της παγκοσμιοποίησης, έχει τη δυναμική να θέσει το υποκείμενο <<υπό διαρκή επιτήρηση>> αφυδατώνοντας τον ιδιωτικό του χώρο, ενώ παράλληλα η τελευταία, μετασχηματίζει τις κοινωνίες στις οποίες το υποκείμενο διαβιεί, μεγεθύνοντας τις πιέσεις που το άτομο δέχεται, για ηθικό κομφορμισμό και κοινωνική ομοιομορφία. Ο σημερινός τεχνολογικός κόσμος, καθιστά πολύ εύκολα τον άνθρωπο <<διαφανή>> καθώς ολοένα και περισσότερες δραστηριότητες του καταχωρούνται σε μνήμες ηλεκτρονικών υπολογιστών και άλλων προηγμένων συστημάτων.⁵⁹ Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, λειτουργεί ως καταφύγιο της ελευθερίας και της αυτονομίας του προσώπου. Η σύγχρονη έννοια της ιδιωτικότητας, υπερβαίνει τους κλασικούς χωρικούς προσδιορισμούς και αξιώνει προστασία και

⁵⁹ Η θεωρητική προσέγγιση του δικαιώματος καταρχήν, αφορά το δικαίωμα του καθενός <<στην ησυχία>> ή όπως λέγεται διεθνώς, *right to be let alone*. Ο πιο σύγχρονος όρος που υποδηλώνει το συσχετισμό ιδιωτικότητας και απόσυρσης είναι η *ανωνυμία*. Ως ανωνυμία η ιδιωτικότητα προστατεύει την υπόσταση και την αυτονομία του προσώπου, όχι στον ιδιωτικό αλλά στο δημόσιο χώρο. Μερίδα θεωρητικών αναλύει την ιδιωτικότητα ως <<περιορισμένη πρόσβαση στον εαυτό μας>> <<limit access to the self>> αναγνωρίζοντας το δικαίωμα του καθενός να προστατεύει τις προσωπικές του υποθέσεις και να αποφασίζει ο ίδιος το κατά πόσον μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο δημόσιας παρατήρησης, παρακολούθησης και συζήτησης. Βλ. Χ.Μ. Ακριβοπούλου – Χ. Ανθόπουλος, ό.π (2015) σελ. 7, 29,124.

στο πλαίσιο της δημόσιας εμφάνισης του ατόμου, καταλαμβάνοντας κι εκείνες τις πληροφορίες που το άτομο θεωρεί κρίσιμες για την διαφύλαξη της ιδιωτικής του αυτονομίας. Η ουσία της ιδιωτικότητας που συνδέεται με την προστασία της αυτονομίας δεν αλλάζει, έχουν αλλάξει όμως τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου και κυρίως έχουν αυξηθεί και τελειοποιηθεί οι τεχνικές δυνατότητες παραβίασής τους. Υπό την καταλυτική επίδραση της τεχνολογικής επανάστασης η κλασική αντίληψη της ιδιωτικότητας, έχει σημαντικά εμπλουτιστεί με επιμέρους δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, ο περιορισμός της προσβασιμότητας, ο αποκλειστικός έλεγχος της πρόσβασης στον ιδιωτικό χώρο, η ελαχιστοποίηση των “παρεμβάσεων” (intrusiveness), η προσδοκία της εχεμύθειας, το δικαίωμα στο απόρρητο και το δικαίωμα στην απόλαυση της μοναξιάς, (intimacy), της ανωνυμίας και της απόσυρσης (reserve).⁶⁰

Στο άρθρο 8 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, ορίζεται ότι : <<1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή, προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μιαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων .....ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών>>. Το σύνθηδες περιεχόμενο του όρου της ιδιωτικής ζωής, συνίσταται στην πράξη, μεταξύ άλλων, στην προστασία του προσώπου από την συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία, και την

---

⁶⁰ Βλ. Χ. Μ. Ακριβοπούλου, Το δικαίωμα στην Ιδιωτική ζωή. Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του, Σάκκουλας Αθήνα 2012, σελ. 1 επ.

αποκάλυψη ή την δημοσιοποίηση, χωρίς τη θέλησή του, στοιχείων, μέσω των οποίων είτε προσδιορίζεται η ταυτότητά του, είτε αποκαλύπτονται οι πτυχές αυτής. Τα στοιχεία αυτά, είναι τα αποκαλούμενα προσωπικά δεδομένα. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), μέσα από τη νομολογία του, έχει κρίνει ότι στις προστατευτικές διατάξεις της ΕΣΔΑ, αναφορικά με την προστασία της ιδιωτικότητας του προσώπου, εμπίπτουν μεταξύ άλλων, τόσο η εικόνα του προσώπου (Von Hannover v. Germany) όσο και όλες οι μορφές επικοινωνίας του ατόμου με άλλους ανθρώπους συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας του (e-mails) και της περιήγησής του στο διαδίκτυο (Copland v. United Kingdom).⁶¹

Ως Κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ), ονομάζεται μία κοινωνία όπου η παραγωγή, διανομή, χρήση, ενσωμάτωση και διαχείριση πληροφοριών, αποτελεί σημαντική οικονομική, πολιτική και πολιτιστική δραστηριότητα. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας κοινωνίας, η ανάγκη διαφύλαξης της ιδιωτικής ζωής γίνεται ιδιαίτερως αισθητή εξ αιτίας της ραγδαίας εξέλιξης της πληροφορικής. Η μέσω του συνδυασμού διαφόρων στοιχείων, προερχόμενων, κυρίως από ιδιωτικές συλλογές και τράπεζες δεδομένων, δημιουργία <<βιοπορτραίτου>> αλλά και η μέσω αυτού μετατροπή του ανθρώπου σε <<διάφανη προσωπικότητα>>, με γνωστά τα περισσότερα στοιχεία της, οδήγησαν στον γενικότερο προβληματισμό σχετικά με την ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Ο πληροφοριακός αυτοκαθορισμός και το δικαίωμα σε αυτόν, συνιστά ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της σύγχρονης κανονιστικής προσέγγισης της ιδιωτικότητας. Τα κανονιστικά θεμέλια του δικαιώματος αυτού συντίθενται μεταξύ ιδιωτικότητας, προστασίας της αξίας και ελεύθερης ανάπτυξης

---

⁶¹ Βλ. Α. Σταθάκης, <<Η στάθμιση της ασφάλειας και της ιδιωτικής ζωής στη νομολογία του ΕΔΔΑ>> **στο:** Ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους. (επιμ. Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 11 επ.

της προσωπικότητας του υποκειμένου.⁶² Συνακόλουθα, ο πληροφοριακός αυτοκαθορισμός, συνεπάγεται την εξουσία του υποκειμένου να λαμβάνει θεμελιακές αποφάσεις για τον εαυτό του και συγκεκριμένα, τότε και μέσα σε ποια όρια, τα προσωπικά του δεδομένα θα πρέπει να αποκαλυφθούν. Το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο με την απόφαση που εξέδωσε το 1983, αναφορικά με το νόμο περί απογραφής του πληθυσμού, έκρινε πως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια βρίσκεται στο επίκεντρο της συνταγματικής τάξης και αναφέρεται στη δυνατότητα του ατόμου να ενεργεί αυτόνομα ως μέλος μιας ελεύθερης δημοκρατικής κοινωνίας. Ο αυτοκαθορισμός και η αυτονομία προϋποθέτουν την ελευθερία του ατόμου να αποφασίζει για τις πράξεις και τις παραλείψεις του, σε συνδυασμό με την πραγματική δυνατότητά του να δραστηριοποιείται σύμφωνα με την απόφασή του αυτή. Για να προστατευτεί αυτή ακριβώς η δυνατότητα κινήσεως σε ένα <<απρόσβλητο>> από τη δημοσιότητα χώρο, γίνεται λόγος και για την αρχή της <<μη πληρότητας>> που θα πρέπει να διέπει την κάθε λογής συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών.⁶³ Πρόκειται για ένα μέτρο προστασίας του υποκειμένου, που σήμερα, στη σύγχρονη και τεχνολογικά κυριευμένη, θα λέγαμε, κοινωνία, καθίσταται αναγκαίο παρά ποτέ. Αποτελεί επιπλέον, την απάντηση στην προστασία της προσωπικής σφαίρας ενόψει των νέων τεχνολογικών δεδομένων, συνιστώντας την νέα, εκσυγχρονισμένη όψη του δικαιώματος της προσωπικότητας. Οι παρούσες και μελλοντικές συνθήκες της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων του προσώπου μέσω της τεχνολογικής δυνατότητας αποθήκευσης προσωπικών πληροφοριών, οι οποίες συνδεόμενες με άλλες πηγές πληροφοριών, μπορούν να παράγουν ένα συνολικό ή

---

⁶² Η γένεσή του, σηματοδοτείται από την υπόθεση Zensus, που αφορούσε τη συμβατότητα ενός ομοσπονδιακού ερωτηματολογίου που επεδίωκε να σχηματίσει το προφίλ του πληθυσμού για την προώθηση κοινωνικό-οικονομικών πολιτικών, με τις συνταγματικές εγγυήσεις της ιδιωτικής σφαίρας. Βλ. Χ. Μ. Ακριβοπούλου, ό.π (2012) σελ. 220 επ.

⁶³ Βλ. Ι. Κριάρη-Κατράνη, Γενετική Τεχνολογία και θεμελιώδη δικαιώματα. Η συνταγματική προστασία των γενετικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 30 επ.

μερικό πορτραίτο της προσωπικότητας κάποιου, είναι πρακτικά απεριόριστες.⁶⁴ Όπως έκρινε το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο στην υπόθεση “Zensus”, η έλλειψη γνώσης και ελέγχου των προσωπικών δεδομένων από το ίδιο το πρόσωπο που το αφορούν, συνιστά εμπόδιο, μεταξύ άλλων, για την απόλαυση της εισόδου και συμμετοχής του στη δημόσια σφαίρα, εφόσον συστατικό στοιχείο μιας δημοκρατικής κοινωνίας αποτελεί η ενεργητικότητα και η συμμετοχή του ατόμου που συντελείται φυσικά, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση του αυτοπροσδιορισμού του.⁶⁵

Καθίσταται προφανές ότι η γεωμετρική αύξηση των δυνατοτήτων επεξεργασίας της προσωπικής πληροφορίας τελεί σε σχέση αντιστρόφως ανάλογη προς την ικανότητα του προσώπου να έχει εποπτεία της χρήσης των πληροφοριών που το αφορούν. Το διακυβευόμενο αγαθό δεν εντοπίζεται πλέον στην προστασία της αξίωσης για ανενόχλητη ιδιωτική σφαίρα, αλλά αφορά στην απώλεια ή στην άσκηση ελέγχου επί των ιδίων, προσωπικών πληροφοριών. Επιπλέον, η πληροφοριακή ιδιωτικότητα, αποσκοπεί στο να καταστεί δυνατή η συμμετοχή του ατόμου στις διαδικασίες της κοινωνίας. Επίσης, καθιστά ταυτόχρονα δυνατή την άσκηση άλλων ελευθεριών και την απόλαυση άλλων ατομικών δικαιωμάτων, όπως η ελευθερία της έκφρασης, η συμμετοχή σε πολιτικές ή συνδικαλιστικές ενώσεις κ.α. Περαιτέρω, η σύνδεση της πληροφοριακής ιδιωτικότητας και της αξίας του ανθρώπου δεν επιτρέπει την αντιμετώπιση της προσωπικής πληροφορίας ως αγαθού υποκείμενου σε δικαιώματα κυριότητας και συνεπώς ελευθερίας διαθέσεως έναντι ανταλλάγματος, είτε η διάθεση προέρχεται από τον ίδιο τον φορέα του δικαιώματος (λ.χ. με την επίδειξη της προσωπικής ζωής με σκοπό το κέρδος) ή από τρίτο (λ.χ. το κράτος).⁶⁶

⁶⁴ Βλ. Χ.Μ Ακριβοπούλου, ό.π (2012) σελ. 222.

⁶⁵ Βλ. Χ.Μ Ακριβοπούλου, ό.π (2012) σελ. 223.

⁶⁶ Βλ. Ρ. Schwartz -J. Reidenberg, Data Privacy Law. Charlottesville, 1996, σελ. 39.

Νέες μορφές εγκληματικότητας και νομοθετική εξέλιξη.

Τα νέα δεδομένα που δημιούργησε η ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης της πληροφορικής και η κυριαρχία της πληροφορικής τεχνολογίας, οδήγησαν όπως ήταν επόμενο, στην εμφάνιση νέων μορφών εγκληματικής συμπεριφοράς ενώ παράλληλα, με την επιταχυνόμενη τεχνολογική πρόοδο δημιουργούνται συνεχώς, νέες απειλές, που είτε άμεσα είτε έμμεσα, καταστρατηγούν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες . Στη νέα αυτή κατάσταση στο χώρο του εγκλήματος, συνέβαλε αποφασιστικά η εξάπλωση του Διαδικτύου. Αξίζει να τονίσουμε πως, υπάρχουν μεν εγκλήματα που διαπράττονται τόσο σε κοινό όσο και σε ηλεκτρονικό και διαδικτυακό περιβάλλον, ωστόσο υπάρχουν και εγκλήματα που τελούνται αποκλειστικά στο περιβάλλον του κυβερνοχώρου. Έτσι βρισκόμαστε μπροστά σε νέες προσβολές των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τόσο από το ηλεκτρονικό όσο και από το διαδικτυακό έγκλημα. Ως ηλεκτρονικό έγκλημα θα μπορούσε να οριστεί, εκείνο το έγκλημα που σχετίζεται με την οιαδήποτε μορφή κατάχρησης των δυνατοτήτων των ηλεκτρονικών υπολογιστών, ενώ ως διαδικτυακό εκείνο που σχετίζεται με την οιαδήποτε μορφή κατάχρησης των δυνατοτήτων που προσφέρει το διαδίκτυο. Η ηλεκτρονική εγκληματικότητα ως μια μορφή της εγκληματικότητας, είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη καθώς τα θύματα, δύσκολα αντιλαμβάνονται την προσβολή, ενώ συνεπεία αυτού, δεν μπορούν να αμυνθούν στην κατάφωρη προσβολή των εννόμων αγαθών τους. Επιπλέον, ο εντοπισμός των δραστών συνήθως είναι εξαιρετικά δυσχερές λόγω των τεχνολογικών δυσκολιών. Τα εγκλήματα αυτά, ανήκουν στην κατηγορία των

διεθνών εγκλημάτων καθώς η διάπραξη τους, δεν συνδέεται με έναν συγκεκριμένο τόπο.⁶⁷

Όπως αναφέραμε ήδη, η εξέλιξη της τεχνολογίας και η εφαρμογή της στη σημερινή καθημερινότητα και πρακτική, διευκόλυνε τη σύγχρονη εγκληματικότητα. Οι δράστες προσαρμόζονται στη νέα τεχνολογία και εξελίσσουν τους τρόπους τέλεσης των εγκλημάτων, προσλαμβάνοντας μ' αυτό τον τρόπο η εγκληματικότητα νέες διαστάσεις. Έτσι, τα <<παραδοσιακά>> εγκλήματα έχουν βρει έναν εναλλακτικό τρόπο τέλεσής τους (λ.χ. εκβιασμοί, δυσφημίσεις, απάτες, υποκλοπές, κατασκοπεία κ.α.). Από την άλλη, ερχόμαστε αντιμέτωποι και με γνήσια ψηφιακά εγκλήματα (digital criminality), τα οποία τελούνται και εξιχνιάζονται αποκλειστικά και μόνο με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας. Τέτοιας μορφής εγκλήματα αποτελούν λ.χ. η πειρατεία λογισμικού, που αφορά την παράνομη αντιγραφή των προγραμμάτων και αρχείων Η/Υ και τη διάθεση τους στην αγορά, η χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση είσοδος σε Η/Υ (hacking) κ.α.⁶⁸

Τα παραπάνω είχαν σαν λογικό επακόλουθο την επιρροή στη διαμόρφωση νέων και στην αναθεώρηση των υπαρχόντων νομικών ρυθμίσεων, λόγω του νομικού κενού μεταξύ, αφενός της τεχνολογίας- τεχνογνωσίας και αφετέρου, της προστασίας των εννόμων αγαθών του ανθρώπου από τις σύγχρονες προσβολές. Η αντιμετώπιση των νέων μορφών παραβατικής συμπεριφοράς αποδείχθηκε ιδιαίτερα δυσχερής με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, το ελληνικό Σύνταγμα, κατοχύρωσε ρητά, μια σειρά από <<νέα δικαιώματα>> με κοινό χαρακτηριστικό τη δυνατότητα τους να προστατεύσουν το υποκείμενο, έναντι των κινδύνων και των απειλών της τεχνολογίας. Φαίνεται λοιπόν, ότι ο νομοθέτης θέλησε

⁶⁷ Βλ. Ι. Αγγελής, <<Διαδίκτυο και ποινικό δίκαιο>>. Ποινικά Χρονικά Ν/2000, σελ. 676-677.

⁶⁸ Βλ. Χ. Τσουραμάνης, <<Η ψηφιακή ηλεκτρονική εγκληματικότητα στο πλαίσιο της θεωρίας της καθημερινής δραστηριότητας " routine activity theory" >> στο: Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα. Τιμητικός Τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη. (Επιμ. Σ. Γεωργούλας) ΚΨΜ, Αθήνα 2007, σελ. 155 επ.

να δώσει στην συνταγματική τάξη μια θεσμική υποδοχή του επερχόμενου τεχνολογικού μας μέλλοντος, εισάγοντας μια δέσμη νέων διατάξεων. Πρόκειται για το δικαίωμα, μεταξύ άλλων, στην προστασία της υγείας και της γενετικής ταυτότητας (άρθρ. 5 παρ 4, 5 Σ), τα δικαιώματα πληροφόρησης (άρθρ. 5^Α παρ 1 Σ) και συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας (άρθρ. 5^Α παρ 2 Σ), το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων (άρθρ. 9^Α Σ)⁶⁹ κ.α. Παρατηρούμε λοιπόν, ότι ο νομοθέτης αναγνώρισε πανηγυρικά, πως τα προβλήματα που προκύπτουν αφενός από τις διαρκώς αναπτυσσόμενες εφαρμογές της βιολογίας και της ιατρικής, αφετέρου από τις θεμελιώδεις ενεργητικές διαστάσεις που έχουν αποκτήσει οι κοινωνικές πρακτικές της λήψης πληροφοριών, στο πλαίσιο ιδίως των νέων τεχνολογικών δομών ηλεκτρονικής επικοινωνίας, είναι σε τελική ανάλυση προβλήματα θεμελιωδών δικαιωμάτων. Από την άλλη, αξιώνει πλέον, από το ίδιο το κράτος την αποφυγή οποιασδήποτε αυθαίρετης παρακώλυσης της δράσης των πολιτών στο πεδίο της ηλεκτρονικής μας κοινωνικότητας και, αφ' ετέρου, στην αξίωση να λαμβάνει μέτρα που καθιστούν την ακώλυτη συμμετοχή του καθενός μας σε αυτήν, πραγματικά και πρακτικά δυνατή, εξασφαλίζοντας έτσι την συμμετοχή του ατόμου στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Γεννιέται συνεπώς το αυτοτελές δικαίωμα της <<αυτοδιάθεσης των πληροφοριών>> και κατά συνέπεια το δικαίωμα <<αντίρρησης του υποκειμένου>> προς τον αρμόδιο υπεύθυνο επεξεργασίας των δικαιωμάτων που το αφορούν (άρθ. 9^Α Σ).⁷⁰

Επιπλέον, ο αναθεωρητικός νομοθέτης εστίασε κυρίως στους κινδύνους που εγκυμονεί, στην προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου, η ηλεκτρονική

⁶⁹ Το δικαίωμα αυτό διαθέτει παράγωγη κανονιστικότητα, η οποία εκφράζεται ως ετεροαναφορικότητα, αφού επικεντρώνεται στην επιβολή κυρώσεων και στην ενίσχυση αξιώσεων και συμφερόντων του υποκειμένου, παραπέμποντας σε άλλα δικαιώματα με τα οποία συνδέονται στενά, προστατεύοντας μια νέα πτυχή του ανθρώπινου εαυτού, τη digital μορφή ως ψηφιδωτού πληροφοριών. Βλ. Χ. Ακριβοπούλου- Χ.Ανθόπουλος, ό.π (2015) σελ. 327επ.

⁷⁰ Βλ. Χ. Ακριβοπούλου- Χ.Ανθόπουλος, ό.π (2015) σελ. 330 επ.

επεξεργασία. Ουσιαστικά πρόκειται για <<νέα δικαιώματα>> που επιχειρούν να διαμορφώσουν μια νέα <<πληροφοριακή (συνταγματική/ έννομη) τάξη>>, δηλαδή δικαιώματα που επιχειρούν να ρυθμίσουν τη ροή της πληροφορίας ανάμεσα στο Κράτος και τα άτομα και ανάμεσα στις εσωτερικές σχέσεις των τελευταίων.⁷¹ Τέλος, στο άρθρο 19 παρ 3 Σ, ο νομοθέτης προέβλεψε την ρητή απαγόρευση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, κατά παράβαση των άρθρων 9, 9^Α, 19 Σ, εν όψει μάλιστα των αναρίθμητων δυνατοτήτων που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία αναφορικά με τους τρόπους απόκτησης τέτοιων στοιχείων. Τα δικαιώματα αυτά εμφανίστηκαν στην ελληνική κοινωνία ως μια οργανική ενότητα για την προστασία της αυτονομίας του υποκειμένου, έναντι της χρήσης των νέων τεχνολογιών από την κρατική και την ιδιωτική εξουσία. Αυτά βασίστηκαν σε ήδη υπάρχοντα παραδοσιακά δικαιώματα όπως η προστασία της αξίας του ανθρώπου, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας κ.α.⁷² Η κατοχύρωση νέων συνταγματικών δικαιωμάτων δεν φαίνεται να αποσκοπεί στη διεύρυνση της κανονιστικής εμβέλειας του συντάγματος, αλλά κυρίως στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας μέσω της παροχής περισσότερων εγγυήσεων ασφαλείας, στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους και στις σχέσεις τους με την "εξουσία". Επιχειρείται λοιπόν, ένας εμπλουτισμός των νομοθετικών και νομολογιακών κατασκευών σε πεδία ρυθμιστέας ύλης που προέκυψαν από τις νέες διακινδυνεύσεις στην εποχή της βιοτεχνολογίας και της πληροφορικής.⁷³ Ζήτημα αποτελεί το κατά πόσο το άτομο μπορεί να προστατευτεί πρακτικά επαρκώς από τις σύγχρονες προσβολές των δικαιωμάτων του, με βάση την

⁷¹ Βλ. Τ. Βιδάλης – Α. Τάκης, <<Συνταγματική πρόσληψη των τεχνολογικών εξελίξεων και «νέα» δικαιώματα>> στο: Ξ. Κοντιάδη (επιμ.), Πέντε χρόνια μετά τη συνταγματική αναθεώρηση – Τόμος Α', Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2006, σελ. 273 επ.

⁷² Βλ. Χ. Ακριβοπούλου, ό.π (2012) σελ. 318.

⁷³ Βλ. Γ. Μόσιου, <<Τεχνολογία και Συνταγματικά Δικαιώματα>>. Εργασία Ακαδημαϊκού έτους 2003-2004, στο μάθημα :Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών .Τμήμα Νομικής. 2003, σελ. 14.

ισχύουσα νομοθεσία, με το δεδομένο μάλιστα της αδυναμίας του νομοθετικού συστήματος να προλάβει πλήρως τις τεχνολογικές εξελίξεις.

4)Η επίδραση των νέων τεχνολογιών στον έλεγχο του εγκλήματος τον 21^ο αιώνα. Ένας σύγχρονος κίνδυνος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα;

Ιδιαίτερο ζήτημα, αποτελεί η επιλογή των προτύπων ελέγχου του πληθυσμού και του εγκλήματος που υιοθετούνται στο πλαίσιο των ευρύτερων μεταβολών στο αστεακό και κοινωνικό τοπίο, υπό την επίδραση των συνεπειών του μετασχηματισμού της οικονομίας και της εξέλιξης της τεχνολογίας. Τα σύγχρονα Μητροπολιτικά κέντρα, έχουν μετατραπεί πλέον, σε ένα απέραντο πεδίο marketing και οικονομικών επενδύσεων, γεγονός που αντανακλάται και στην αρχιτεκτονική και τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Στο πλαίσιο αυτό, διαμορφώνονται νέες μορφές επιτήρησης και ελέγχου του πληθυσμού, στις οποίες η τεχνολογία κατέχει κυρίαρχο ρόλο. Είναι ακριβώς αυτό που εύστοχα συμβολίζεται από τον Solove,⁷⁴ ο οποίος προτάσσει ως κυρίαρχο συμβολισμό της επιτήρησης του 21^{ου} αιώνα, τη <<Δίκη>> του Φ.Γ. Κάφκα, όπου ο κατηγορούμενος χωρίς να γνωρίζει το αδίκημα για το οποίο κατηγορείται, βρίσκεται αντιμέτωπος με μια ασύλληπτη γραφειοκρατία που τον επιτηρεί-παρακολουθεί διαρκώς και τον παραπέμπει χωρίς γνωστό και σαφές κατηγορητήριο σε μία ακροαματική διαδικασία χωρίς κανόνες. Ο συμβολισμός αυτός εκφράζει την ασυμμετρία γνώσης και δύναμης, αλλά και την ευπάθεια-

---

⁷⁴ Βλ. D. Solove, <<Privacy and Power>>: Computer Databases and Metaphors for Information Privacy, Stanford Law Review. Vol. 53 (2001), σελ. 1419 επ.

αδυναμία του προσώπου έναντι των κινδύνων και των διακινδυνεύσεων που αντιμετωπίζει, ενώ καθιστά φανερή την αναγκαιότητα προσαρμογής στην επιτήρηση και τον έλεγχο ως αναπόφευκτο δεδομένο της ψηφιακής εποχής. Ο “απόλυτος” κοινωνικός έλεγχος τον οποίο βιώνουμε, ήταν και είναι πάγιος στόχος της καπιταλιστικής τάξης, αφού το σύστημα αυτό δεν είναι προορισμένο για να ικανοποιεί τους πάντες, εντείνοντας έτσι τον κοινωνικό αποκλεισμό και την κοινωνική παθολογία.⁷⁵

Η κατανόηση της πόλης ως πεδίου <<κοινωνικού πανοπτισμού >> όπως διατυπώθηκε από τον Φουκώ,⁷⁶ δηλαδή της κεντρικά διευθυνόμενης επιτήρησης ανθρώπων, χώρων και πραγμάτων και της διείσδυσής της στη διάνοια των πρώτων, με συνέπεια την πολιτισμική και διανοητική εσωτερικότητά της από τους πολίτες, φαίνεται ότι δεν αντικατοπτρίζει απολύτως την πραγματικότητα της Μητρόπολης της ύστερης νεωτερικότητας. Αυτό που εκφράζει τη διαφορά σε σχέση με το παρελθόν, είναι αυτό που ονομάζεται κατακερματισμός του κοινωνικού ελέγχου.⁷⁷ Ο κοινωνικός έλεγχος αποδεσμεύεται από τη διαπροσωπική αλληλεπίδραση και επαναδομείται πάνω σε μια περισσότερο αυτοματοποιημένη βάση. Οι νέες τεχνολογίες, έχουν συμβάλει στην εφαρμογή ενός προτύπου επιτήρησης και ελέγχου του πληθυσμού και του εγκλήματος, που έχει περισσότερο συντεχνιακό χαρακτήρα, καθώς ο έλεγχος, είναι μεν διάχυτος παντού, αλλά διαρθρώνεται ως εταιρικό δίκτυο και όχι ως κεντρικά ελεγχόμενη δράση, ενώ εκτείνεται και αντανακλά και στις πιο ασήμαντες λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής. Έτσι, τα μέλη μιας κοινωνίας έχουν

---

⁷⁵ Βλ. D. Solove, ό.π (2001) σελ.1420.

⁷⁶ Βλ. Μ. Φουκώ, «Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής>>. Τίτλος πρωτοτύπου : <<Surveiller et puni. Naissance de la prison>> Gallimard, Paris 1976. Μτφ: Κ Χατζηδήμου- Ι Ράλλη, Ράππα, Αθήνα 1989, σελ. 212 επ.

⁷⁷ Βλ. Ι. Taylor, Crime in context, A Critical Criminology of Market Societies, Oxford, Polity Press & Blackwell. Cambridge, 1999, σελ.199 επ.

συγκεκριμένες δυνατότητες κίνησης και είναι φυσικά οι νέες τεχνολογίες που έχουν συμβάλει στην εφαρμογή αυτού του νέου προτύπου επιτήρησης.⁷⁸

Με τη βοήθεια λοιπόν, της τεχνολογίας, ο μαζικός χαρακτήρας και η διεισδυτικότητα της επιτήρησης και του ελέγχου, δημιουργούν νέες συνθήκες ανασφάλειας των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς όλα αυτά που αναφέρονται πλέον στις καθημερινές συνήθειες, περιλαμβάνουν όλο και πιο συχνά τα βιομετρικά χαρακτηριστικά αδιευκρίνιστου αριθμού ελεγχόμενων πολιτών ενώ το σύστημα μηχανισμών ηλεκτρονικού/ψηφιακού ελέγχου που λειτουργεί στο πλαίσιο της γενικευμένης επιτήρησης, συντίθεται πλέον από διάσπαρτους κόμβους συλλογής πληροφοριών(λ.χ. πιστωτικές κάρτες, barcodes, εκπαιδευτικές κάρτες κ.α.) οι οποίοι είναι αναρίθμητοι και θεωρούνται φυσικό να υπάρχουν. Πολλαπλασιάστηκαν έτσι οι πηγές άντλησης δεδομένων, που στην πραγματικότητα ελέγχουν κυρίως τις κινήσεις και συνάμα τις προθέσεις των πολιτών και παρεμπιπτόντως το έγκλημα.⁷⁹ Σήμερα, τα νέα αιτήματα ασφάλειας, και η κρίση του προληπτικού προτύπου σε συνδυασμό με την υποχώρηση του κοινωνικού κράτους, οδηγούν σε ταυτίσεις της πρόληψης, αφενός με την καταστολή και αφετέρου, με τη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών και την αξιοποίησή τους για τη διαμόρφωση προτύπων ασφαλείας και επικινδυνότητας. Στο πεδίο αυτό, η δημόσια αστυνομία αν και είναι ο μοναδικός φορέας που συλλέγει πληροφορίες με άξονα το δημόσιο συμφέρον, η δραστηριοποίησή και σύμπραξη της με ιδιωτικές εταιρίες στη συλλογή και επεξεργασία ενός τεράστιου όγκου πληροφοριών, είτε για επιτηρούμενους χώρους (λ.χ. metro), είτε για τους πελάτες των εταιριών αυτών, διαφοροποιεί τη λειτουργία

---

⁷⁸ Βλ. Σ. Βιδάλης, <<Νέες Τεχνολογίες και έλεγχος του εγκλήματος στη σύγχρονη πόλη>> ό.π (2008) σελ. 65 επ.

⁷⁹ Βλ. I. Taylor, ό.π (1999) σελ. 122 επ.

της και δημιουργεί αυτοτελή πεδία προβλημάτων και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁸⁰

Οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι προσφορές, επιτρέπουν τη μετάβαση από τη στατική- συμβατική, στη λεγόμενη δυναμική-προληπτική επιτήρηση: Η ανάπτυξη λ.χ. εφαρμογών λογισμικού που καθιστούν δυνατή τη μελέτη και πρόβλεψη της βιντεοσκοπημένης ανθρώπινης συμπεριφοράς, συνιστά μια ποιοτική αλλαγή σε σχέση με την απλή παρατήρηση. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε το πιο παραστατικό παράδειγμα της ολοκληρωτικής επιτήρησης, που μέσω των τεχνολογικών μεθόδων, στοχεύει στη χειραγώγηση συμπεριφορών, επιλογών και σκέψεων. Πρόκειται για το κατασκοπευτικό λογισμικό (spyware) που παρήγαγε ο κολοσσός που ονομάζεται MICROSOFT και συνίσταται στη διασύνδεση των εργαζομένων με τους υπολογιστές τους, μέσω ασύρματων αισθητήρων, επιτρέποντας στους εργοδότες να παρακολουθούν διαρκώς την πίεση, τη θερμοκρασία του σώματος, τον ρυθμό της καρδιάς και την έκφραση του προσώπου των εργαζομένων. Εδώ, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με τη δημιουργία ενός <<προτύπου εργαζομένου>>, που εξυπηρετείται από τις λεγόμενες κανονιστικές τεχνολογίες, δηλαδή τεχνολογικές εφαρμογές που προσδιορίζουν και περιορίζουν συμπεριφορές με προφανή συνέπεια, τον περιορισμό της αυτονομίας του προσώπου και, σε τελευταία ανάλυση, την προσβολή της αξίας και της αξιοπρέπειάς του.⁸¹

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συστήματα ανίχνευσης αποκλίνουσας συμπεριφοράς στηριζόμενα σε βάσεις δεδομένων με βάση συγκεκριμένα μοντέλα, τα οποία επιτρέπουν στο χρήστη του συστήματος, να προβλέψει, εάν το επιτηρούμενο-ελεγχόμενο πρόσωπο, σκοπεύει να διαπράξει μια παράβαση ή άλλη ασυνήθιστη

---

⁸⁰ Βλ. Σ. Βιδάλης, ό.π (2008) σελ. 70.

⁸¹ Βλ. S. Simitis. Reviewing privacy in an Information Society, University of Pennsylvania, Law Review, Vol 135. 1987, σελ. 715 επ.

πράξη λ.χ. αυτοκτονία. Με τον τρόπο αυτό, κινήσεις και εκφράσεις θέτουν το σύστημα σε λειτουργία με τη μορφή συναγερμού, ώστε να υπάρξει η κατάλληλη προληπτική επέμβαση. Τέτοιο σύστημα αποτελεί το γνωστό Intelligent Pedestrian Surveillance system (IPS), το οποίο, μέχρι στιγμής, έχει εγκατασταθεί σε σταθμούς του metro στο Λονδίνο.⁸²

Σε μια ‘‘μηχανική κοινωνία’’, στόχος είναι να εξαλειφθούν ή να περιοριστούν οι παραβιάσεις με τον έλεγχο του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Όπως συμβαίνει και σε άλλους τομείς της κοινωνικής παρέμβασης, όπως η δημόσια υγεία, δίνεται μεγάλη έμφαση στην πρόληψη. Στόχος είναι να δημιουργηθούν αποτρεπτικοί παράγοντες μειώνοντας το κέρδος από την εγκληματική δραστηριότητα ή αυξάνοντας την πιθανότητα ταυτοποίησης και σύλληψης.⁸³ Άξια αναφοράς αποτελεί μια σύγχρονη εγκληματο-προληπτική πολιτική προσβολής ατομικών δικαιωμάτων που γεννήθηκε εξ αιτίας της σύγχρονης τεχνολογίας. Πρόκειται για την *πρακτική δημιουργίας προφίλ δράστη*, με σκοπό τον εντοπισμό ενός κύκλου υπόπτων εγκληματικής συμπεριφοράς μέσω της ηλεκτρονικής διασύνδεσης αρχείων προσωπικών δεδομένων (data matching). Η διασύνδεση αρχείων, συνίσταται στη δυνατότητα συσχέτισης δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου άλλων υπευθύνων επεξεργασίας ή δεδομένων που τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο, αλλά για άλλο σκοπό. Η πρακτική αυτή, μεταξύ άλλων, ενέχει προσβολή του δικαιώματος της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, καθώς λόγω της εκτεταμένης επεξεργασίας δεδομένων μέσω της ηλεκτρονικής διασύνδεσης αρχείων, περιορίζεται το δικαίωμα του ατόμου να ελέγχει τη ροή των πληροφοριών στον κοινωνικό του περίγυρο και να

---

⁸² Βλ. Λ. Μήτρου, <<Εκτός Ελέγχου της ΑΔΑ η παρακολούθηση στους υπαίθριους χώρους;>> Στο : Ηλεκτρονική Παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους (επιμ. Ι. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη (2008) Υποσημείωση 7, σελ. 104.

⁸³ Βλ. G. Marx. <<Technology and Social Control>>: The Search for the Illusive Silver Bullet, 2001 <https://web.mit.edu/gtmarx/www/techandsocial.html>

είναι σε θέση να εκτιμήσει τι γνωρίζουν οι άλλοι.⁸⁴ Επιπλέον, δημιουργούνται έτσι, νέα στερεότυπα υπόπτων με βάση την ηλεκτρονική/ ψηφιακή επεξεργασία δεδομένων που δεν προκύπτουν πια από τις αντιλήψεις για το έγκλημα αλλά από μια λειτουργία σχεδόν αυτενέργειας του υπολογιστικού συστήματος το αποτέλεσμα της οποίας προσλαμβάνεται ως πραγματική εικόνα και όχι ως τάση ή ένδειξη.⁸⁵ Από την άλλη, συχνά παρατηρείται η χρήση απαγορευμένων κριτηρίων διάκρισης για τη δημιουργία του προφίλ του δράστη, όπως η εθνική καταγωγή ή το φύλο, (racial profiling) όπου στην περίπτωση αυτή, τίθεται και το ζήτημα της προσβολής, μεταξύ άλλων και της αρχής ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης διάκρισης.⁸⁶

Για να γίνει περισσότερο κατανοητό το πλήθος των αρχείων και το εύρος των πληροφοριών στα οποία αποκτάται πρόσβαση σε τέτοιες περιπτώσεις, αρκεί να αναλογιστούμε τα εξής: Η χρήση τεχνολογίας αναγνώρισης προσώπων ή αντικειμένων μέσω ραδιοσυχνοτήτων (radio frequency identification ή αλλιώς RFID) είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και έχει καταστήσει το άτομο διαρκή πομπό δεδομένων. Τα RFID σε συνδυασμό και με άλλες προηγμένες τεχνολογίες εντοπισμού, όπως είναι το Location-Based Service – LBS, αποτελούν μικροτσίπ, που εκπέμπουν ένα μικρής εμβέλειας σήμα με ένα μοναδικό κωδικό. Αν αυτά τοποθετηθούν σε αντικείμενα θα μπορεί κάποιος ανά πάσα στιγμή να γνωρίζει που βρίσκονται. Αυτά, βασίζονται στη χρήση ετικετών που αποθηκεύουν δεδομένα, τα οποία στη συνέχεια εκπέμπουν μέσω των ραδιοκυμάτων, όπως οι κάρτες δανεισμού βιβλίων, ετικέτες αναγνώρισης που φέρουν πολλοί υπάλληλοι στο χώρο εργασίας τους κ.α. Επίσης και η χρήση του κινητού τηλεφώνου καθιστά το άτομο πομπό δεδομένων, καθώς με το λεγόμενο

---

⁸⁴ Βλ. Β. Χρήστου, <<Αρχειακή έρευνα υπόπτων και ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου>> **στο:** Νέες τεχνολογίες και ανθρώπινα δικαιώματα (επιμ. Μ.Π. Κρανιδιώτη). Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ.39 επ.

⁸⁵ Βλ. Σ. Βιδάλη, ό.π. (2008) σελ. 77.

⁸⁶ Βλ. Β. Χρήστου, ό.π. (2008) σελ. 39 επ.

σύστημα IMSI- Catcher, είναι δυνατός ο εντοπισμός συγκεκριμένου- χρήστη κινητού τηλεφώνου ανά πάσα στιγμή και η πλήρης αναγνώριση αυτού.⁸⁷ Αρκετά συχνή είναι και η χρήση επιδερμικών ηλεκτρονικών επιθεμάτων με σκοπό την παρακολούθηση, όπως είναι τα m.Health.⁸⁸ Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να οδηγηθούμε σε ανεπιθύμητη συγκέντρωση πληροφοριών για τον πολίτη, δημιουργώντας με τη χρήση κατάλληλων τεχνικών μέσων το <<βιοπορτρέτο του>>, παραβιάζοντας έτσι προοδευτικά την ιδιωτική του σφαίρα κι εν γένει την προσωπικότητά του.⁸⁹

Κοινό συμπέρασμα αποτελεί το γεγονός ότι η εγκληματικότητα πλέον δεν αντιμετωπίζεται ως παθολογικό κοινωνικό φαινόμενο, αλλά ως κοινωνική κανονικότητα, ως υπολογίσιμος κίνδυνος που πρέπει να αντιμετωπιστεί με προληπτικές μεθόδους, τροφοδοτούμενες, μεταξύ άλλων, από τη σύγχρονη τεχνολογία, όπως θα δούμε αναλυτικότερα στη συνέχεια.

Η μετεξέλιξη του κοινωνικού ελέγχου στο πλαίσιο της κοινωνίας της διακινδύνευσης .

Ο Βενιαμίν Φραγκλίνος είπε ότι <<ο λαός που θυσιάζει την ελευθερία του για χάρη της ασφάλειάς του, δεν αξίζει ούτε το ένα ούτε το άλλο>>. Ο ρόλος του κοινωνικού

---

⁸⁷ Βλ. Γ. Ι. Κασσιμάτης, Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ασφάλεια, Ό.π (2008) σελ. 44.

⁸⁸ Βλ

<http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/10447/1/%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%9B%CE%A9%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%9A%CE%95%CE%A5%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A3-%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%95%CE%A0%CE%99%>

⁸⁹ Βλ. Απ. Γέροντας, Η Προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 214 επ.

ελέγχου, κατά τον E. Durkheim, ήταν να διαμορφώσει μία συλλογική συνείδηση που θα οδηγούσε όλα τα άτομα σε μία ομογενοποιημένη συμπεριφορά, εξασφαλίζοντας την απαιτούμενη κοινωνική συνοχή.⁹⁰ Σήμερα παρά ποτέ, ο κοινωνικός έλεγχος, καθίσταται ένα εργαλείο προσαρμογής-κομφορμισμού του ατόμου, σε διαφορετικές αξίες και κανόνες που ορίζονται από την κοινωνία προς επίτευξη ασφάλειας, ο οποίος, όταν πραγματοποιείται με τη χρήση τεχνολογίας, που κατά τον G.Marx, χαρακτηρίζεται από ηθική και εθιμική ουδετερότητα, μπορεί να γεννήσει κινδύνους, μεταξύ άλλων, στην ιδιωτική σφαίρα των πολιτών.⁹¹ Η διαχείριση και η καταπολέμηση του εγκλήματος αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση και έναν από τους σημαντικότερους λόγους ύπαρξης και λειτουργίας του κοινωνικού ελέγχου. Ο κοινωνικός έλεγχος ανέκαθεν αποτελούσε και αποτελεί ένα μέσο νομιμοποίησης της κρατικής επέμβασης στη ζωή του ανθρώπου. Το κράτος, διατηρεί την ισχύ του ευκολότερα με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας καθώς μέσα από τον σύγχρονο κοινωνικό έλεγχο στοχεύει στην εποπτεία και χειραγώγηση της καθημερινής συμπεριφοράς, χωρίς ωστόσο να ομολογείται ή να δηλώνεται ρητά από τους αρμόδιους φορείς που εστιάζουν και προβάλλουν ως επιδιωκόμενο στόχο την επίτευξη της κοινωνικής τάξης, της συνοχής και της ασφάλειας.⁹²

Η χρήση των νέων τεχνολογιών ελέγχου, έχει δημιουργήσει ένα από τα σημαντικότερα δικαιο-πολιτικά προβλήματα της σύγχρονης εποχής: Τη σύγκρουση ανάμεσα στην ανάγκη για ορθή απονομή δικαιοσύνης και στην αξίωση του πολιτισμού μας για σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁹³ Το τρίπτυχο

⁹⁰ Βλ. Ε. Λαμπροπούλου, Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 21 επ.

⁹¹ Βλ. Αν. Χάιδου, <<Σύγχρονη Τεχνολογία και Κοινωνικός Έλεγχος>> στο :Ανήλικοι- Ναρκωτικά- Κοινωνικός έλεγχος, Εγκληματολογικά Κείμενα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 96.

⁹² Βλ. Αν. Χάιδου, ό.π (2003) σελ. 96 επ.

⁹³ Για παράδειγμα, κατά τον έλεγχο αλήθειας των καταθέσεων του κατηγορουμένου και των μαρτύρων, η σύγχρονη τεχνολογία έθεσε στη διάθεση της ανακριτικής αρχής, τεχνολογικές μεθόδους, όπως μαγνητοφωνήσεις, radar κ.α. με τη χρήση των οποίων παραβιάζεται το απόρρητο

Τεχνολογία - επιτήρηση – κυριαρχία, συγκροτούν ένα νέο τρίγωνο της εξουσίας που καλεί τον πολίτη να αυτορρυθμιστεί, με ή χωρίς τη θέλησή του, παρατηρώντας μια συμπίεση του κοινωνικού ελέγχου κατά τον Marx, με τον τεχνολογικό έλεγχο μέσω της επιτήρησης παρά στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας.⁹⁴ Οι απεριόριστες δυνατότητες συσσώρευσης πληροφοριών για όλες τα εκφάνσεις της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής του ατόμου προκαλούν κινδύνους, οι οποίοι διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) Κίνδυνος προσβολής της ιδιωτικότητας (privacy),β) κίνδυνος εκμετάλλευσης προσωπικών δεδομένων με αρνητικό περιεχόμενο σε βάρος του ατόμου,γ) κίνδυνος κατηγοριοποίησης των ατόμων, διευκόλυνσης του ελέγχου τους, διακρίσεων μεταξύ τους και χειραγώγησης της δράσης και της σκέψης τους.⁹⁵

Σημαντικό κεφάλαιο στο πλαίσιο της μετεξέλιξης του κοινωνικού ελέγχου, αποτελεί το κομμάτι της διεθνοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής. Οι μεταβλητές που παρεμβαίνουν στη διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής ενός κράτους δεν προέρχονται μόνο από το εσωτερικό του κοινωνικού σχηματισμού στον οποίο κυριαρχεί, αλλά μπορεί να αφορούν σε επιταγές ή περιορισμούς που προέρχονται από φορείς εξουσίας <<πάνω>> και <<πέρα>> από αυτό. Αυτό συμβαίνει, λόγω της ένταξης των κρατών σε διεθνείς οργανισμούς και της προσχώρησής τους σε διεθνή συμβατικά κείμενα, που προβλέπουν τη δυνατότητα υπερ-κρατικών και διακρατικών παρεμβάσεων στον τομέα της αντεγκληματικής

της ιδιωτικής ατομικής και οικογενειακής ζωής. Βλ Σ. Αλεξιάδης. Ανθρώπινα Δικαιώματα Ποινική Καταστολή, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1990, σελ .40επ.

⁹⁴ Βλ. Γ. Πανούσης, ό.π (2008) σελ. 37.

⁹⁵ Παράδειγμα αποτελεί η απαίτηση της επιτροπής πολιτικών ελευθεριών και εσωτερικών υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, για άμεση λήψη μέτρων, όταν διαπίστωσε ότι συνελήφθησαν αυθαίρετα αθώα άτομα που είχαν καταχωρηθεί χωρίς λόγο στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν. Βλ. Αν. Χάιδου, <<Διεθνής αντεγκληματική πολιτική. Αποτελεσματικότητα των κυρώσεων και ανθρώπινα δικαιώματα. Ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας>> στο :Ανήλικοι-Ναρκωτικά-Κοινωνικός έλεγχος, Εγκληματολογικά Κείμενα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 110.

πολιτικής.⁹⁶ Εξ αιτίας λοιπόν, της άρσης των συνοριακών ελέγχων και του συνακόλουθου φόβου για αύξηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας που θα προέκυπτε στον Ευρωπαϊκό χώρο στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, και με δεδομένη την αδυναμία αποτελεσματικής αντιμετώπισης της εγκληματικότητας με κανόνες αυτορρύθμισης της αγοράς, δηλαδή με τη λήψη αντισταθμιστικών μέτρων πρόληψης και καταστολής, επιδιώχθηκε ο <<εξευρωπαϊσμός>> ή αλλιώς η διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής. Η αντιμετώπιση της διασυνοριακής εγκληματικότητας αποτέλεσε πρωταρχικό ευρωπαϊκό σκοπό που θα έπρεπε να καταστεί εφικτός, μεταξύ άλλων, μέσα από την ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών (με την διασυνοριακή ανταλλαγή πληροφοριών), κοινών πρωτοβουλιών μέσα από τη δημιουργία υπερεθνικών δικτύων επιτήρησης. Προς επίτευξη της επιδιωκόμενης εσωτερικής ασφάλειας των κρατών μελών, ο κοινωνικός έλεγχος έλαβε <<κατασταλτική μορφή>>.⁹⁷

Οι νέες τεχνολογίες, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, υπό το πρίσμα των στρατηγικών καταπολέμησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, της επίτευξης της δημόσιας ασφάλειας και της διατήρησης της τάξης, δεν έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν τις συνθήκες για μια ασφαλέστερη κοινωνία. Ο έλεγχος έχει γίνει εντατικότερος και οι πολιτικές της μηδενικής ανοχής τείνουν να εδραιώνονται όλο και πιο έντονα στο εσωτερικό των σύγχρονων κοινωνιών, εισχωρώντας όλο και περισσότερο στην προστατευόμενη, από το Σύνταγμα και όχι μόνο, προσωπική ζωή των πολιτών. Οι εξελίξεις αυτές θέτουν περιορισμούς στην άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο σε σχέση με ειδικές

---

⁹⁶ Βλ. Γ. Νικολόπουλος, Διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής και δικαιώματα του ανθρώπου. Φάκελος Σημειώσεων. Στοιχεία για τη μελέτη της αντεγκληματικής πολιτικής. Μέρος Πρώτο /Κεφάλαιο 1. Ακαδημαϊκό έτος 2017-18, σελ. 28.

⁹⁷ Βλ. Γ. Νικολόπουλος, Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής, Το <<πρόγραμμα της Χάγης>> και η εφαρμογή του», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ. 34 επ.

ομάδες του πληθυσμού (λ.χ. οι κατάδικοι), όσο και με το γενικό πληθυσμό. Παρά το υψηλό επίπεδο του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού, αποδεικνύεται ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι δικονομικές εγγυήσεις από την "εισβολή" της σύγχρονης τεχνολογίας, δοκιμάζονται και παραβιάζονται, γεγονός που δικαιολογεί τη συνεχή επαγρύπνηση καθώς και τη λήψη μέτρων για την εξασφάλιση του μεγαλύτερου δυνατού επιπέδου προστασίας.⁹⁸ Στη δεύτερη φάση της βιομηχανικής ανάπτυξης, στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας που ζούμε σήμερα, οι κοινωνικές δυνάμεις παρουσιάζονται αμέτοχες, ενώ οι πολιτικοί μεταθέτουν τις ευθύνες τους σε όσο το δυνατόν περισσότερους εμπλεκόμενους, δηλαδή, η ελίτ παρουσιάζεται αμέτοχη στα προβλήματα που η ίδια η διακυβέρνηση της προκάλεσε. Η κατάσταση αυτή, οδηγεί σε γενικευμένη απόρριψη της πολιτικής από τους πολίτες. Κατά τον U. Beck, η αίσθηση <<της διακινδύνευσης>> ξεκινάει εκεί όπου τελειώνει η εμπιστοσύνη στην ασφάλεια και η πίστη στην πρόοδο. Οι πάντες είναι δυνάμει θύματα ανεξέλεγκτων διακινδυνεύσεων και έχουν εξοικειωθεί με το ενδεχόμενο αυτό. Έτσι, εμφανίζεται το μοντέλο συμπεριφοράς που ο Beck το ονόμασε <<no-longer-but-not-yet>> (no longer trust/security, not yet destruction/ disaster). Δηλαδή, οι πολίτες δεν αισθάνονται εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθώς θεωρούν πως η ζημία θα επέλθει αργά ή γρήγορα. Στις σύγχρονες αυτές <<κοινωνίες της διακινδύνευσης>> όπως τις αποκάλεσε, για να περιγράψει τη μεταφορά της σύγχρονης κοινωνίας σε μια καινούργια μεταβιομηχανική φάση, οτιδήποτε άγνωστο, μετατρέπεται σε ανασφαλές, με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι ο κίνδυνος ελλοχεύει παντού.⁹⁹ Στην κοινωνία της διακινδύνευσης, ερχόμαστε αντιμέτωποι και με έναν καινούργιο κίνδυνο, δηλαδή, το πέρασμα από την εποχή της προαγωγής των δικαιωμάτων, στην εποχή του αφανισμού

⁹⁸ Βλ. Α. Παπαρίζου, ό.π (2007) σελ. 390.

⁹⁹ Βλ. U.Beck, <<Risk Society Revisited: Theory, Politics and Research Programmes>>, **Στο:** The Risk Society and Beyond . Critical Issues for Social Theory, B. Adam, U.Beck, ed J.V, Loon, London 2000, σελ. 211 επ.

αυτών,σε ένα <<συνταγματισμό χωρίς δικαιώματα>>. Σύμφωνα με τον Beck, η μορφή αυτής της κοινωνίας, βασίζεται σε μια φάση εξέλιξης της σύγχρονης κοινωνίας,στην οποία, οι κοινωνικές, πολιτικές, οικολογικές και ατομικές διακινδυνεύσεις που προκαλούνται από τη δυναμική της ανανέωσης, ξεφεύγουν όλο και περισσότερο από τους θεσμούς ελέγχου και εξασφάλισης που είχε δημιουργήσει η βιομηχανική κοινωνία .Οι διακινδυνεύσεις είναι τεράστιες και δεν μπορούν πλέον ούτε να αντιμετωπιστούν, ούτε να αντισταθμιστούν αποτελεσματικά. Σε μια κατάσταση, όπου τα μέτωπα αντιπαράθεσης και τα κοινωνικά συμφέροντα είναι ιδιαίτερα ρευστά, διαπιστώνεται ένα είδος <<πολέμου>> όλων εναντίον όλων, ενώ η ίδια η κοινωνία δημιουργεί ανέλεγκτες <<δυναμικές αυτοκαταστροφής>>. ¹⁰⁰

Η αντεγκληματική πολιτική, με αυτόν τρόπο, στοχεύει στη διαχείριση των κινδύνων για τη μείωση της ανασφάλειας και όχι στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Η διαχείριση αυτή των κινδύνων, επιτυγχάνεται με την εφαρμογή όλο και περισσότερο εκλεπτυσμένων τεχνολογιών, που έχουν ως στόχο, την παρέμβαση του κράτους στην ιδιωτική σφαίρα του πολίτη. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτής της διακινδύνευσης της μεταμοντέρνας εποχής, προωθήθηκε η αρχή της <<πρόληψης>> σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής με αποτέλεσμα την κατασκευή ενός προληπτικού κράτους που αντικατέστησε το κράτος πρόνοιας και τη συνακόλουθη ολοκληρωτική αποδοχή, όλων των μηχανισμών ελέγχου της κοινωνικής και ιδιωτικής ζωής. Έτσι, η πρόληψη ολοένα και περισσότερο μεταφράζεται ως αποτροπή, ως τεχνολογική πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων και των κρίσεων. ¹⁰¹

Στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας και της πρόληψης, η σύγχρονη τεχνολογία χρησιμοποιείται για να υπηρετήσει τους στόχους της <<περιστασιακής πρόληψης >>

---

¹⁰⁰ Βλ. U.Beck, The risk society. Towards a new modernity, Sage, London 1992, σελ .35.

¹⁰¹Βλ. Αθ. Αντωνοπούλου, Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 29.

(«situational crime prevention») δηλαδή της μείωσης των ευκαιριών διάπραξης του εγκλήματος και της αύξησης πιθανότητας σύλληψης του δράστη με μέτρα επέμβασης και διευθέτησης του περιβάλλοντος. Στον τομέα απονομής της δικαιοσύνης, παρατηρείται η χρήση βάσεων δεδομένων, οι οποίες περιλαμβάνουν προσωπικά στοιχεία υπόπτων και καταδικασθέντων αλλά και η χρήση νέων μεθόδων στη διερεύνηση του εγκλήματος λ.χ. το DNA, όπως θα δούμε παρακάτω. Εν συνεχεία, στον σωφρονιστικό τομέα, κυριαρχεί σήμερα η εξουδετέρωση (incapacitation) ως αυτοσκοπός, δηλαδή η απομάκρυνση των «επικίνδυνων» εγκληματιών από την κοινωνία, που πραγματώνεται μεταξύ άλλων με νέους συγκαλυμμένους τρόπους βασανιστηρίων αλλά και με κλειστά κυκλώματα επόπτευσης του χώρου.¹⁰²

Σε μια εποχή παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και συνεχούς επιδίωξης της ανάπτυξης, παρατηρείται έντονα η αναζήτηση τεχνικών που θα προσφέρουν τον υψηλότερο δείκτη ασφάλειας. Η συζήτηση λοιπόν γύρω από την εσωτερική ασφάλεια, αποτελεί την δικαιολόγηση για την εισαγωγή νέων μορφών κοινωνικού ελέγχου που συντελείται μέσα από εξελιγμένα συστήματα πληροφοριών (λ.χ. αδιάκοπη επιτήρηση) που στόχο έχουν την πρόβλεψη και την καθοδήγηση της συμπεριφοράς. Οι νέοι τρόποι άσκησης ελέγχου, έχουν φυσικά αντίκτυπο στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του ατόμου, καθιστώντας τον άνθρωπο έρμαιο των ήδη καθορισμένων «αυταρχικών» πολιτικών ελέγχου και χειραγώγησης.

---

¹⁰² Βλ. Ε. Λαμπροπούλου, «Κοινωνίες σε κίνδυνο και αίσθημα ανασφάλειας» Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2002, σελ. 556 επ.

4) Ο κίνδυνος της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος ως δικαιολογητική βάση των σύγχρονων μορφών της πολιτικής <<μηδενικής ανοχής>>. Μετασχηματισμός ή αποδιάρθρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

Ευρύτερος και διακηρυγμένος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, προϋποτίθεται ένας χώρος ελευθερίας κυκλοφορίας των Ευρωπαίων πολιτών με την κατάργηση των συνοριακών ελέγχων, ένας χώρος ασφάλειας όπου ο Ευρωπαίος πολίτης θα απολαμβάνει την ελευθερία του χωρίς τον κίνδυνο της εγκληματικότητας, αλλά και με έλεγχο στα εξωτερικά σύνορά του χώρου των εισερχόμενων τρίτων και φυσικά, έναν χώρο δικαιοσύνης που θα κυριαρχεί η ασφάλεια δικαίου. Από τις τρεις αυτές διαστάσεις, αυτή της ασφάλειας φαίνεται πως προτάσσεται στην έγνοια των ενωσιακών και όχι μόνο οργάνων. Η δίωξη του εγκλήματος, προϋποθέτει <<πληροφορία>> και η συλλογή της πληροφορίας προϋποθέτει τράπεζες πληροφοριών όπου θα αποθηκεύονται και θα επεξεργάζονται τις πληροφορίες αυτές, γεγονός <<θανάσιμο>> για τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών.¹⁰³ Τα τελευταία χρόνια, το <<φάντασμα>> από το φόβο των τρομοκρατικών επιθέσεων, έχει οδηγήσει τα ευρωπαϊκά κράτη αλλά και την ίδια την Ε.Ε στη λήψη <<ακραίων>> μέτρων για την αντιμετώπιση του, ασπαζόμενοι την <<αρχή της διαθεσιμότητας>>.¹⁰⁴ Τα μέτρα αυτά, τα οποία συνήθως λαμβάνουν

¹⁰³ Βλ. Δ. Παπαγιάννης, <<Από το Schengen στο Prum. Αναζητώντας την ασφάλεια, υποσκάπτουμε την ελευθερία;>> στο: Ελευθερίες-Δικαιώματα- Ασφάλεια στην Ε.Ε. (Επιμ. Π. Φουντεδάκη- Ο. Τσόλκα- Α. Χάνος) Πάντειο Πανεπιστήμιο, Γενικό Τμήμα Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 45 επ.

¹⁰⁴ Η εφαρμογή της αρχής συνεπάγεται το άμεσο της πρόσβασης στις εθνικές βάσεις δεδομένων για την αποτελεσματικότερη αναζήτηση πληροφοριών οι οποίες εφόσον είναι διαθέσιμες σε ορισμένες

χώρα με τη βοήθεια της τεχνολογίας, γεννούν θα λέγαμε, μια <<δεύτερη τρομοκρατία>> αυτή που απειλεί την αξία του ανθρώπου και την ιδιωτικότητά του. Μήπως λοιπόν, αναζητώντας την ασφάλεια, υποσκάπτουμε την ελευθερία;

Σήμερα, η έννοια της τρομοκρατίας περιήλθε αποκλειστικά σχεδόν στη χρήση της κρατικής και της υπερεθνικής έννομης τάξης και προβάλλεται άλλοτε ως βάσιμη καταγγελία που καταγγέλλει σοβαρές εγκληματικές πράξεις οργανωμένης βίας κατά αθώων ανθρώπων και άλλοτε ως ύβρις πολιτικής σκοπιμότητας, με την έννοια ότι χρησιμοποιείται ως μέσο κατάχρησης πολιτικής εξουσίας για την άμυνά της και για την άνομη προστασία συμφερόντων. Η επόμενη μέρα από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ήταν καθοριστική για ολόκληρη την ανθρωπότητα ενώ αποτέλεσε τη βάση για την κήρυξη του <<πολέμου έναντι της τρομοκρατίας>>. Στη χώρα μας, η ποινική καταστολή έφθασε στα έσχατα θεσμικά της όρια με το νόμο 2928/2001, για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων, με την ένταση και διεύρυνση των ανακριτικών μεθόδων σε πρόσωπα που δεν έχουν αποκτήσει ακόμα την ιδιότητα του κατηγορουμένου, με την επέκταση της αστυνομικής διείσδυσης και των ηλεκτρονικών παρακολουθήσεων, με το επακόλουθο της εξουδετέρωσης του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου κλπ.¹⁰⁵ Το νέο αυτό σύστημα ασφαλείας έχει ως κύριο χαρακτηριστικό την επικέντρωση της λειτουργίας του στον έλεγχο των πλειοψηφιών, ενώ η καταπολέμηση της εγκληματικότητας αποτελεί παράπλευρη συνέπεια. Είναι σαφές ότι το παραδοσιακό σύστημα αντιμετώπισης του κοινού ποινικού αδικήματος είναι πλήρως ανεπαρκές για την αντιμετώπιση της σύγχρονης οργανωμένης εγκληματικής δράσης, που χρησιμοποιεί τεράστιες τεχνολογικές

αρχές κράτους μέλους, πρέπει να παρέχονται και σε αρμόδιες αρχές άλλων κρατών μελών. Βλ. Δ. Παπαγιάννης, ό.π (2010) σελ. 50.

¹⁰⁵ Βλ. Α. Μανιτάκης - Α. Τάκης, Τρομοκρατία και Δικαιώματα, Από την Ασφάλεια του Κράτους στην Ανασφάλεια του Δικαίου, Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ .40.

δυνατότητες επικοινωνίας και μυστικής δραστηριότητας. Με αυτό το δεδομένο, η αντιμετώπιση αυτής της μορφής εγκληματικότητας, απαιτεί νέα μέσα, νέες μεθόδους και νέα οργάνωση του μηχανισμού άμυνας της κοινωνίας. Αυτός όμως ο νέος προσανατολισμός του μηχανισμού της έννομης τάξης για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος εν γένει, απειλεί σε μεγάλο βαθμό τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις της δημοκρατικής κοινωνίας. Στα πλαίσια αντιμετώπισης του εγκλήματος, η απειλή των δικαιωμάτων του ανθρώπου πρέπει να βρίσκεται σε μία σχέση αναλογίας με την απειλή από το έγκλημα. Ωστόσο, σήμερα παρά ποτέ, παρατηρείται έλλειψη σχεδιασμού αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος με τρόπο και μέσα που να αποφεύγεται η προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων ή να τηρείται η σχέση αναλογικότητας στη σχέση εγκληματικής δράσης και αντιμετώπισης της. Οι νέοι τρόποι αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι πλέον υπερβολικοί ή τυχαίοι και κυρίως προϊόν αυταρχικής κρατικής ισχύος.¹⁰⁶

Άξιοι αναφοράς καθίστανται οι όροι μεταξύ άλλων <<διερεύνηση>> καθώς και αυτός του <<υπόπτου>>, αναφορικά με την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας με τη σύγχρονη τεχνολογία. Με τους όρους αυτούς, παρατηρείται οξεία διεύρυνση, σε μεγάλη έκταση και με ασαφή όρια, των κατηγοριών προσώπων και των προσωπικών τους δεδομένων που εμπίπτουν στην οπτική γωνία του διωκτικού μηχανισμού, όπως επίσης, των μεθόδων και δράσεων των οργάνων δίωξης του εγκλήματος, με αποτέλεσμα την απειλή των δικαιωμάτων αξίας του ανθρώπου αλλά και της ελευθερίας της προσωπικότητας, ευρύτατου μέρους της κοινωνίας. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση, περισσότερο από κάθε άλλο νέο μέσο, θέτει δυνάμει υπό επιτήρηση τον καθένα, ίσως περισσότερο τον καθένα παρά

---

¹⁰⁶ Βλ. Γ. Ι. Κασσιμάτης, ό.π (2008) σελ. 30 επ.

τον καλά οργανωμένο εγκληματία, αφού ο τελευταίος με τη βοήθεια της τεχνολογίας, μπορεί να διαθέτει ειδικό εξοπλισμό ικανό να τον βοηθήσει ώστε να μην γίνει ποτέ αντιληπτός, (λ.χ. σαρωτές ανίχνευσης και εξουδετέρωσης κοριών κατασκευασμένους μάλιστα από τις ίδιες εταιρείες –προμηθευτές των αστυνομικών αρχών).¹⁰⁷

Συγκεκριμένα, σήμερα στο πλαίσιο δίωξης του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, εισάγεται ο όρος της <<διερεύνησης>>. Η τελευταία, έχει την τάση μεγάλης διεύρυνσης τόσο της κρατικής δράσης όσο και του κύκλου των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο της. Όσον αφορά στη διεύρυνση της κρατικής δράσης, αυτή συνίσταται σε ένα σχετικά μεγάλο αριθμό μεθόδων διερεύνησης, κατά την εφαρμογή των οποίων χρησιμοποιούνται όλα τα σύγχρονα μέσα της τεχνολογίας, (λ.χ. ο έλεγχος του DNA, η <<ανακριτική διείσδυση>>, η ηλεκτρονική παρακολούθηση, η άρση κάθε είδους απορρήτων κ.ά.). Έτσι λοιπόν, η <<διερεύνηση>> εισέρχεται στα μύχια της συνείδησης και καταγράφει τα ενδόμυχα στοιχεία της προσωπικότητας και μάλιστα, σε ένα στάδιο διεξαγωγής της στο οποίο δεν υπάρχουν ακόμη ενδείξεις που να στοιχειοθετούν κατηγορία κατά του προσώπου που υφίσταται τη διερεύνηση.¹⁰⁸ Επιπλέον, στα νέα δικονομικά μέσα, εντάσσονται και οι μαρτυρίες από μάρτυρες ανώνυμους ή ψευδώνυμους και η εξέταση αυτών αλλά και των πραγματογνωμόνων μέσω εικονο-τηλεδιάσκεψης ή με άλλα σύγχρονα μέσα οπτικής ή ηχητικής καταγραφής (άρθ. 9 ν. 2928/2001).¹⁰⁹ Οι παραπάνω ανακριτικές πράξεις πέραν του ότι νομολογιακά έχουν κριθεί παράνομες, προσκρούουν σε μια σειρά από εγγυήσεις της δίκαιης δίκης, όπως η υπονόμηση της αποδεικτικής διαδικασίας καθώς ο έλεγχος της αξιοπιστίας του μάρτυρα καθίσταται εξαιρετικά δύσκολος.¹¹⁰

¹⁰⁷ Βλ. Α. Μανιτάκης - Α. Τάκης, ό.π (2008) σελ. 53.

¹⁰⁸ Βλ. Γ. Ι. Κασιμάτης, ό.π (2008) σελ. 34 επ.

¹⁰⁹ Αλλά και ο εφαρμοσμένος νόμος των Η.Π.Α, ο λεγόμενος Patriot Act, ο οποίος προβλέπει την αποσύνδεση της ηλεκτρονικής παρακολούθησης και αποδέσμευση του απορρήτου επικοινωνιών από τη δικαστική έγκριση.

¹¹⁰ Βλ Α. Μανιτάκης -Α. Τάκης, ό.π (2008) σελ. 54.

Από την άλλη μεριά, συναντάμε τη δημιουργία μιας ιδιαίτερα <<επικίνδυνης>> θα λέγαμε έννοιας, τόσο για το κράτος δικαίου όσο και για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αυτής του <<υπόπτου>>. Σήμερα, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, στον τομέα της παρακολούθησης και με την ηθελημένη σύγχυση, σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο, της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος και της <<τρομοκρατίας>>, ο κύκλος των υπόπτων έχει πάρει ασύλληπτες διαστάσεις. Υποπτοι σήμερα, δεν είναι μόνο εκείνοι για τους οποίους υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ενοχής, ούτε μόνο εκείνοι που συλλαμβάνονται για προανάκριση, για τους οποίους υπάρχει έστω η εγγύηση του δικαστικού εντάλματος σύλληψης. Ως <<ύποπτοι>> πλέον χαρακτηρίζεται ένα πλήθος ανθρώπων που παρακολουθείται με μέσα παρακολούθησης που διαθέτει η σύγχρονη τεχνολογία και ο διεθνής μηχανισμός ασφαλείας, χωρίς καμία απολύτως ένδειξη, ικανά να δημιουργήσουν πραγματική υποψία και τα οποία βρίσκονται έξω από κάθε νομοθετικό πλαίσιο έρευνας για την εξιχνίαση εγκλημάτων. Στη θέση λοιπόν του <<εγκληματία ανθρώπου>> του Lombroso κατασκευάστηκε ο <<εγκληματίας λαός>>.¹¹¹ Καθίσταται λοιπόν ολοφάνερη η εξαναγκαστική καταπάτηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αρχών από τις πρακτικές αυτές, μεταξύ των οποίων φυσικά και αυτή του <<τεκμηρίου αθωότητας>> κατά το οποίο, ο καθένας τεκμαίρεται αθώος μέχρι την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής αποφάσεως εναντίον του.

Στο παραπάνω πλαίσιο, αξίζει να αναφερθεί μια χαρακτηριστική περίπτωση προληπτικής των εγκλημάτων πρακτικής αυτή της διασυνοριακής διαβίβασης δεδομένων¹¹² και συγκεκριμένα, η περίπτωση του φακέλου επιβάτη, γνωστού και ως

¹¹¹ Βλ. Γ. Ι. Κασιμάτης, ό.π (2008) σελ. 36 επ.

¹¹² Με τα άρθρα 56-57 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, επιτρέπεται ελεύθερα, η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός των χωρών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της εξασφάλισης της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Βλ. Απ. Γέροντας, ό.π (2002) σελ.218.

PNR- Passenger Name Record, που έλαβε χώρα, ύστερα από τη σύναψη συμφωνίας των Η.Π.Α με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η συμφωνία είχε ως αντικείμενο την ηλεκτρονική διαβίβαση και επεξεργασία δεδομένων του φακέλου των επιβατών αεροπορικών μεταφορών από τους ευρωπαϊούς αερομεταφορείς, προς την Υπηρεσία Τελωνείων και Προστασίας των Συνόρων του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας των ΗΠΑ, τη λεγόμενη CBP (Bureau of Customs and Border Protection). Ο φάκελος περιλαμβάνει 34 είδη στοιχείων, όπως δεδομένα ταυτότητας, αριθμό πιστωτικής κάρτας, διεύθυνση e-mail κ.α. Σκοπός αυτής της επεξεργασίας οριζόταν η αποτροπή και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και άλλων συναφών σοβαρών διεθνικών εγκλημάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη συμφωνία αυτή από την άποψη της ηλεκτρονικής διασύνδεσης αρχείων βάσει ενός εγκληματικού προφίλ, εμφάνιζε το σύστημα CAPPS II (Computer Assisted Pre- Screening Program), το οποίο προβαίνει σε αξιολόγηση όλων των επιβατών πριν την επιβίβασή τους στο αεροπλάνο, υποδεικνύοντας το ενδεχόμενο να είναι τρομοκράτες. Όπως χαρακτηριστικά είπε ο τότε εκπρόσωπος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου <<Το Σύστημα που ακολουθεί η Συμφωνία είναι σα να αφήνει κάποιον να μπαίνει στο σπίτι μας , αλλά να μην ξέρουμε τι παίρνει>>. Πράγματι, πρόκειται για μια μορφή επιβολής, κατά την οποία ενημερώνονται μεν οι πολίτες για το σκοπό και τη φύση των δεδομένων που θα επεξεργαστούν, χωρίς ωστόσο να χρειάζεται ή να απαιτείται η συγκατάθεσή τους.¹¹³

Η οικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης λοιπόν, δεν μπορεί να επιχειρείται με περιορισμούς ελευθεριών και ατομικών δικαιωμάτων. Όλα τα παραπάνω μας φέρνουν αντιμέτωπους με ένα δίλημμα ή αλλιώς ψευτο-δίλημμα, την επιλογή δηλαδή μεταξύ της ασφάλειας και της ελευθερίας- των δικαιωμάτων των πολιτών. Η τάση

---

¹¹³ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο άσκησε προσφυγές κατά του Συμβουλίου της ΕΕ και κατά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενώπιον του ΔΕΚ στις 27.07.04, ζητώντας την ακύρωση των αποφάσεων (2004/535/ΕΚ και 2004/496/ΕΚ) με τις οποίες εγκρίθηκε η εν λόγω Συμφωνία. Βλ. Β. Σωτηρόπουλος, Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα 2006, σελ. 200 επ.

αυτή φαίνεται να κυριαρχεί στις σύγχρονες επιλογές της ποινικής κατασταλτικής πολιτικής ιδίως στον ευρωπαϊκό χώρο. Φαίνεται λοιπόν, πως ότι προστίθεται στην ασφάλεια αφαιρείται από την ελευθερία, ενώ το τεχνολογικό- απολυταρχικό κράτος που δημιουργεί συνεχώς περιοριστικούς των ελευθεριών θεσμούς, στρώνεται με επιτυχία.

Για να κατανοήσουμε την τακτική της συνεχούς παρακολούθησης σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές δυνατότητες καταγραφής, αποθήκευσης και επεξεργασίας, θα χρησιμοποιήσουμε το θεωρητικό υπόβαθρο της θεωρίας της <<μηδενικής ανοχής>>, εν ονόματι της καταπολέμησης του εγκλήματος και την αποκατάσταση της ποιότητας ζωής. Η πολιτική αυτή, έγκειται σε μια στρατηγική έντονης αστυνόμευσης των δρόμων, που απαιτεί από τους αστυνομικούς να καταδιώκουν ακόμα και τα πιο ασήμαντα αδικήματα με τον ίδιο τρόπο όπως κι αν είχαν να αντιμετωπίσουν σοβαρές μορφές εγκληματικότητας με σκοπό τη διατήρηση της τάξης (order maintenance policing) και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών.¹¹⁴ Σήμερα, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, παρατηρούμε την ολοένα και αυξανόμενη διαμόρφωση ενός σύγχρονου υπόβαθρου πολιτικής της <<μηδενικής ανοχής>> η οποία έρχεται να καλύψει την αδυναμία των συστημάτων κοινωνικού ελέγχου να αντιμετωπίσουν τα παραβατικά- εγκληματικά φαινόμενα, μετατρέποντας το κοινό αγαθό της δημόσιας ασφάλειας, σε μέσο παραβίασης της ασφάλειας των δικαιωμάτων.¹¹⁵ Η μηδενική ανοχή αποτελεί ίσως τη μεγαλύτερη απειλή για το κράτος δικαίου, ιδίως για την αρχή της αναλογίας, καθώς τροφοδοτείται η τιμωρητική στάση του κοινού, ενδυναμώνεται το κράτος ασφαλείας και επιτρέπεται νομιμοποιείται, η συρρίκνωση των εγγυήσεων προστασίας των ανθρωπίνων

¹¹⁴ Βλ. Α. Παπαρίζου, <<Η νέα τεχνολογία στην υπηρεσία του κοινωνικού ελέγχου και η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου>>. Διπλωματική εργασία: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Τμήμα Κοινωνιολογίας, τομέας Εγκληματολογίας, 2005, σελ. 17.

¹¹⁵ Βλ. Α. Παπαρίζου, ό.π (2005) σελ. 382.

δικαιωμάτων.¹¹⁶ Στα σύγχρονα κράτη, ο κοινωνικός έλεγχος, πραγματώνεται κυρίως μέσω προηγμένων τεχνολογικών εφαρμογών που στοχεύουν στην παρατήρηση, την παρακολούθηση (λ.χ. βιντεο-επιτήρηση σε δρόμους, τα drones), και εντέλει στη χειραγώγηση, χωρίς να τηρούνται οι απαιτούμενες εγγυήσεις για τον πολίτη. Αυτή η “φυλακή πληροφοριών” κατά τον S.Cohen, εκλαμβάνεται ως μια άλλη μορφή κοινωνικού ελέγχου, καθιστώντας έτσι την τεχνολογία ως εποπτικό όργανο.¹¹⁷

Χαρακτηριστικό παράδειγμα “ολοκληρωτικού” ελέγχου που εξυπηρετεί τα νέα δόγματα της <<ολικής ασφάλειας>> και του πολέμου έναντι της τρομοκρατίας, αποτελεί η Σύμβαση Σένγκεν. Στα πλαίσια της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη ενός ενιαίου χώρου <<ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης>> που προαναφέραμε, υπεγράφη η Συμφωνία και η Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν (Schengen) (14/06/85 και 19/06/97 αντίστοιχα). Σκοπός αποτέλεσε η προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα μεταξύ των συμβληθέντων κρατών, κατά την κυκλοφορία των προσώπων και τη μετατόπιση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα. Εξ αιτίας του ελλείμματος ασφαλείας που θα προέκυπτε απ’ αυτή την ελεύθερη κυκλοφορία, δημιουργήθηκε ένα κοινό σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, που θα στηριζόταν στη σύγχρονη τεχνολογία της πληροφορικής και το οποίο θα το εγκαθιστούσαν όλα τα συμβαλλόμενα μέρη. Το σύστημα αυτό ονομάστηκε Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS)¹¹⁸ και αποτέλεσε τη βάση της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας. Ουσιαστικά, το σύστημα αυτό, δημιουργεί ένα κοινό αρχείο δεδομένων από τα εθνικά αρχεία των κρατών που έχουν προσχωρήσει στη Σύμβαση Σένγκεν, προσφέροντας τη δυνατότητα άντλησης πληροφοριών όταν ζητείται διέλευση ατόμων από τα εξωτερικά σύνορα. Με τη

¹¹⁶ Βλ. Αικ Γκούβα, Νέες μορφές κοινωνικού ελέγχου και ο περιορισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας, Διπλωματική εργασία. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνιολογίας – Εγκληματολογίας, 2006 σελ. 110.

¹¹⁷ Βλ. Αν. Χάιδου, ό.π (2003) σελ. 96 επ.

¹¹⁸ Βλ. Απ. Γέροντας, ό.π (2002) σελ.118 επ.

Σύμβαση Σένγκεν λοιπόν, καθιερώνεται το δικαίωμα της διασυνοριακής παρακολούθησης και σύλληψης κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, αλλά και η άτυπη ανταλλαγή πληροφοριών για την πρόληψη ή καταστολή αδικημάτων. Σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η Συνθήκη Σένγκεν, δεν προσφέρει επαρκή προστασία και δημιουργεί νέες διακρίσεις στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και έλλειψη διαφάνειας και δημοκρατικού ελέγχου. Με άλλα λόγια προκαλεί την προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.¹¹⁹

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως αυτό που κατά βάθος επιδιώκεται μέσα από την συγκεκριμένη ευρωπαϊκή πρακτική, είναι μόνο η επίτευξη ενός όσο το δυνατόν υψηλότερου δείκτη <<ασφαλείας>>. Καμία ελευθερία δεν επιδιώκεται, εφόσον ο πολίτης δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τα είδη και την έκταση της επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων και να αντιτάσσεται σε αυτά, καμία δικαιοσύνη, εφόσον δεν εξασφαλίζεται η ελευθερία.

Ένα ιδιαιτέρως διαδεδομένο μέσο που έχει προσφέρει η τεχνολογία και έχουν με τη σειρά τους “ εκμεταλλευτεί ” οι εφαρμοστές των πολιτικών, κυρίως της πρόληψης αλλά και της εξιχνίασης των εγκλημάτων, είναι τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης, τα οποία αποτελούν πλέον, σημαντικό μέρος της καθημερινότητας μας σε όλο τον κόσμο. Η απαρχή της καθολικής επιτήρησης, ανάγεται σε θεωρητικό επίπεδο, στον Άγγλο φιλόσοφο J.Bentham (1748-1832), ο οποίος στο έργο του <<Πανοπτικόν>> (1787), περιέγραψε ένα σύστημα οπτικής παρακολούθησης κι ελέγχου στο πλαίσιο του σωφρονισμού με σκοπό την πρόληψη και την καταστολή. Με τον τρόπο αυτό, έθεσε θα λέγαμε, τις βασικές αρχές προσέγγισης των σύγχρονων μορφών (αόρατης) εξουσίας μέσω της παρακολούθησης.¹²⁰ Ο όρος “ κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης ”,

¹¹⁹ Βλ. Αν. Χάιδου, ό.π (2003) σελ. 112.

¹²⁰ Βλ. Μ. Λεβεντοπούλου, Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα 2010, σελ. 21 επ.

αναφέρεται σε τεχνολογίες οπτικής επιτήρησης, οι οποίες είτε ψηφιακές είτε αναλογικές, είναι σχεδιασμένες για την παρακολούθηση χώρων και δραστηριοτήτων. Βασικά συστατικά στοιχεία των κυκλωμάτων αυτών είναι, η μία ή περισσότερες κάμερες για τη λήψη εικόνας, προβολείς εικόνας (monitors) και ένας σταθμός καταγραφής (control room).¹²¹ Αξίζει να τονισθεί ότι πλέον παρατηρείται σύγκλιση της βιντεο-τεχνολογίας με άλλες τεχνολογίες, όπως είναι τα συστήματα αναγνώρισης προσώπου (FRS, Facial Recognition Systems), οι συσκευές ανίχνευσης κάτω από τα ρούχα των ατόμων ή μέσα από τους τοίχους των κτιρίων, που στηρίζονται στην καταγραφή της υπέρυθρης ενέργειας ή της θερμότητας που εκπέμπουν οι άνθρωποι και τα αντικείμενα, αλλά και το Διαδίκτυο ως μέσο διάδοσης εικόνων κ.α.¹²²

Οι συνέπειες και τα αποτελέσματα των CCTV προσδιορίζονται άμεσα από την ανθρώπινη διαμεσολάβηση. Αν και αποτελούν ένα μέσο διαχείρισης κινδύνου, τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης και οι κάμερες αποτελούν ένα μέσον κοινωνικού ελέγχου πρόληψης και καταστολής εγκλήματος και η πολύ-επίπεδη χρησιμοποίησή τους είναι αναπόφευκτη.¹²³ Έτσι λοιπόν, κάθε δραστηριότητα που χρησιμοποιεί την τεχνολογία για την συστηματική παρακολούθηση, συλλογή ή καταγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ενός ή περισσότερων ατόμων, αναφορικά με τη συμπεριφορά, τις κινήσεις, τις επικοινωνίες ή τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών, κατατάσσεται στην λεγόμενη βιντεο-επιτήρηση μέσω των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης.¹²⁴ Η διαθεσιμότητα και η διάδοση της τεχνολογίας αλλά και η ασφάλεια, ή καλύτερα <<το αίσθημα της ασφάλειας>> καθιστά τον καθένα δυνάμει πηγή παραβίασης δικαιωμάτων όχι μόνο σε δημόσιους χώρους αλλά και στο μικρο-επίπεδο της οικιακής και οικογενειακής χρήσης (λ.χ. τοποθέτηση καμερών εντός της

¹²¹ Βλ. Privacy International, Threats to Privacy (2005). Στο www.privacyinternational.org

¹²² Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 104.

¹²³ Βλ. Σ. Βιδάλη, ό.π (2008) σελ. 80.

¹²⁴ Βλ. Μ. Λεβεντοπούλου, ό.π (2010) σελ.27.

οικίας για την παρακολούθηση της οικιακής βοηθού,¹²⁵ παρακολούθηση διερχόμενων σε διάδρομο πολυκατοικίας κλπ.). Τα συστήματα αυτά, δεν παρακολουθούν συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά συγκεκριμένους χώρους, καταγράφουν γενικώς εικόνες και ήχους. Το γεγονός ότι το σύστημα αυτό είναι συνήθως ορατό από τους διερχόμενους στους χώρους στους οποίους λειτουργεί και ότι ενδεχομένως, τα πρόσωπα αυτά προειδοποιούνται για την ύπαρξη και λειτουργία του συστήματος, μέσω σήμανσης, δεν αναιρεί τον <<μυστικό παρακολουθηματικό>> χαρακτήρα του, καθώς, από τη θέα των συσκευών δεν προκύπτουν, ούτε οι τεχνικές δυνατότητες του συστήματος, ούτε ο ακριβής σκοπός της παρακολούθησης και η τύχη των συλλεγομένων πληροφοριών.¹²⁶ Σχετικά με τις νέας γενιάς κάμερες παρακολούθησης, αυτές είναι υπερσύγχρονες και έχουν τη δυνατότητα να καταγράφουν το ίδιο άτομο σε κάθε του βήμα έως και 300 φορές μέσα σε μια μέρα. Ορισμένες μάλιστα, όπως για παράδειγμα οι κάμερες <<GigaPan>>, που έχουν στόχο την επιτυχή σύνθεση μεγάλων (gigapixel) εικόνων οι οποίες να παρουσιάζονται ενωμένες ως μία, δύνανται να επιτύχουν, με μια μόνο λήψη και με αστραπιαία εστίαση, τη βιομετρική ανάλυση του προσώπου οπουδήποτε βρίσκεται, (λ.χ. σε στάδιο, γήπεδο ή μια πολιτική συγκέντρωση) εφόσον βέβαια η λήψη γίνεται σε τεχνολογία υψηλής ανάλυσης (high definition). Σ' αυτή θα μπορεί κανείς να κάνει εύκολα "ζουμάρισμα", αποθήκευση και επεξεργασία.¹²⁷ Πρέπει να τονίσουμε πως η χρήση των καμερών παρακολούθησης αναπτύσσεται παράλληλα με την ανάπτυξη της τεχνολογίας ενώ η πρόοδος της τελευταίας ισοδυναμεί πρακτικά σε μείωση των τιμών

---

¹²⁵ Χαρακτηριστική είναι η απόφαση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, (3/2007), με την οποία απέρριψε αίτημα ιδιώτη για την τοποθέτηση στο σπίτι του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης (κρυφή κάμερα), ώστε να παρακολουθεί τη γυναίκα η οποία προσέχει τα παιδιά, με την αιτιολογία ότι ο διαρκής έλεγχος των χώρων εργασίας με μέσα παρακολούθησης προσβάλλει την αξιοπρέπεια και την ιδιωτικότητα των εργαζομένων. Βλ <https://www.dpa.gr/>

¹²⁶ Βλ. Α. Σταθάκης, ό.π (2008) σελ. 38.

¹²⁷ Πρόκειται για μια συνεργασία επιστημονικών οργανισμών, όπως της NASA Intelligent Systems Division's Robotics και Carnegie Mellon University, με την υποστήριξη της Google.

των εν λόγω μηχανημάτων. Πλέον, σχεδόν ο καθένας είναι σε θέση να εξοπλίζεται με τέτοιου είδους συσκευές, παρακολουθώντας οποιαδήποτε τοποθεσία, απλώς και μόνο με τη σύνδεση του στο διαδίκτυο.

Παρατηρούμε λοιπόν, πως η ηλεκτρονική αυτή συνεχής παρακολούθηση ενισχύει αν μη τι άλλο, την πολιτική της μηδενικής ανοχής, στο όνομα της δημόσιας ασφάλειας και της πρόληψης και καταστολής των εγκλημάτων, <<κατακεραυνώνοντας>> συλλήβδην τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη νομολογία του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου (BVerfG, 1 BvR 236806 vom 23.02.2007) αναφορικά με τη βιντεο-επιτήρηση ενός δημόσια προσιτού χώρου, η σχεδιαζόμενη βιντεο-επιτήρηση προσβάλλει το γενικό δικαίωμα της προσωπικότητας στην ειδικότερη εκδήλωσή του, ως δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, ενώ το δικαίωμα αυτό δεν εκπίπτει επειδή οι συμπεριφορές που καταγράφονται εκδηλώνονται σε δημόσιο χώρο. Το άρθρο 9^A Σ, δεν αποτελεί μια ενισχυτική, τεχνολογικά προσανατολισμένη μετεξέλιξη προστασίας του ιδιωτικού βίου, αντίθετα προστατεύει χωρίς διακρίσεις, κάθε πληροφορία που αφορά ένα πρόσωπο επειδή αξιολογήθηκε ότι υπό συνθήκες τεχνολογικής εξέλιξης, δεν τίθεται ζήτημα αβλαβούς επεξεργασίας.¹²⁸

Η πλέον χαρακτηριστική περίπτωση συστήματος κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης, αποτελεί αυτή για την οποία, η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, εξέδωσε την υπ' αριθμ. 58/2005 απόφαση της και αφορούσε την παράταση της λειτουργίας του συστήματος C41 που είχε εγκατασταθεί για τις ανάγκες ασφαλείας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004.¹²⁹ Το σύστημα αυτό, αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα καταγραφής και επεξεργασίας

¹²⁸ Βλ. Λ. Μήτρου, <<Προστασία Προσωπικών Δεδομένων: Ένα νέο δικαίωμα>> ; Στο: Δ. Τσάτσου/ Ε. Βενιζέλου/ Ξ. Κοντιάδη. Το Νέο Σύνταγμα, Σάκκουλας, Αθήνα 2001, σελ. 88 επ.

¹²⁹ Βλ. <https://www.dpa.gr/>

δεδομένων ήχου και εικόνας, με τεράστιες δυνατότητες παρακολούθησης και συσχετισμό δεδομένων. Αποτελείται από 293 εικονολήπτες τοποθετημένους σε διάφορα σημεία στο οδικό δίκτυο του Νομού Αττικής, μόνο όμως προς εξυπηρέτηση της διαχείρισεως της κυκλοφορίας των οχημάτων και όχι για άλλους σκοπούς. Όπως είναι βέβαια φυσικό, η απόφαση παράτασης λειτουργίας του συστήματος αυτού, προκάλεσε σωρεία αντιδράσεων και αιτήσεων ακυρώσεως από τους ενδιαφερόμενους, καθώς οι κάμερες αυτές χρησιμοποιήθηκαν και για την ηλεκτρονική παρακολούθηση των πολιτών, πέραν του αρχικώς οριζόμενου σκοπού.¹³⁰ Επιπλέον, σημαντική παράμετρος του συνολικότερου συστήματος C41, ήταν η χρησιμοποίηση του αερόπλοιου Zepelin, το οποίο επίσης, διέθετε κάμερες και υπερίπτατο πάνω από την Αθήνα, όλο το διάστημα των Ολυμπιακών Αγώνων, χωρίς προηγούμενη ενημέρωση των πολιτών. Η νομιμότητα της χρήσης των καμερών από το αερόπλοιο, επικρίθηκε έντονα, όταν το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως, έδωσε στη δημοσιότητα φωτογραφίες πινακίδων αυτοκινήτων των πολιτών, που καταγράφηκαν από τις κάμερες του αερόπλοιου.¹³¹ Όπως καθίσταται προφανές, μέσω των συστημάτων αυτών, το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως, επεδίωκε εξ αρχής, την εγκατάσταση ενός ηλεκτρονικού συστήματος γενικής εποπτείας που θα καλύπτει όλες τις δυνατές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στους δημόσιους χώρους που ήταν εγκατεστημένες οι μηχανές λήψης, με σκοπό να καταστεί το σύστημα όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερο σε σχέση με το στόχο της πρόληψης και

---

¹³⁰ Με την υπ' αριθμ. 28/2004 απόφαση της, η Αρχή έκρινε ότι τα συστήματα αυτά, εφόσον επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, θίγουν την προσωπικότητα και την ιδιωτική ζωή του ατόμου κι ως εκ τούτου, απαγορεύονται. Βλ. Γ. Σταυρόπουλος. Ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους. (Επιμ. Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 2 επ.

¹³¹ Βλ. Γ. Κατρούγκαλος, <<Ελευθερία και ασφάλεια στην κοινωνία της διακινδύνευσης. Το παράδειγμα των παρακολουθήσεων>>, Νομικό Βήμα 54/2006, σελ. 360-361.

καταπολέμησης ενδεχόμενων εγκληματικών ενεργειών και φυσικά, ως παράπλευρη ωφέλεια, να διευθετηθεί η ρύθμιση της κυκλοφορίας των οχημάτων.¹³²

Σημαντικό είναι εξίσου το ζήτημα των συστημάτων μυστικής<< στρατηγικής ή αυτόματης>> παρακολούθησης. Πρόκειται για τα συστήματα εκείνα μέσω των οποίων παρακολουθείται ευρύ φάσμα επικοινωνιών, με βάση <<λέξεις κλειδιά>> η χρήση των οποίων ενεργοποιεί την διαδικασία καταγραφής και επεξεργασίας των συστημάτων. Το ΕΔΔΑ, αποδέχεται κατ' αρχήν, την ύπαρξη και λειτουργία των συστημάτων αυτών ως <<αναγκαίων σε μια δημοκρατική κοινωνία>> τονίζοντας ότι η χρήση τους, εν όψει του αυξημένου κινδύνου κατάχρησης που ενέχουν, είναι ανεκτή μόνο για την προάσπιση της ακεραιότητας του κράτους και των δημοκρατικών θεσμών, εξετάζοντας με αυτό τον τρόπο τη νομιμότητά τους μέσα από την αρχή της αναλογικότητας, εάν δηλαδή υπάρχει στάθμιση της σοβαρότητας των πράξεων που επιδιώκεται να προληφθούν ή να διερευνηθούν με την ένταση της επέμβασης στα ατομικά δικαιώματα που συνεπάγονται τα χρησιμοποιούμενα μέτρα. Σύμφωνα με το Δικαστήριο (Weber and Saravia v. Germany) ένα σύστημα μυστικής παρακολούθησης, συνιστά επέμβαση στην ιδιωτική ζωή, υπό την έννοια ότι η ύπαρξη και μόνο του συστήματος και το ενδεχόμενο ενεργοποίησής του (συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία), συνιστά για τον καθένα, απειλή, επηρεάζοντας τις δραστηριότητες του προσώπου οι οποίες είναι δυνατόν να τεθούν υπό παρακολούθηση. Επιπλέον, η μυστικότητα που καλύπτει την ενεργοποίηση του συστήματος, στερεί κατά κανόνα, στον ενδιαφερόμενο, την αναγκαία γνώση

---

¹³² Βλ. Π. Μαντζούφας, <<Προστασία προσωπικών δεδομένων και δημόσια ασφάλεια. Οι σταθμίσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στις αποφάσεις για τη χρήση καμερών κλειστού κυκλώματος σε υπαίθριους χώρους.>> Στο : Ηλεκτρονική Παρακολούθηση σε Υπαίθριους Χώρους, Εταιρία Ελλήνων δικαστικών λειτουργών για τη δημοκρατία και τις ελευθερίες.(Επιμ, Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 61επ.

προκειμένου να ελέγξει την εφαρμογή του και τελικά, να προσφύγει στη δικαιοσύνη όποτε κι αν το επιθυμεί.¹³³

Είναι προφανές ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια <<επιτηρούμενη δημοκρατία>>. Οι πολίτες έχουν διευρύνει τα όρια της ανοχής τους απέναντι στην κρατική εξουσία κι έχουν “έθιστεί” στις αλλεπάλληλες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους που προέρχονται από τις εντατικές μεθόδους αστυνόμευσης και αυτοματοποιημένου ελέγχου μέσα από την ηλεκτρονική συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών και προσωπικών δεδομένων, δημιουργώντας συλλογική ανασφάλεια.¹³⁴

Μέθοδοι εξιχνίασης εγκλημάτων με τη χρήση της Τεχνολογίας- Η <<χρήση>> του ανθρώπινου σώματος.

Ιδιαίτερα στον τομέα της εξιχνίασης των εγκλημάτων, όπως έχει διαμορφωθεί στις μέρες μας με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών, τα χρησιμοποιούμενα μέσα, παρουσιάζονται άκρως επεμβατικά για τον άνθρωπο σε σημείο όπου τείνει να χαθεί, θα λέγαμε, η ουσία της ανθρώπινης υπόστασης. Η επιδίωξη των πολιτικών ασφαλείας και πάταξης της εγκληματικότητας πλέον, έχει ξεπεράσει κάθε μέτρο και κάθε αρχή. Συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε στις, κατά τη γνώμη μου, πλέον <<εξευτελιστικές>> μεθόδους ανίχνευσης- ταυτοποίησης εγκληματιών, που δεν είναι

¹³³ Βλ. Α. Σταθάκης, ό.π (2008) σελ. 20 επ.

¹³⁴ Βλ. Θ. Παπαθεοδώρου, ό.π (2009) σελ. 115.

άλλες από τη χρήση βιομετρικών μεθόδων και γενετικών πληροφοριών (DNA) των προσώπων.

Η βιομετρία, αναφέρεται σε συστήματα που χρησιμοποιούν μετρήσιμα χαρακτηριστικά της φυσιολογίας ή γνωρίσματα της συμπεριφοράς ώστε να αναγνωριστεί ή να επαληθευτεί η ταυτότητα κάποιου. Βασίζεται δηλαδή στο <<ποιος είναι >> κάποιος, σε αντίθεση με τους κωδικούς πρόσβασης ή τις έξυπνες κάρτες που βασίζονται αντίστοιχα στο <<τι γνωρίζει>> ή <<τι κατέχει>>. Διαδεδομένα είναι τα βιομετρικά συστήματα που βασίζονται στα δακτυλικά αποτυπώματα, τη γεωμετρία της παλάμης, την αναγνώριση του προσώπου, της οφθαλμικής ίριδας και της φωνής.¹³⁵ Η χρήση τους αφορά έναν ευρύ κύκλο προσώπων. Επιπλέον, έχει σχεδιαστεί και υλοποιείται πλέον η ένταξη δακτυλικών αποτυπωμάτων και βιομετριών του προσώπου στα λεγόμενα ηλεκτρονικά διαβατήρια ή άλλα αναγνωριστικά έγγραφα, χωρίς ωστόσο να έχει επιβεβαιωθεί η αξιοπιστία τους. Στα βιομετρικά χαρακτηριστικά συμπεριλαμβάνεται και το γενετικό υλικό, η συλλογή και ανάλυση του οποίου δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα, καθώς αποκαλύπτει πληροφορία, όχι μόνο για την ταυτότητα αλλά και για τη βιολογική κατάσταση και την υγεία του προσώπου. Προχωρώντας παρακάτω, οι εξελίξεις της βιομετρικής τεχνολογίας είναι δυνατόν να επιτρέψουν την αξιοποίηση της ομιλίας, της συμπεριφοράς και της συναισθηματικής κατάστασης ενός ατόμου για την ταυτοποίησή του. Προφανώς, η δυνατότητα για αναγνώριση και ταυτοποίηση κατά έναν συστηματικό και συνεχή τρόπο δηλώνει μια μόνιμη απειλή για την ιδιωτική ζωή.¹³⁶ Οι βιολογικές επιστήμες αλλά και οι επιστήμες της πληροφορικής έχουν

¹³⁵ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 93 επ.

¹³⁶ Βλ ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ - ΤΕΥΧΟΣ 10 – ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2008., ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΤΑ ΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ». ΣΕ : [HTTPS://WWW.GOOGLE.COM/SEARCH?SXSRF=ACYBGNTVAKSTFJQVRHCK2D2TUUAMZTFCOG%3A1574709624318&SOURCE=HP&EI=eCNCXZzJEMS8kWXvWLNQBg&q=%CE%A4%CE%9F+%CE%92%CE%97%CE%9C%CE%91](https://www.google.com/search?sxsrf=ACYBGNTVAKSTFJQVRHCK2D2TUUAMZTFCOG%3A1574709624318&source=hp&ei=eCNCXZzJEMS8kWXvWLNQBg&q=%CE%A4%CE%9F+%CE%92%CE%97%CE%9C%CE%91)

συμβάλλει αποφασιστικά στη συλλογή και χρήση των γενετικών δεδομένων, μεταξύ άλλων, προς την εξυπηρέτηση αναγκών ταυτοποίησης δραστών στο πλαίσιο διερεύνησης εγκλημάτων. Τα βιολογικά δεδομένα αντιμετωπίζονται πλέον ως ψηφιακά δεδομένα. Οι τεχνολογικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται, σύμφωνα με τον Rose συνιστούν την λεγόμενη <<βιο-πολιτική ελέγχου>>. Το ανθρώπινο σώμα γίνεται μέσο πρόληψης και εξιχνίασης εγκλημάτων, υποβαθμίζοντας το δικαίωμα διατήρησης της προσωπικής ταυτότητας, προσβάλλοντας την προσωπικότητα του ατόμου εν γένει και συνακόλουθα την ανθρώπινη αξία, ιδιαίτερος στις περιπτώσεις που γίνεται χρήση τέτοιων μεθόδων εν αγνοία του προσώπου.¹³⁷

Αξίζει να αναφέρουμε ως παράδειγμα, την <<ακραία>> κατά τη γνώμη μου περίπτωση του Ισραήλ, όπου ήδη από το 2005 εφαρμόζει υποχρεωτικώς το εκτεταμένο σύστημα «Basel» (Basel Biometric Ckeckpoint System), το οποίο αναγνωρίζει τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του χεριού και του προσώπου και ελέγχει καθημερινά, μέσω κάμερας και με κάρτα με ενσωματωμένο μικροτσίπ, όλους τους Παλαιστίνιους των κατεχομένων (oPt) που επιθυμούν να εισέλθουν στο Ισραήλ.¹³⁸ Από την άλλη μεριά, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, συναντάμε το σύστημα ηλεκτρονικής καταχώρησης Eurodac¹³⁹ το οποίο χρησιμοποιούν οι αρχές των χωρών της Ε.Ε για την καταχώρηση δεδομένων (στοιχείων και δακτυλικών αποτυπωμάτων) στην Ευρωπαϊκή Βάση Μεταναστευτικών Ροών. Το Eurodac, παρέχει στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης τη δυνατότητα καταγραφής κατά τη διαδικασία ταυτοποίησης των ροών αυτών. Στη βάση της Eurodac, οι Αρχές, καταχωρούν τα στοιχεία συλληφθέντων για παράνομη διέλευση των εξωτερικών συνόρων των χωρών της ΕΕ,

---

[+%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A9%CE%9D+-](#)

[+%CE%A4%CE%95%CE%A5%CE%A7%CE%9F%CE%A3+10+%E2%80%93+%CE%A6%CE%](#)

¹³⁷ Βλ. Γ. Λαζαράκος, Το Δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία: Ανοιχτή διοίκηση και κοινωνία της πληροφορίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001, σελ. 171.

¹³⁸ Βλ. <https://whoprofits.org/updates/the-israeli-ministry-of-defense-expands-hps-biometric-system-in-checkpoints/>

¹³⁹ Στην Ελλάδα λειτουργεί τα δύο σύγχρονα ΚΕΠΥ στον Έβρο και τη Λέσβο από το 2002.

ενώ έχουν την δυνατότητα με μια αναζήτηση στο σύστημα, να συγκρίνουν τα δακτυλικά αποτυπώματα μεταξύ των υπάρχουσών καταχωρήσεων. Το σύστημα Eurodac αποτελείται από μια κεντρική μονάδα -ηλεκτρονική βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων- την οποία διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και αφορά αλλοδαπούς ηλικίας από 14 ετών, με καταχώρηση των ονομαστικών στοιχείων, το φύλλο, τη βιομετρική απεικόνιση του αιτούντος, την καταγωγή, την ημερομηνία κατά την οποία έγινε η λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων κ.α.¹⁴⁰ Κατά πόσον ωστόσο, οι χώρες της ΕΕ οι οποίες αποστέλλουν δεδομένα στο Eurodac, εφαρμόζουν πλήρως τις διατάξεις για τα προσωπικά δεδομένα; Πρόκειται για ένα ακόμα ηλεκτρονικό <<φακέλωμα>> που αυτή τη φορά αφορά και σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, όπως είναι οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο, δημιουργώντας έτσι, όχι μόνο ζητήματα νομιμότητας από τη σκοπιά των συνταγματικών εγγυήσεων, αλλά και την όξυνση κοινωνικών διακρίσεων και προκαταλήψεων.

Οι γενετικές πληροφορίες αποτελούν μια σημαντική υποκατηγορία στο γενικό σύνολο των πληροφοριών, σχετικά με τα ατομικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα με την υγεία του ατόμου κι ως εκ τούτου αποτελούν προστατευόμενα στοιχεία της ιδιωτικής ζωής και του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, αλλά πολύ περισσότερο, αποτελούν παράγοντα της ταυτότητας ενός προσώπου, η οποία προστατεύεται ως στοιχείο της προσωπικότητας, την ανάπτυξη της οποίας προστατεύει ρητώς το Σύνταγμα (άρθ. 5 παρ 5 Σ). Επιπλέον, η προστασία των γενετικών δεδομένων, συνδέεται με το δικαίωμα στην προστασία της αυτονομίας και της ιδιωτικής ζωής και η σημασία της φτάνει πέρα από την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων,

---

¹⁴⁰ Βλ. <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/888/eurodac-to-systima-poy-katagrafei-toys-metanastes-stin-ee> ΚΑΙ <https://www.eda.admin.ch/dea/en/home/verhandlungen-offene-themen/verhandlungen/eurodac.html>

συγκεκριμένα, αφορά και το κομμάτι της κατοχύρωσης της δημοκρατικής δομής της κοινωνίας.¹⁴¹

Εν συνεχεία κι εν όψει της κατάρτισης του νομοσχεδίου για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, με το ν. 2928/2001, ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης είχε υποβάλει ερώτημα στην Αρχή, σχετικά με τη νομιμότητα της χρήσης DNA για σκοπούς εξιχνίασης εγκλημάτων. Η Αρχή εξέδωσε τη Γνωμοδότηση αρ. 15/2001, η οποία θέτει τα ζητήματα τόσο της νομιμότητας της συλλογής όσο και της περαιτέρω επεξεργασίας του γενετικού υλικού με σκοπό την εξιχνίαση εγκλημάτων.¹⁴² Κατ' αρχήν, επισημαίνεται ότι τα γενετικά δεδομένα είναι ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και εμπίπτουν στο πλαίσιο προστασίας του άρθρου 7 του ν. 2472/ 1997, αφού οι πληροφορίες που μπορούν να αντληθούν για το άτομο, πέραν της εξακρίβωσης της ταυτότητας, αφορούν τόσο δεδομένα σχετικά με την υγεία όσο και με τη φυλετική ή εθνική καταγωγή. Η συλλογή και επεξεργασία των γενετικών δεδομένων ενέχει, εκτός από αδιαμφισβήτητα κοινωνικά οφέλη, σοβαρούς κινδύνους για τους πολίτες και τα δικαιώματά τους. Η γνωστοποίηση των δεδομένων που προκύπτουν από τις γενετικές εξετάσεις, μπορεί να οδηγήσει σε κατηγοριοποίηση των ανθρώπων και σε τελευταία ανάλυση στον στιγματισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Ο άνθρωπος γίνεται αντιληπτός ως υπόσταση, ως σώμα, πραγματικό, υπάρχον. Επομένως, ο σεβασμός στην αξία του ανθρώπου συντελείται πρωτίστως, με τον σεβασμό του ανθρωπίνου σώματος και κατ' επέκταση με το σεβασμό των οργάνων και των συστατικών μερών αυτού, (αίμα, γενετικό υλικό κλπ). Η λήψη λοιπόν γενετικού υλικού και η ανάλυση του, αποτελούν δυνάμει προσβολή της ανθρώπινης αξίας. Εν συνεχεία, ανακύπτει το ζήτημα της συνταγματικότητας ενός νόμου που θα

¹⁴¹ Βλ. Γ. Μόσιου, ό.π (2003) σελ. 27.

¹⁴² Βλ. Φ. Μίττλετον, << Δικαίωμα στον Πληροφοριακό Αυτοκαθορισμό και Δημόσια Τάξη>> στο : Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και η Επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων. Δίκαιο και κοινωνία στον 21^ο αιώνα, Σάκκουλας, Αθήνα 2002, σελ. 53.

υποχρέωνε τη λήψη αίματος ή γενετικού υλικού από τους πολίτες με σκοπό τη συναγωγή συμπερασμάτων για διάφορα θέματα (λ.χ. για στατιστικούς σκοπούς κ.α.).¹⁴³

Η υποχώρηση της αρχής προστασίας της ιδιωτικής ζωής έναντι της αρχής του κράτους δικαίου και συνακόλουθα της αρχής απονομής της δικαιοσύνης, δικαιολογείται μόνο εάν κατά τη στάθμιση συμφερόντων, αποδοθεί προτεραιότητα στην αρχή του κράτους δικαίου και τα μέτρα επεμβάσεως στην ιδιωτική σφαίρα, βασίζονται στην αρχή της αναλογίας.¹⁴⁴ Το πλέον επικίνδυνο, εντοπίζεται και στις διαστάσεις που έχει λάβει η λήψη και η χρήση γενετικού υλικού για σκοπούς εντοπισμού δραστών εγκληματικών πράξεων και από τους ίδιους τους ιδιώτες. Πρόκειται για μέσα αυτοπροστασίας που χρησιμοποιούν οι πολίτες, πολλών χωρών του εξωτερικού μέχρι στιγμής. Συγκεκριμένα αναφερόμαστε στον <<αντικλεπτικό συλλέκτη δείγματος>> που αποτελεί συνδυασμό μιας σειρήνας συναγερμού και μιας μικρής βελόνας, όπου σε περίπτωση επίθεσης, ο αμυνόμενος, ενεργοποιεί τον συναγερμό και επιχειρεί να ακουμπήσει τη βελόνα στο δέρμα του επιτιθέμενου ώστε να συλλέξει ιστό.¹⁴⁵

Η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και η εξιχνίαση των εγκλημάτων, αποτελούν συνέπεια της τηρήσεως της αρχής του κράτους δικαίου. Το κράτος συνεπώς, οφείλει να χρησιμοποιεί τα νεότερα επιστημονικά εργαλεία και τη σύγχρονη τεχνολογία, με τα οποία θα μπορέσει να επιτύχει τους στόχους αυτούς. Έτσι, οι γενετικές εξετάσεις που πραγματοποιούνται, επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη αυτών των σκοπών και μόνον αυτών, έτσι ώστε να μην αποτελέσουν έναν <<ορό αληθείας>> με τον οποίο ο κατηγορούμενος θα

¹⁴³ Βλ. Φ. Μίττλετον, ό.π (2002) σελ. 53 επ.

¹⁴⁴ Βλ. Ι. Κριάρη- Κατράνη, ό.π (1999) σελ. 137.

¹⁴⁵ Βλ. Γ. Μόσιου, ό.π (2003) σελ. 29. Και στο <http://www.iospress.gr/ios2001/ios20010218a.htm>

μετατρέπεται σε όργανο στα χέρια των οργάνων της ποινικής καταστολής. Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι αντίθετη σε οποιαδήποτε μετατροπή του ατόμου σε μέσο εξυπηρέτησης άλλων σκοπών, ακόμη κι εκείνων που υπηρετούν συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές, όπως την αρχή του κράτους δικαίου. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να τεθούν επαρκή όρια, προϋποθέσεις, αρχές και συγκεκριμενοποιήσεις σε ότι αφορά την διεξαγωγή των γενετικών εξετάσεων αλλά και του τρόπου με τον οποίο επιχειρείται περαιτέρω διαφύλαξη του υλικού και των συναφών με αυτό πληροφοριών. Ως προς τις γενετικές πληροφορίες, ισχύουν οι διατάξεις του ν. 2472/97 άρθ. 2 εδ' β' σχετικά με την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κι ως εκ τούτου δεν είναι δυνατόν να τύχουν επεξεργασίας, κατ' αρχήν, δίχως τη γραπτή συναίνεση του προσώπου. Το δικαίωμα αυτό ωστόσο περιορίζεται ρητά, σύμφωνα με το άρθ. 7 παρ 2 στοιχ. ε του ίδιου νόμου, όπου προβλέπεται ότι, η επεξεργασία των δεδομένων αυτών είναι δυνατή για λόγους εθνικής ασφάλειας είτε για την εξυπηρέτηση των αναγκών εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφαλείας και χωρίς τη συναίνεση του ενδιαφερόμενου.¹⁴⁶ Η γενικότητα της διάταξης, και η δίχως συγκεκριμενοποίηση της βαρύτητας και του είδους των υπό εξιχνίαση εγκλημάτων χάριν των οποίων το πρόσωπο στερείται του βασικού δικαιώματος του να συναινεί στην επεξεργασία, τόσο ευαίσθητων γι' αυτόν δεδομένων, καθιστά φανερή την έλλειψη ουσιαστικής προστασίας του προσώπου. Επιβάλλεται λοιπόν, η συμπλήρωση των σχετικών διατάξεων, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, όπου η χωρίς συναίνεση συλλογή και επεξεργασία γενετικών

---

¹⁴⁶ Όπως αντικαταστάθηκε με την παρ 2 του άρθρ. 34 του ν. 2915/01.

πληροφοριών του ατόμου, θα επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις εξακρίβωσης ιδιαίτερος σοβαρών εγκλημάτων και φυσικά υπό προϋποθέσεις.¹⁴⁷

Στο πλαίσιο των γενετικών εξετάσεων ανακύπτει περαιτέρω το ζήτημα της ασφάλειας των πληροφοριών που συλλέγονται κατά τη διαδικασία της ανάλυσης του DNA, των ατομικών δειγμάτων που χρησιμοποιούνται, ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο δημιουργίας μιας τρόπον τινά <<κρυστάλλινης σφαίρας>> στην οποία θα μπορεί να προσφύγει κάποιος σε διάφορα στάδια της ζωής του ατόμου και να αντλήσει πληροφορίες που το αφορούν, εκμηδενίζοντας έτσι το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του και πολύ περισσότερο αυτό της ιδιωτικότητας και της αξιοπρέπειας του. Ακανθώδες είναι το θέμα που αφορά, στην περαιτέρω αξιοποίηση γενετικού υλικού που προέρχεται από εξετάσεις στις ανάγκες μιας ποινικής δίκης. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι οι γενετικές εξετάσεις, αποτελούν έναν προηγμένο τύπο ‘‘δακτυλικών αποτυπωμάτων’’, ενώ σήμερα φαίνεται πως μέσω αυτών, διευκολύνεται η γενικότερη αντεγκληματική πολιτική. Υποστηρίχθηκε μάλιστα έντονα, ότι θα μπορούσε να συλλεχθεί γενετικό υλικό απ’ όλο τον πληθυσμό ή από συγκεκριμένα τμήματά αυτού, ώστε σε δεδομένη στιγμή θα είναι εύκολη η διασταύρωση στοιχείων κάποιου εγκλήματος με δείγματα που έχουν ήδη συλλεχθεί, γεγονός που θα διευκόλυνε τις διωκτικές αρχές.¹⁴⁸ Η θέση αυτή σήμερα, είναι περισσότερο εύστοχη και επίκαιρη παρά ποτέ. Η συλλογή, επεξεργασία και καταχώρηση στοιχείων σχετικών με το DNA σε πολυάριθμες τράπεζες δεδομένων που εξυπηρετούν, μεταξύ άλλων τους σκοπούς της αντεγκληματικής πολιτικής, είναι γεγονός (λ.χ. SIS).¹⁴⁹ Η ύπαρξη και λειτουργία Τραπεζών Γενετικών Στοιχείων, δημιουργεί γενικότερες ανησυχίες ως προς τη δυνατότητα του δικαίου να ελέγχει τις

¹⁴⁷ Βλ. Ι. Κριάρη- Κατράνη, ό.π (1999) σελ. 126 επ.

¹⁴⁸ Βλ. Ι. Κριάρη- Κατράνη, ό.π (1999) σελ.134 επ.

¹⁴⁹ Η πρώτη Τράπεζα στον Ευρωπαϊκό χώρο με αυτή την αποστολή ήταν η βρετανική National DNA Database που άρχισε να λειτουργεί το 1987. Από τότε δημιουργήθηκαν αντίστοιχοι οργανισμοί στη Σουηδία, στο Βέλγιο στη Δανία κ.α.

απεριόριστες τεχνολογικές δυνατότητες που διαθέτουν ώστε να εποπτεύσει τη λειτουργία τους, με σκοπό την αποφυγή μετατροπής τους, από όργανο βοηθητικό των διωκτικών αρχών, σε όργανο κατασκόπησης των πολιτών. Αξίζει να επισημανθεί πως στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης στην Ελλάδα, υπάρχει βάση δεδομένων από τυχαία επιλεγμένα μη συγγενικά πρόσωπα του ελληνικού πληθυσμού, χωρίς να καθίσταται σαφές το πλαίσιο των εγγυήσεων πάνω στο οποίο λειτουργεί.¹⁵⁰

Όπως τονίσαμε, η δημιουργία νέων αρχείων δεδομένων και μάλιστα εκείνων του DNA, φαντάζουν άκρως επικίνδυνα για το σύγχρονο άνθρωπο και την προστασία του. Επί του ζητήματος αυτού, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε τη Συνθήκη του Prum. Η συνθήκη αυτή, τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο του 2006 μεταξύ διαφόρων κρατών μελών της Ε.Ε. Η συνθήκη αφορά στην εμβάθυνση της διασυνοριακής συνεργασίας για την καταπολέμηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας, της παράνομης μετανάστευσης και φυσικά της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Προβλέπει ειδικούς κανόνες για την ανταλλαγή ειδικών τύπων πληροφοριών (DNA, δακτυλικά αποτυπώματα, δεδομένα κατάταξης οχημάτων κ.α.). Επιπλέον, απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη- μέρη, να συλλέγουν και να αποθηκεύουν ορισμένες πληροφορίες, ακόμη κι αν δεν είναι διαθέσιμες από την εθνική δικαιοδοσία και επιτρέπει την on-line πρόσβαση των άλλων συμβαλλομένων κρατών σε <<δεδομένα ευρετηρίου>>. Η βασική λοιπόν υποχρέωση των συμβαλλομένων κρατών, συνίσταται στη δημιουργία και διατήρηση βάσεων δεδομένων DNA και στη δημιουργία επί τη βάση αυτών, δεδομένων ευρετηρίου (Index Data),¹⁵¹ τα οποία τίθενται στη διάθεση των υπολοίπων κρατών, επιτρέποντας

¹⁵⁰ Βλ. Γ. Μόσιου, ό.π (2003) σελ. 28.

¹⁵¹ Περιλαμβάνουν μόνο προφίλ DNA που έχει καταρτιστεί από μη κωδικοποιημένο τμήμα του DNA και κωδικό αναφοράς.

τους την online πρόσβαση, με στόχο τη δίωξη αξιόποινων πράξεων. Εάν από την online αναζήτηση προκύψει ότι το παρασχεθέν προφίλ DNA αντιστοιχεί σε προφίλ που έχει καταχωρηθεί στο φάκελο του λαμβάνοντος κράτους, στο οποίο διεξάγεται η αναζήτηση (σύστημα επιτυχούς ή μη επιτυχούς αναζήτησης – Hit/ no Hit), ακολουθεί η διαδικασία αναζήτησης περαιτέρω πληροφοριών, μέσω των αρμόδιων εθνικών αρχών.¹⁵² Το απλό και εύκολο της διαδικασίας είναι προφανές, όπως προφανής είναι και η επικινδυνότητα της ακολουθούμενης πρακτικής για τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών, ενώ ακόμη πιο προφανής είναι η ανοχή στις ακολουθούμενες πρακτικές. Το γεγονός ότι στη Μ. Βρετανία, μέχρι το 2010 είχαν καταχωρηθεί πάνω από 3 εκατομμύρια προφίλ DNA, προκαλεί έντονες ανησυχίες και προβληματισμούς για το παρόν και το μέλλον.

5) Οι νέες τεχνολογίες στον τομέα της σωφρονιστικής- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στις φυλακές ή δημιουργία <<δεύτερης φυλακής>> για τους εγκλείστους;

Ο εγκλεισμός στη φυλακή, συνιστά μία μορφή εξουδετέρωσης του δράστη καθώς με την είσοδό του στο σωφρονιστικό κατάστημα, παύει να θεωρείται “απειλή” για το κοινωνικό σύνολο. Φαίνεται πως ο αρχικός στόχος του εγκλεισμού, που δεν ήταν άλλος από την αναμόρφωση του δράστη, δεν επιτεύχθηκε.¹⁵³ Ωστόσο, στο πλαίσιο του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και ειδικότερα στον τομέα της σωφρονιστικής, ο

¹⁵² Βλ. Δ. Παπαγιάννης, ό.π (2010) σελ. 50 επ.

¹⁵³ Βλ. Αν. Χάιδου, Το Σωφρονιστικό Σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, σελ. 96.

ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας δεν είναι άγνωστος. Ήδη από τη δεκαετία του 80', η κατ' οίκον ηλεκτρονική επιτήρηση ως εναλλακτική μορφή έκτισης στερητικών της ελευθερίας ποινών, αλλά και η ηλεκτρονική παρακολούθηση εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, αποτέλεσε και αποτελεί μέχρι σήμερα, ιδιαίτερο ζήτημα, αναφορικά με την προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων των κρατουμένων. Στο πλαίσιο της έκτισης στερητικών της ελευθερίας ποινών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, οφείλουμε να τονίσουμε ότι, η επιβληθείσα ποινή, αφορά στον περιορισμό της ελευθερίας κινήσεως του προσώπου- κρατουμένου στον εξωτερικό χώρο, ως κατασταλτικό μέτρο έναντι της παραβατικής του συμπεριφοράς. Ως εκ τούτου, δεν είναι επιτρεπτός οποιοσδήποτε άλλος περιορισμός των δικαιωμάτων του. Τα τελευταία χρόνια, η ηλεκτρονική πρακτική της βιντεο-επιτήρησης και εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι διάχυτη. Η συνεχής και αδιάκοπη ηλεκτρονική παρακολούθηση των εγκλείστων, ιδιαίτερα στις λεγόμενες φυλακές υψίστης ασφαλείας, όπου μεταξύ άλλων τηρούνται και ηλεκτρονικά αρχεία με καταγεγραμμένα πάσης φύσεως στοιχεία αυτών, όχι μόνο περιορίζει τα λιγιστά εναπομείναντα ανθρώπινα δικαιώματα που απολαμβάνουν χάριν του εγκλεισμού τους, αλλά πολύ περισσότερο, αλλοτριώνει την ίδια την αξία της προσωπικότητάς τους.¹⁵⁴ Αξίζει να τονίσουμε φυσικά πως, εάν εμείς ως ελεύθεροι πολίτες, συχνά αδυνατούμε να προστατευτούμε από τις δυνατότητες της τεχνολογίας και του ελέγχου που επιδιώκεται μέσω αυτής, ο εγκλειστος, υπό τις συνθήκες αυτές, καθίσταται δις δέσμιος του κοινωνικού ελέγχου, χωρίς καμία αξίωση προστασίας των δικαιωμάτων του.

---

¹⁵⁴ Βλ. European Parliament. Stoa. Prison technologies, An appraisal of technologies of political control - Final Study, Στο: Scientific and technological options assessment, Luxembourg, July 2000, σελ. 46. Και ηλεκτρονικά στο <http://aei.pitt.edu/5538/>

Από την άλλη μεριά, τη μέθοδο της ηλεκτρονικής κατ' οίκον επιτήρησης τη συναντάμε άλλοτε ως θεσμό του ισχύοντος δικαίου ή ως πιλοτικό πρόγραμμα διεθνώς, κυρίως ως εναλλακτική της στερητικής της ελευθερίας ποινή, με κύριο σκοπό την αποσυμφόρηση των φυλακών. Τη δεκαετία του 60' ο καθηγητής Ralph Schwitzgebel,¹⁵⁵ δημιούργησε ένα σύστημα παρακολούθησης για την μεταχείριση ψυχασθενών και εγκληματιών. Ο ίδιος δήλωσε ότι ανέπτυξε ένα πρωτότυπο ηλεκτρονικό σύστημα αναμόρφωσης (rehabilitation), με στόχο την αποτροπή της υποτροπής με τη συνεχή εποπτεία, χωρίς ο κατάδικος να παραμένει στη φυλακή. Ως εξέλιξη τέτοιων συστημάτων όπως αυτό του καθηγητή Schwitzgebel, συναντάμε τη λεγόμενη ηλεκτρονική κατ' οίκον επιτήρηση. Πρόκειται για μια μορφή επιτήρησης που συντελείται με δύο τρόπους, αφενός με το ενεργητικό σύστημα (active system) ή αλλιώς <<σύστημα ενεργούς σηματοδότησης>>, αφετέρου με το παθητικό (passive system) ή αλλιώς <<προγραμματισμένο σύστημα επαφών>>. Και τα δύο αυτά συστήματα χρησιμοποιούν τεχνολογικά εργαλεία και μέσα (λ.χ. πομπούς, υπολογιστές, αποκωδικοποιητές κλπ).¹⁵⁶ Το ενεργητικό σύστημα, επιτρέπει την αδιάκοπη ηλεκτρονική επιτήρηση του ατόμου και δεν απαιτεί την συνεργασία του σε αυτό. Το πρόσωπο παρακολουθείται μέσω ενός βραχιολιού στον καρπό ή στον αστράγαλό του, το οποίο εκπέμπει ένα ανιχνεύσιμο κωδικοποιημένο σήμα, σε μικρή σχετικά απόσταση και το μεταδίδει σε έναν πομπό-δέκτη που είναι εγκατεστημένος για το σκοπό αυτό και ο οποίος μεταδίδει με τη σειρά του το σήμα που έχει συλλεχθεί, σε έναν κεντρικό υπολογιστή των εποπτικών υπηρεσιών. Το παθητικό σύστημα από την άλλη βασίζεται κυρίως στη χρήση τηλεφώνου, στη χρήση ενός κεντρικού υπολογιστή αλλά και στη χρήση ηλεκτρονικού βραχιολιού, ακολουθώντας

¹⁵⁵ Η πρώτη επιτυχημένη χρήση του <<ηλεκτρονικού βραχιολιού >> για την εξ αποστάσεως επιτήρηση, επετεύχθη από το δικαστή του Νέου Μεξικού J.Love για τους καταδίκους <<χαμηλής διακινδύνευσης >> (low risk profile). Βλ. Ε. Λαμπροπούλου, ό.π (2002) σελ. 556-560.

¹⁵⁶ Βλ. Αν. Χάιδου, ό.π (2002) σελ. 83 επ.

μια συγκεκριμένη διαδικασία παρακολούθησης. Βασίζεται επίσης και σε τεχνικές αναγνώρισης προσώπου ενώ, τέλος, συχνά χρησιμοποιούνται και τεχνικές επαλήθευσης φωνής του επιτηρούμενου (Voice Track), που λειτουργούν συγκριτικά, με βάση τη φωνή της αρχικής εγγραφής στο εν λόγω σύστημα.¹⁵⁷

Η μορφή αυτή της επιτήρησης των κρατουμένων αποτελεί την πλέον σύγχρονη παρέμβαση στον περιορισμό των ελευθεριών του ατόμου που είναι προσαρμοσμένη στα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής. Έτσι, ο διαρκής έλεγχος αυτού, παραμένει ως έχει, απλώς διαφέρει ο μηχανισμός επιβολής του. Παρατηρούμε λοιπόν, πως με τον τρόπο αυτό, εισάγονται νέοι περιορισμοί για τον κρατούμενο, ο οποίος καθίσταται πλέον εξολοκλήρου εποπτευόμενος, σε κάθε του κίνηση, ενώ με τη διεύρυνση του ελέγχου στο χώρο της κατοικίας αυτού με τους οικείους του, συντελούνται παραβιάσεις ουσιωδών ατομικών δικαιωμάτων όπως της συρρίκνωσης της ιδιωτικότητας όλων των συμβιούντων στο χώρο.¹⁵⁸ Επιπλέον, τα εναλλακτικά του εγκλεισμού μέτρα, σαν αυτά, συνεχίζουν να περιορίζουν θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων καθώς μετατρέπουν τις ανθρώπινες κατοικίες σε κελιά, συρρικνώνοντας την ιδιωτική σφαίρα των ατόμων και διευρύνοντας το δίκτυο του κοινωνικού ελέγχου. Παράλληλα δημιουργούνται αρνητικά συναισθήματα στην ψυχική υγεία των υπό παρακολούθηση προσώπων, καθώς το σύστημα αυτό όπως και κάθε σύστημα διαρκούς παρακολούθησης του προσώπου, ανεξάρτητα από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εφαρμόζεται, είναι ψυχολογικά επεμβατικό.¹⁵⁹ Σημαντικό είναι βέβαια το ζήτημα που προκύπτει, από τον αποκλεισμό ορισμένων κατηγοριών παραβατών από την εφαρμογή αυτού του μέτρου της ηλεκτρονικής επιτήρησης, όπως στις

---

¹⁵⁷ Βλ. European Parliament. STOA. Prison technologies, An appraisal of technologies of political control - Final Study. Στο: Scientific and technological options assessment, Luxembourg, July 2000, σελ.27 επ.

¹⁵⁸ Βλ. Αν. Χάιδου, ό.π (2003) σελ. 113.

¹⁵⁹ Βλ. R. G. Fox <<Dr Schwitzgebel's machine revisited>>:<< Electronic monitoring of offenders>>. Australian and New Zealand Journal of Criminology, vol 20, no 3, 1987,σελ. 131επ .

περιπτώσεις των καταδικασθέντων για σεξουαλικά εγκλήματα, δημιουργώντας κατά τη γνώμη μου, διακρίσεις μεταξύ των παραβατών, αναδεικνύοντας παράλληλα την έλλειψη εγγυήσεων ασφαλείας του εν λόγω συστήματος. Επιπλέον, κοινή διαπίστωση αποτελεί η επίταση θα λέγαμε, των κοινωνικών ανισοτήτων και ειδικότερα η προσβολή του δικαιώματος ισότητας των πολιτών. Η τελευταία αυτή διαπίστωση προκύπτει από το γεγονός πως κατά κανόνα, το μέτρο αυτό εφαρμόζεται σε παραβάτες που ανήκουν σε μεσαίες ή ανώτερες κοινωνικές τάξεις.¹⁶⁰ Καταλήγουμε έτσι, στη δημιουργία κοινωνικών διακρίσεων στον τομέα της σωφρονιστικής, καθώς άνθρωποι που δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα, είναι βέβαιο πως θα καταλήξουν στην έκτιση μιας στερητικής της ελευθερίας ποινής εντός της φυλακής. Αξίζει να αναφερθεί τέλος, πως στις Η.Π.Α, το 1998, ο υπό ηλεκτρονική επιτήρηση πληθυσμός, ανερχόταν, στις 95.000.¹⁶¹ Σε τελευταία ανάλυση λοιπόν, η τεχνολογία και στον σωφρονιστικό τομέα, τείνει να οξύνει τις καταστρατηγήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μετατρέποντας τους καταδικασθέντες σε ελεγχόμενα <<πιόνια>> της κρατικής μηχανής. Επιπλέον, οφείλουμε να τονίσουμε τη διατήρηση του προβλήματος του υπερπληθυσμού των φυλακών παρά την αυξανόμενη χρήση της ηλεκτρονικής επιτήρησης. Αυτό φυσικά έχει ως συνέπεια τη διεύρυνση της <<πελατείας>> του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης¹⁶² γιατί η ηλεκτρονική επιτήρηση δεν χρησιμοποιήθηκε ως εναλλακτική ποινή, αλλά στο όνομα της πρόληψης από το έγκλημα, χρησιμοποιήθηκε και για το πιο απλό νεανικό παράπτωμα.

¹⁶⁰ Βλ. Αν. Χάιδου, ό.π (2003) σελ. 113 επ.

¹⁶¹ Βλ. European Parliament. STOA. Prison technologies, An appraisal of technologies of political control - Final Study. Στο: Scientific and technological options assessment. Luxembourg, July 2000, σελ. 29.

¹⁶² Πρόκειται για τον όρο <<επέκταση του δικτύου>> (<<net widening>>), και αφορά διαδικασίες που έχουν να κάνουν με την πρόληψη του εγκλήματος και αναπτύσσουν κοινοτικές μορφές σωφρονισμού με αποτέλεσμα να διευρύνεται το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Καινούρια σχετικά, ανακάλυψη του 21^{ου} αιώνα, αποτελεί μια άλλη σύγχρονη τεχνολογία, που χρησιμοποιείται στα πλαίσια των σωφρονιστικών καταστημάτων, με τεχνικές που αφορούν την αδρανοποίηση και την αναισθητοποίηση του παραβάτη, οι οποίες τέθηκαν σε εφαρμογή κυρίως από ιδιωτικές εταιρίες, με την ονομασία <<λιγότερο θανατηφόρες τεχνολογίες>> βασισμένες κυρίως σε τεχνολογίες στρατιωτικών όπλων. Αυτές, είναι ευρέως διαδεδομένες και ελευθέρως διαθέσιμες πλέον και στον Ευρωπαϊκό χώρο. Πρόκειται αρχικά, για τεχνολογίες λέιζερ, που μπορούν να παράγουν συνεχόμενο εκθαμβωτικό φως με σκοπό την εξουδετέρωση ή τον αποπροσανατολισμό του προσώπου στο οποίο στρέφονται. Οι τεχνολογίες αυτές, έχουν θεωρηθεί ως μη βλαβερές για το ανθρώπινο σώμα και έχουν λάβει τις απαραίτητες εγκρίσεις.¹⁶³ Ωστόσο, τι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί περισσότερο ως επεμβατικό απ' αυτό για ένα πρόσωπο, ιδιαίτερα με δεδομένη την ήδη υπάρχουσα εποπτεία και του ήδη υπάρχοντος περιορισμού του, εντός ενός σωφρονιστικού καταστήματος;! Δεν συνιστά η μέθοδος αυτή ένα τρόπον τινά <<σύγχρονο βασανιστήριο >> ;!

Από την άλλη, μεγαλύτερο είναι το ζήτημα μιας πλειάδας τεχνολογιών αναισθητοποίησης των κρατουμένων, με μεγαλύτερο, κατά τη γνώμη μου, αντίκτυπο τόσο στην σωματική- ψυχική ακεραιότητα του προσώπου, όσο και στην ίδια την ανθρώπινη αξία, καθιστώντας αυτές τις τεχνολογικές πρακτικές εν δυνάμει <<απάνθρωπες>>. Πρόκειται για τις τεχνικές μεταξύ άλλων, της "ζώνης αναισθητοποίησης", των "air taser", αλλά και τη χρήση χημικών σκευασμάτων με στόχο την ανικανότητα του προσώπου. Τα δύο πρώτα συστήματα χρησιμοποιούν τη μέθοδο των ηλεκτροδίων και του ηλεκτροσόκ αντίστοιχα, τα οποία επενεργούν στο

---

¹⁶³ Βλ. European Parliament. STOA. Prison technologies, An appraisal of technologies of political control - Final Study. Στo: Scientific and technological options assessment. Luxembourg, July 2000, σελ .62 επ.

σώμα του κρατουμένου, ο οποίος μετά από την έκθεση του σε αυτά, χάνει τον έλεγχο όλου του μυϊκού ελέγχου και έτσι επιτυγχάνεται η <<εξουδετέρωσή>> του. Πολύ συχνά μάλιστα, οι τεχνικές αυτές χρησιμοποιούνται αδιάκριτα και αυθαίρετα από τις αρχές καθώς η επιβολή και η ενεργοποίησή τους βρίσκεται στην απόλυτη διακριτική τους ευχέρεια.¹⁶⁴

Η Πολιτεία και οι αρμόδιες αρχές, στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να έχουν ως πρωταρχικό στόχο την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων στις φυλακές, χρησιμοποιώντας τα διάφορα τεχνολογικά εργαλεία τα οποία διαθέτουν, με κατάλληλο τρόπο και ιδιαίτερα, σύμφωνα με τις αρχές που προστάζουν την διαφύλαξη της προστασίας των κρατουμένων και της αξιοπρεπούς διαβίωσης τους, στα πλαίσια μιας δημοκρατικής και φιλελεύθερης κοινωνίας που σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ουσία πρέπει να βρίσκεται στη δημιουργία συνθηκών που επιτρέπουν και διευκολύνουν την ομαλότερη επανένταξη των εγκλείστων και όχι την αδρανοποίηση και τον εξευτελισμό τους, που φυσικά απέχει πολύ από τους διακηρυγμένους στόχους μιας ορθολογικής σωφρονιστικής πολιτικής.

6) Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην Κοινωνία της Πληροφορίας.

---

¹⁶⁴ Βλ. European Parliament. STOA.Prison technologies, An appraisal of technologies of political control - Final Study. Στο: Scientific and technological options assessment. Luxembourg, July 2000, σελ. 62 επ.

Τα τελευταία χρόνια, πολιτικοοικονομικές και κυρίως τεχνολογικές εξελίξεις έχουν δημιουργήσει νέα δεδομένα και νέες προκλήσεις για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν πλεονεκτήματα έναντι των ανταγωνιστών τους, αντιμετωπίζουν τα προσωπικά δεδομένα ως οικονομικούς πόρους και προσανατολίζουν το μάρκετινγκ σε πολιτικές οι οποίες εξατομικεύουν την ομάδα-στόχο, διευρύνοντας έτσι τους κινδύνους για την ιδιωτική ζωή. Οι σχετικές με τον <<πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος>> ενέργειες των κυβερνήσεων, οδηγούν συχνά στην υπονόμηση και στη χαλάρωση διαφόρων μέτρων προστασίας της ιδιωτικότητας. Στο πλαίσιο της σύγχρονης Κοινωνίας της Πληροφορίας, υιοθετείται η χρήση συστημάτων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και ηλεκτρονικού εμπορίου, τα οποία έχουν τη δυνατότητα συλλογής και επεξεργασίας μεγάλου όγκου προσωπικών δεδομένων, καθιστώντας ευκολότερα δυνατή την παραβίαση, μεταξύ άλλων, της ιδιωτικής ζωής του ατόμου.¹⁶⁵

Η ανάπτυξη των τεχνολογιών του Διαδικτύου και η χρήση αυτού από το ευρύ κοινό με σκοπό την πρόσβαση σε διάφορες υπηρεσίες ή πληροφορίες, επιτρέπει τη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Ο χρήστης κατά την περιήγησή του στο Διαδίκτυο αφήνει <<ίχνη>>¹⁶⁶ όπως οι ιστοσελίδες που επισκέφθηκε, οι αιτήσεις αναζήτησης στις μηχανές αναζήτησης, η διάρκεια επίσκεψης σε διαφορετικές ιστοσελίδες κτλ. Τα δεδομένα αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν μέσα από τους λεγόμενους <<μηχανισμούς κατασκοπείας>> για τη συναγωγή συμπερασμάτων, σχετικά με τα προσωπικά ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις του χρήστη, τα θέματα

¹⁶⁵ Βλ. ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ- ΤΕΥΧΟΣ 10 . ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ» (2008).

¹⁶⁶ Συνήθως με την χρήση των <<cookies>>, τα οποία συνιστούν αυτό-εγκαθιστάμενα αρχεία κειμένου, τα οποία αποθηκεύονται αφενός, στον υπολογιστή του χρήστη και του παρόχου της υπηρεσίας σύνδεσης του διαδικτύου και αφετέρου στον υπολογιστή αυτού που ελέγχει τις επισκεπτόμενες ιστοσελίδες του χρήστη.

υγείας που τον απασχολούν, τις καταναλωτικές του συνήθειες και άλλα στοιχεία αξιοποιήσιμα π.χ. για σκοπούς άμεσης διαφήμισης και προώθησης προϊόντων.

Επιπλέον, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, το φαινόμενο της υποκλοπής δεν παρατηρείται μονάχα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα, αλλά και στο ίδιο το Διαδίκτυο. Έτσι, συχνά κάνουμε λόγο για αθέμιτες πρακτικές που αναπτύσσονται μέσα από τη χρήση του διαδικτύου, μεταξύ των οποίων, τα γνωστά σε όλους μας <<hacking >> και <<phishing>>. Πρόκειται για τεχνικές αυθαίρετης διείσδυσης, συνήθως στον σκληρό δίσκο των ηλεκτρονικών υπολογιστών, με κύριο στόχο την υφαρπαγή προσωπικών στοιχείων τα οποία εισάγουν με τη θέλησή τους οι ανυποψίαστοι χρήστες του διαδικτύου.¹⁶⁷ Τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών κινδυνεύουν πραγματικά, οι λόγοι παραβιάσεων ποικίλουν, ενώ ο μηχανισμός προστασίας φαίνεται να μοιάζει σχετικά ελλιπής, καθώς η τεχνολογία είναι πάντα μπροστά από κάθε νομοθέτημα. Το πλέον ανησυχητικό, κατά τη γνώμη μου, εντοπίζεται στις ακολουθούμενες πρακτικές παρακολούθησης και ελέγχου των πολιτών, οι οποίες πραγματοποιούνται χωρίς οι τελευταίοι να έχουν οποιαδήποτε γνώση. Στο κομμάτι αυτό, εντάσσεται η ολοένα και αυξανόμενη παρακολούθηση που πραγματοποιείται μέσω των κινητών τηλεφώνων της εποχής, τα λεγόμενα smart phones. Τα κινητά αυτά τηλέφωνα διαθέτουν ιδιαίτερος πολύπλοκα λογισμικά και εφαρμογές οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να συλλέγουν αναρίθμητα στοιχεία των χρηστών που αφορούν την κάθε τους κίνηση μέσω του κινητού τηλεφώνου, τα οποία στοιχεία αποστέλλονται στην αντίστοιχη εταιρία- κολοσσό στην οποία ανήκει η συσκευή (λ.χ. Apple), για να χρησιμοποιηθούν μεταξύ άλλων, για στατιστικούς σκοπούς.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Βλ. Κ. Αρκουλή, Η Προστασία Προσωπικών Δεδομένων στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010,σελ. 10 επ.

¹⁶⁸ Βλ. <https://www.secnews.gr/98095/%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%BF/>

Ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θεωρούνται, σύμφωνα με το άρθρο 2 ν. 2472/97 και το άρθρο 2 της Οδηγίας 95/46 ΕΚ: «κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο, του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί έστω κι αν αυτή είναι ασήμαντη>>. Πρόκειται για τις πτυχές της προσωπικότητας του προσώπου, στις οποίες περιλαμβάνονται και όλα όσα χρησιμοποιούνται ως προσδιοριστικά της ταυτότητας αυτού.¹⁶⁹ Η προστασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί πρωτίστως έκφανση του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, διότι οι πληροφορίες που αφορούν στο άτομο, συνδέονται με την κοινωνική του παρουσία και την δημόσια εικόνα του και άρα με την ελευθερία του να καθορίζει ποιες απ' αυτές θα γίνουν γνωστές. Ο ν. 2472/97, αντιμετωπίζει τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα ως ισοδύναμες πηγές διακινδύνευσης του δικαιώματος, εξοπλίζοντας την Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, με συγκεκριμένες αρμοδιότητες που συνδέονται, μεταξύ άλλων με τρεις μορφές προληπτικού ελέγχου: Την προηγούμενη έγγραφη γνωστοποίηση στην Αρχή για τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή την έναρξη επεξεργασίας, την υπό προϋποθέσεις προηγούμενη άδεια από την Αρχή για τη συλλογή και επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και την προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας στο στάδιο της συλλογής τους. Βασικός άξονας γύρω από τον οποίο στρέφεται το προληπτικό σύστημα είναι η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, ως έκφραση του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό. Οποιαδήποτε προληπτική στάθμιση δεν μπορεί να υπερέχει του δικαιώματος του υποκειμένου των δεδομένων να τα διαθέτει κατά βούληση.¹⁷⁰ Ιδιαίτερος αμφιλεγόμενο, θα λέγαμε, αποτελεί το ζήτημα της επεξεργασίας των δεδομένων άνευ συγκατάθεσης, για λόγους εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος (άρθ. 5

¹⁶⁹ Βλ. Κ. Αρκουλή, ό.π (2010) σελ. 3.

¹⁷⁰ Βλ. Π. Μαντζούφας, ό.π (2008) σελ.46 επ.

ν.2472/97), μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι σκοποί της διακρίβωσης εγκλημάτων.

Εν συνεχεία, οι ανάγκες της εποχής που προέκυψαν από την ραγδαία εξάπλωση και ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών και μέσων, ανάγκασαν τον νομοθέτη να ασχοληθεί ειδικότερα με προστατευτικές ρυθμίσεις του ατόμου στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό, εξεδόθη η Οδηγία 2002/58/ΕΚ., και συνακόλουθα ο ν. 3471/2006 στο εσωτερικό της ελληνικής έννομης τάξης, με σκοπό την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων, ιδίως της ιδιωτικής ζωής κυρίως από πρακτικές, όπως η εγκατάσταση κατασκοπευτικού λογισμικού (spyware) αλλά και η διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών εν γένει. Φυσικά, και στην περίπτωση του νόμου αυτού, επήλθε τροποποίησή του με νεότερο νόμο, συγκεκριμένα, τον ν. 3783/09 σχετικά με << την ταυτοποίηση των κατόχων και χρηστών εξοπλισμού και υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας >> για λόγους εθνικής ασφάλειας και την διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων.¹⁷¹ Ουσιαστικά, με τον τρόπο αυτό, απαγορεύτηκε η ανωνυμία στα κινητά τηλέφωνα, στερώντας από τον καθένα, χρήστη κινητού τηλεφώνου, το δικαίωμα στην ανωνυμία.

Επιπλέον, η 11^η Σεπτεμβρίου 2001, άλλαξε ριζικά τα ως τότε δεδομένα, ή τουλάχιστον, θέλουμε να πιστεύουμε πως αυτή καθόρισε τις μετέπειτα εξελίξεις στον τομέα των παραβιάσεων και των καταστρατηγήσεων. Ένα και μόνο γεγονός, έφερε στο προσκήνιο με ένταση, τις επεξεργασίες του δημοσίου τομέα και ειδικά εκείνες των υπηρεσιών ασφαλείας. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε Νέα Υόρκη, Λονδίνο, Μαδρίτη και αλλού, ο κρατικός τομέας βρέθηκε και πάλι στο επίκεντρο της

---

¹⁷¹Βλ. Δ. Μαρκοπούλου –Β. Τσουκαλά, Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσ/νικη 2014, σελ. 470επ.

επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με αίτημα την επίτευξη αυξημένου επιπέδου ασφαλείας. Έτσι λοιπόν, παρατηρείται βαθμιαία συρρίκνωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των ατόμων. Η αύξηση των περιορισμών του δικαιώματος επιβάλλεται δε κυρίως, μέσω διακρατικών συμφωνιών ή εργαλείων του υπερεθνικού δικαίου. Η συρρίκνωση αυτή αποτυπώνεται ανάγλυφα σε δύο παραδείγματα: α) την υιοθέτηση της αρχής της <<διαθεσιμότητας>> των προσωπικών δεδομένων στις αρμόδιες αρχές στο πλαίσιο της αστυνομικής και ποινικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις και β) την υιοθέτηση της Οδηγίας για τη διατήρηση των δεδομένων που συνδέονται με την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών για σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος, όπως θα δούμε ευθύς αμέσως.¹⁷²

Μέσα λοιπόν στο πλαίσιο αυτό, τα δεδομένα που σχετίζονται με τη χρήση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, αποτέλεσαν ξανά πολύτιμο εργαλείο για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη εγκλημάτων.¹⁷³ Μια σειρά από ρυθμιστικές πρωτοβουλίες εντός και εκτός Ε.Ε, είχαν στόχο ακριβώς αυτό. Στο σημείο αυτό, εντάσσεται ενδεικτικά, η Οδηγία για τη διατήρηση δεδομένων (2006/24/EK - Data Retention Directive), τα οποία παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία, σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών. Σύμφωνα με το άρθρο 5 της εν λόγω Οδηγίας, επιτρέπεται ή και επιβάλλεται! η διατήρηση κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του εξαμήνου και ίσο ή μικρότερο της διετίας. Μεταξύ των διατηρουμένων δεδομένων συναντάμε, ονόματα, διευθύνσεις, τηλεφωνικούς

¹⁷² Βλ. Τ. Βιδάλης- Α. Τάκης, ό.π (2006) σελ. 25.

¹⁷³ Βλ. Χ. Π. Μουκίου, <<Προστασία προσωπικών δεδομένων & ηλεκτρονικές επικοινωνίες>> στο: Ελευθερίες- Δικαιώματα- Ασφάλεια στην Ε.Ε (επιμ. Π Φουντεδάκη, Ο Τσόλκα, Α Χάνος). Πάντειο Πανεπιστήμιο, Γενικό Τμήμα Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 74.

αριθμούς, κωδικούς ταυτότητας χρήστη, τη διεύθυνση πρωτοκόλλου του διαδικτύου (IP), την ψηφιακή συνδρομητική γραμμή (DSL) του χρήστη, κ.α., ανάλογα με τον τρόπο επικοινωνίας.¹⁷⁴ Ήδη από το άρθρ. 1 παρ 1 της Οδηγίας, επιτρέπεται η χρήση των προσωπικών δεδομένων για την έρευνα και τη δίωξη εγκληματικών πράξεων, χωρίς να υφίστανται απαραίτητα ύποπτοι, και η πρόσβαση των διωκτικών αρχών σε αυτά τα δεδομένα. Το κρίσιμο είναι ότι το άρθρ. 3 της Οδηγίας καταργεί ουσιαστικά την προστασία του απορρήτου που κατοχύρωνε η Οδηγία 2002/58 /ΕΚ, εφόσον μπορούν πλέον να διατηρηθούν όλα τα δεδομένα κίνησης και θέσης που έχουν <<γεννηθεί>> στο πλαίσιο δημοσίων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δηλαδή από κάθε μορφή χρήσης του διαδικτύου. Αυτό ωστόσο που εγείρει σοβαρούς προβληματισμούς αλλά και δημιουργεί θα λέγαμε <<συνταγματικές αντιφάσεις>> αφορά το γεγονός πως, ο χρόνος διατήρησης των δεδομένων υπολογίζεται από την ημερομηνία της επικοινωνίας και όχι από την ημερομηνία τέλεσης του εγκλήματος (άρθρ. 6) καθώς η διατήρηση αφορά και εγκλήματα που δεν έχουν ακόμη τελεσθεί, αντιβαίνοντας έτσι στο άρθρο 19 παρ 1 εδ' β'Σ, που αφορά στη διακρίβωση αδικημάτων, δηλαδή αδικημάτων που έχουν ήδη τελεσθεί, αλλά και στην αρχή της αναλογικότητας του άρθρ. 25 παρ 1 εδ. δ' Σ, που πρέπει να τηρείται σε κάθε περίπτωση περιορισμού ατομικού δικαιώματος.¹⁷⁵ Με την από 10/02/09 απόφασή του,¹⁷⁶ το ΔΕΚ, έκρινε ότι «Κατά το Κοινοβούλιο [...] η επέμβαση αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί [...] με αναφορά στη δημόσια ασφάλεια και στην πρόληψη των αδικημάτων», δικαιολογώντας έτσι, τις υπονομευτικές, κατά τη γνώμη μου, διατάξεις της παραπάνω Οδηγίας, αναφορικά με το δικαίωμα της προστασίας προσωπικών δεδομένων, της ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου, του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού

¹⁷⁴ Βλ. Δ. Μαρκοπούλου –Β. Τσουκαλά, ό.π. (2014) σελ. 625 επ.

¹⁷⁵ Βλ. Χ. Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 75 επ.

¹⁷⁶ Επί της υποθέσεως C-301/06, ΔιΜΕΕ 2009,113 επ.

του κ.λπ., στο όνομα της ασφάλειας, θέτοντας για ακόμη μια φορά στο προσκήνιο, το ψευτο-δίλημμα της επιλογής μεταξύ ασφάλειας- φακελώματος και ελευθερίας- επιλογής.

Η σύγχρονη τεχνολογία, όπως είναι ήδη γνωστό, έχει επηρεάσει δραματικά και το πεδίο της προστατευτικής σφαίρας του απορρήτου του ατόμου, ιδίως όταν αναφερόμαστε στις τηλεπικοινωνίες. Είναι αυτονόητο πως η δυνατότητα παρακολούθησης γενικώς κι αορίστως των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, συνεπάγεται προσβολή του δικαιώματος της ελεύθερης επικοινωνίας και προσβολή της ιδιωτικότητας του ατόμου. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η έννοια της προσβολής της ιδιωτικότητας περιλαμβάνει διάφορες έννοιες. Μια από αυτές, συνίσταται στην αποκάλυψη πληροφοριών που χαρακτηρίζονται από το λεγόμενο <<απόρρητο επί ορισμένων ζητημάτων>>. Η κλασική προσέγγιση της ιδιωτικότητας ως *refugium* (καταφυγίου) παρουσιάζει στοιχεία ταύτισης ή και σύγχυσης με την έννοια του απορρήτου (*secrecy*) και της εμπιστευτικότητας (*confidentiality*). Εν συνεχεία, συνυφασμένο με το δικαίωμα στο απόρρητο, είναι το δικαίωμα στη <<λήθη>> το οποίο ξεκίνησε από αιτήματα πολλών ανθρώπων που ήθελαν να σβηστούν και να ξεχάσουν κάποια προσωπικά τους στοιχεία. Το δικαίωμα στη <<λήθη>> ή αλλιώς στην <<ψηφιακή λήθη>> συνίσταται στο να μπορεί κάποιος να ζητήσει να διαγραφεί το όνομά του από τα μητρώα αρχείων κάθε είδους, είτε ψηφιοποιημένα ή όχι.¹⁷⁷

Το δικαίωμα του απορρήτου των επικοινωνιών στα ψηφιακά δίκτυα κείται εντός του προστατευτικού πλέγματος του άρθ. 8 παρ 1 της ΕΣΔΑ. Το άρθρ. 19 παρ 1 εδάφ. ά Σ, καθιερώνει την προστασία της επικοινωνίας σε οικειότητα, αντίστροφα από το άρθρ. 14 Σ, που προστατεύει την επικοινωνία σε δημοσιότητα, προσδίδοντας ένα <<προσωπικό>> χαρακτήρα, δικαιολογώντας την αντιμετώπισή του ως δικαιώματος

¹⁷⁷ Βλ. Χ. Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 79.

προσωπικής ελευθερίας lato sensu. Το σχετικό δικαίωμα αξιώνει, αφενός μεν την ελευθερία της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιοδήποτε μέσο (λ.χ. καλωδιακό, ασύρματο, δορυφορικό κλπ) αφετέρου δε, το απόρρητο όλων αυτών των μορφών της επικοινωνίας,¹⁷⁸ εφόσον όσοι επικοινωνούν θέλησαν να διατηρήσουν τη μυστικότητα. Οι διατάξεις περιλαμβάνουν τόσο τα εσωτερικά (το περιεχόμενο των συνδιαλέξεων) όσο και τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας.¹⁷⁹ Ειδικότερη προστασία συναντάμε με το νόμο 2225/94 αλλά και με το άρθ. 4 παρ 1 του ν. 3471/06 συγκεκριμένα για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες όπου απαγορεύεται ρητά η αποθήκευση, ακρόαση, υποκλοπή και κάθε είδους παρακολούθηση ή επιτήρηση του περιεχομένου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Αναμφίβολα, ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που αφορούν στην προστασία του ατόμου έναντι προσβολών που προέρχονται από τη σύγχρονη τεχνολογία και τείνουν να συρρικνώσουν ή να εξαλείψουν πολλές φορές τα θεμελιώδη δικαιώματα του, είναι αυτό που άπτεται σε ζητήματα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών. Όπως είδαμε ακριβώς παραπάνω, ήδη υπάρχουν αρκετές νομοθετικές ρυθμίσεις που ασχολούνται με τα ζήτημα προστασίας του απορρήτου. Τι γίνεται όμως στις περιπτώσεις περιορισμού του δικαιώματος αυτού; Συγκεκριμένα, ο ν. 2225/1994 στο άρθρο 4 παρ 1, όπως τροποποιήθηκε από το ν. 4198/13, προβλέπει δύο λόγους που δικαιολογούν την άρση του απορρήτου από τις δικαστικές αρχές:¹⁸⁰ Από τη μία, αφενός την προστασία της εθνικής ασφάλειας όπου

¹⁷⁸ Αφορά κάθε μέσο επικοινωνίας υπαρκτό ή μελλοντικό, . Υπάρχει συνεπώς απόρρητο και στην επικοινωνία μέσω fax, μέσω διαδικτύου κ.λπ. Η νομολογία του Αρείου Πάγου, με την υπ' αριθμ. 1/2017 απόφαση της Ολομέλειας έκρινε ότι στο προστατευτικό πεδίο της διάταξης εμπίπτουν και ηλεκτρονικά μηνύματα.

¹⁷⁹ Δεν νοείται απόρρητο του περιεχομένου, χωρίς την παράλληλη προστασία του απορρήτου των συνθηκών διεξαγωγής της επικοινωνίας.

¹⁸⁰ Χαρακτηριστικές είναι οι υποθέσεις *Klass and others v. Germany* (ΕΔΔΑ απόφαση της 6/9/78) και *Kruslin v. France* και *Hunig v. France* (ΕΔΔΑ αποφάσεις της 24/4/90) σχετικά με το επιτρεπτό ή μη των παρακολουθήσεων τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και της άρσης του απορρήτου για την διαλεύκανση σοβαρών εγκλημάτων. Βλ. Κ. Αρκουλή, ό.π (2010) σελ .111 επ.

δεν ενδιαφέρει η απονομή προσωπικής ποινικής ευθύνης, αλλά η αποτροπή των κινδύνων, δηλαδή η πρόληψη και όχι η κατά περίπτωση διακρίβωση της εγκληματικής δραστηριότητας, κι από την άλλη την διακρίβωση τέλεσης συγκεκριμένων (περιοριστικά απαριθμούμενων) εγκλημάτων,¹⁸¹ σύμφωνα με τις επιταγές του άρθ. 19 Σ.¹⁸² Με τον τρόπο αυτό, παρατηρούμε την ύπαρξη μιας ακόμη μορφής ελέγχου των πολιτών. Με μια επισκόπηση στο Π.Δ. 47/2005, που αφορά στις διαδικασίες και τις τεχνικές για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, παρατηρούμε ότι η εφαρμογή της άρσεως αφορά <<κάθε είδους επικοινωνία>> δηλαδή την τηλεφωνική, τις επικοινωνίες του διαδικτύου, τη δορυφορική (λ.χ. VSAT), το fax, τα e-mails, την πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, τις ηλεκτρονικές συναλλαγές (e- banking, e-gov, e- commerce), κ.α., και αναφέρεται σχεδόν σε όλα τα στοιχεία της επικοινωνίας (και τα εξωτερικά), όπως τη γεωγραφική θέση, το περιεχόμενο (φωνή, εικόνα), τον αριθμό του καλούντος, τα στοιχεία της πρόσβασης στο διαδίκτυο κ.α.¹⁸³ Οι τεχνολογικές δυνατότητες εκ μέρους των αρμοδίων καθίστανται απεριόριστες και η “δικαιολογία” είναι ακόμη πιο προφανής : <<χάριν της διακρίβωσης σοβαρών εγκλημάτων>>. Τι γίνεται ωστόσο, σε περίπτωση όπου μια πράξη, αρχικά εμπίπτει στις περιοριστικά απαριθμούμενες του καταλόγου των αδικημάτων που προβλέπει ο νόμος (λόγο εσφαλμένου νομικού χαρακτηρισμού) και επιτρέπει την άρση του απορρήτου και συνακόλουθα τον περιορισμό του δικαιώματος κι εν συνεχεία, αλλάζει χαρακτηρισμό ενώ προηγουμένως έχει αρθεί το

---

¹⁸¹ Το άρθρο 4 παρ. 1 του Ν2225/1994 προβλέπει ότι : «Η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή για τη διακρίβωση των κακούρημάτων που προβλέπονται από : α) τα άρθρα 134, 135 παρ. 1,2, 135Α, 137Α, 137Β, 138,139,140,143,144,146,148 παρ.2, 150,151,157 παρ.1, 159 παρ.3, 168 παρ.1, 187 παρ.1,2,207, 208 παρ.1, 235 περ β, 235 περ β, 237β, 264 περ β,γ, 270,272, 275 περ β, 291 παρ.1 εδ β, 299,322, 324 παρ 2,3, 348, 348^Α παρ3, 374,480,385 του Ποινικού Κώδικα, β) τα άρθρα 26,27,28,29,31,32,33,34,35,39,40,41,63,64,76,93 και 97 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα, γ) το άρθρο 15 παρ. 1 του Ν 2168/1993 δ)τα άρθρα 5,6,7 και 8 του Ν1729/1987 ε) τα άρθρα 89,90,93 του Ν1165/1968 στ)Ν2656/1998, ζ)Ν2803/2000, η)Ν2331/1995.

¹⁸² Βλ. Κ. Αρκουλή, ό.π σελ. 70.

¹⁸³ Βλ. Δ. Μαρκοπούλου- Β.Τσουκαλά, ό.π (2014) σελ. 438 επ.

απόρρητο; Ποιες είναι οι προστατευτικές διατάξεις του προσώπου στην περίπτωση αυτή; Παρατηρούμε λοιπόν, πως ο νόμος πάσχει ελαττωμάτων, ηθελημένα! ή μη.

Ένα ακόμη ζήτημα αφορά, στο κατά πόσον τηρούνται οι εγγυήσεις που θέτει ο νόμος αναφορικά με την <<νόμιμη>> άρση του απορρήτου της επικοινωνίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που το στάδιο αυτό παραβλέπεται, παραβιάζοντας έτσι, έτι περισσότερο τα θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου. Αξίζει να αναφέρουμε στο σημείο αυτό πως μόνο το 2004 στην Ελλάδα, εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων πραγματοποιήθηκαν περίπου 524 περιπτώσεις άρσης του απορρήτου και φυσικά, οι περισσότερες από αυτές, συντελέστηκαν με την αιτιολογία της εθνικής ασφάλειας (περίπου 461 περιπτώσεις άρσεως), ενώ περίπου άλλες τόσες μη νόμιμες άρσεις πραγματοποιήθηκαν για τον ίδιο λόγο από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών.¹⁸⁴

Οι παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου είναι αλληπάλληλες και μη ελέγξιμες. Το τεκμήριο αθωότητας παραμερίζεται, προσπαθώντας με τα μέσα αυτά να αποσπαστούν οιονεί ομολογίες, ενώ η ελεύθερη επικοινωνία δεν είναι πια ελεύθερη αφού το άτομο πέφτει συνεχώς σε στημένες παγίδες εναντίον του αλλοιώνοντας έτσι την αυτονομία και εν τέλει την αξία του. Θα πρέπει να προβλεφθούν ρυθμίσεις προς αποφυγή άρσης απορρήτου σε περιπτώσεις που δεν συντρέχει βάσιμος λόγος. Ασφαλώς, προκειμένου να περιοριστούν οι περιπτώσεις άρσης απορρήτου χωρίς βάσιμο λόγο, θα πρέπει η ειδική παραγγελία του Εισαγγελέα που απαιτείται στις περιπτώσεις αυτές, να εκδίδεται με σκοπό να διακριβωθεί ο δράστης και να του επιβληθούν κυρώσεις σε περιπτώσεις που προηγουμένως έχει διενεργηθεί προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση, έχει δηλαδή προηγουμένως κριθεί εύλογα, ότι έχει διαπραχθεί κάποιο αδίκημα.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Βλ. Γ. Κατρούγκαλος, Τα κοινωνικά Δικαιώματα, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 373 επ.

¹⁸⁵ Βλ. Κ. Αρκουλή, ό.π (2010) σελ. 82 επ.

Η πάροδος λοιπόν του χρόνου και η συνακόλουθη αλματώδης τεχνολογική πρόοδος, γεννούν απεριόριστους κινδύνους και σε ότι αφορά το απόρρητο των επικοινωνιών. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται πλέον προς επίτευξη του ανωτέρου σκοπού, είναι και σε αυτή την περίπτωση απεριόριστα και συχνά ασύλληπτα στο νου του μέσου ανθρώπου. Παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή του layer voice analysis (LVA) που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση φωνής προσώπου κατά τη διάρκεια τηλεφωνικής συνομιλίας, προκειμένου να ανιχνευθεί αν το συγκεκριμένο πρόσωπο ψεύδεται ή μη και μάλιστα χωρίς την προηγούμενη ενημέρωσή του.¹⁸⁶ Η Αρχή Προστασίας Δεομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, με την υπ' αριθμ. 30/2008, έκρινε ότι η χρήση τέτοιων εφαρμογών ανάλυσης της φωνής κατά την τηλεφωνική επικοινωνία, χωρίς μάλιστα την προηγούμενη ενημέρωση του προσώπου, αντίκειται στο άρθ. 4. του ν. 3471/06.¹⁸⁷

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αφορά σε ζητήματα, νόμιμης ή παράνομης άρσεως του απορρήτου της επικοινωνίας των προσώπων, αποτελεί το ζήτημα των παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως στο πλαίσιο μιας ποινικής δίκης. Σύμφωνα με το άρθ. 177 παρ 2 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τίθεται μια βασική αποδεικτική απαγόρευση της ποινικής διαδικασίας με την οποία επιδιώκεται η προστασία βασικών θεμελιωδών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου όπως είναι το δικαίωμα για δίκαιη διεξαγωγή της δίκης που καθιερώνεται στο άρθ. 6 παρ 1 ΕΣΔΑ και το άρθ. 14 παρ 1 ΔΣΑΠΔ. Η διάταξη του άρθ. 177 παρ 2 ΚΠΔ αναφέρει ότι <<Αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη στην ποινική διαδικασία>>.¹⁸⁸ Η θεωρία με τη σειρά της, προτείνει τελολογική διαστολή της

¹⁸⁶ Βλ. Δ. Μαρκοπούλου- Β. Τσουκαλά, ό.π (2014) σελ. 22.

¹⁸⁷ Βλ. Κ. Αρκουλή, ό.π (2010) σελ. 69.

¹⁸⁸ Η απαγόρευση ισχύει απόλυτα σε περιπτώσεις που το αποδεικτικό μέσο λειτουργεί σε βάρος του κατηγορουμένου.

διάταξης ώστε να περιλαμβάνει και την αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν με παραβίαση συνταγματικώς κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων.¹⁸⁹ Η αναζήτηση της αλήθειας έτσι, συγκρούεται με τη δίκαιη δίκη (αρ. 6 της ΕΣΔΑ), το τεκμήριο της αθωότητας (λ.χ. ποινικές υποθέσεις) ή και με την προστασία της ιδιωτικής ζωής (λ.χ. αστικές υποθέσεις). Προς τις προστατευτικές διατάξεις της άρσεως του απορρήτου των επικοινωνιών που είδαμε παραπάνω σε συνδυασμό με την αντίστοιχη διάταξη του άρθρ. 8 παρ 1. ΕΣΔΑ, αντιστρατεύεται ιδίως, κάθε μορφής παρακολούθηση ελέγχου και πολύ περισσότερο αποτύπωσης της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας και κάθε είδους χρησιμοποίηση αποδεικτικών μέσων,¹⁹⁰ τα οποία αποκτήθηκαν κατά παράβαση της συνταγματικής προστασίας του απορρήτου από δημόσιες γενικά αρχές ή ενώπιον τους (λ.χ. ο αρμόδιος εισαγγελέας δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει κατά των εγκαλουμένων ως αποδεικτικό μέσο άμεσα ή έμμεσα, τη χωρίς την συγκατάθεση τους ηχοληψία τηλεφωνικής συνδιάλεξης που πραγματοποίησαν). Αποδέκτες της ισχύος του δικαιώματος πρέπει να θεωρηθούν, τόσο η κρατική εξουσία όσο και οι ιδιώτες. Για όλες τις μορφές επικοινωνίας και ιδίως της τηλεφωνικής, η τεχνολογική εξέλιξη παρέχει δυνατότητες υποκλοπής και από τους ιδιώτες. Συνεπώς, είναι απαράδεκτη η προσκόμιση και επίκληση ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δημόσιας αρχής, αποδεικτικού μέσου αποκτημένου κατά παράβαση του απορρήτου από ιδιώτες, ενόψει μάλιστα και της νέας παραγράφου 3 του άρθρ. 19 Σ.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ Βλ. Χ. Σεβαστίδης, <<Κώδικας Ποινικής Δικονομίας>> Ερμηνεία κατ 'άρθρο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2015, σελ. 2264.

¹⁹⁰ Ο κανόνας κάμπτεται στις περιπτώσεις που τα παρανόμως αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα αποτελούν το μόνο προτεινόμενο από τον κατηγορούμενο μέσο προς απόδειξη της αθωότητας του, υπό τον περιορισμό της αρχής της αναλογικότητας. Παράδοξο ωστόσο δημιουργείται αναφορικά με το επιτρεπτό της άρσεως απορρήτου για τη διακρίβωση συγκεκριμένων εγκλημάτων όπως είδαμε ανωτέρω, αλλά με την απαγόρευση χρήσης των στοιχείων αυτών ως νόμιμων αποδεικτικών στοιχείων σε επικείμενη ποινική δίκη.

¹⁹¹ Βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονος – Σ. Β. Βλαχόπουλος, ό.π (2017) σελ. 296 επ.

Η τεχνολογία φυσικά παίζει καθοριστικό ρόλο και στο κομμάτι των παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων. Στο επίκεντρο των δικαστικών αποφάσεων που ασχολούνται με υποθέσεις παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων, βρίσκονται οι υποκλοπές τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, οι βιντεοσκοπήσεις, μαγνητοφωνήσεις κλπ. Το άρθ. 370 Α ΠΚ¹⁹² ουσιαστικά είναι αυτό που δίνει τον παράνομο χαρακτήρα στα παραπάνω αποδεικτικά μέσα. Η ανάγκη υπάρξεως αποδεικτικών απαγορεύσεων καθίσταται επιβεβλημένη εν όψει των δυνατοτήτων της σύγχρονης τεχνολογίας. Δεν νοείται το άτομο, να αισθάνεται περιορισμένο στην επικοινωνία του, στη μετακίνηση του και σε όλες γενικά τις δραστηριότητες της καθημερινότητάς του, με το φόβο πως κάποια στιγμή οι κινήσεις, οι εκφράσεις και οι σκέψεις του ίσως χρησιμοποιηθούν εναντίον του. Ας μην ξεχνάμε βέβαια πως λόγω των απεριόριστων δυνατοτήτων της τεχνολογίας, τα σύγχρονα τεχνικά μέσα παρέχουν ευρείες δυνατότητες αλλοιώσεως του περιεχομένου των αποτυπώσεων οι οποίες, είναι εξαιρετικά δύσκολο, εάν όχι αδύνατο, να διαγνωσθούν, καθιστώντας έτσι τον κατηγορούμενο εντελώς εκτεθειμένο και απροστάτευτο υπονομεύοντας συνακόλουθα την ορθή απονομή της δικαιοσύνης και την δίκαιη δίκη .

---

¹⁹² Το άρθ. 370^Α ΠΚ ορίζει ότι, 1. Όποιος αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο παρεμβαίνει σε συσκευή, σύνδεση ή δίκτυο παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας ή σε σύστημα υλικού ή λογισμικού, που χρησιμοποιείται για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών, με σκοπό ο ίδιος ή άλλος να πληροφορηθεί ή να αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων ή τα στοιχεία της θέσης και κίνησης της εν λόγω επικοινωνίας, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της τηλεφωνικής επικοινωνίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου.

2. Όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα μη δημόσια πράξη άλλου, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της συνομιλίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου.

7) Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εν όψει των νέων τεχνολογιών σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης» *

*Άρθρο 1ο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου συνιστούν τον θεμέλιο λίθο πάνω στον οποίο η ανθρωπότητα επιχειρεί να οικοδομήσει ένα ειρηνικό και ευοίωνο μέλλον για όλους τους ανθρώπους, σε κάθε γωνιά της γης. Λειτουργώντας ως διεθνείς νόρμες ή σταθερές, διασφαλίζουν την προστασία **όλων των ανθρώπων**, όπου κι αν βρίσκονται, από κάθε μορφής πολιτική, νομική, κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική εκμετάλλευση ή κακομεταχείριση και, παράλληλα, από κάθε διάκριση. Για να είναι τούτο εφικτό, πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες δομές και διαδικασίες, η αξιοποίηση των οποίων θα αποφέρει θετικά αποτελέσματα. Έτσι θα πρέπει να υφίσταται το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο αλλά και οι κατάλληλοι θεσμοί και

υπηρεσίες που θα σέβονται και θα προστατεύουν το πλήρες εύρος των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων.¹⁹³

Όπως είναι φυσικό, τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν ήταν πάντα νομικά αναγνωρισμένα, ενώ μέχρι το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, επικρατούσε η αντίληψη ότι αποτελούν αντικείμενο ρυθμίσεως του εσωτερικού δικαίου κάθε κράτους. Μετά τη λήξη του Πολέμου, παρατηρείται αξιόλογη κίνηση για τη διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συγκεκριμένα με την υιοθέτηση της << Διακήρυξης των Διεθνών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου>> από το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου το 1929.¹⁹⁴ Εν συνεχεία, η προαγωγή της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται ότι αποτέλεσε έναν από τους κυριότερους σκοπούς μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέσω του **Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών**, ο οποίος ιδρύθηκε αμέσως μετά το τέλος του, αλλά και με τη διάσκεψη του Charulterec¹⁹⁵ στο Μεξικό, που καθόρισε τη μελλοντική πορεία της διεθνοποίησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Με τον **Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών**, που τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου 1945, στο προοίμιο του, διακηρύσσεται η πίστη των λαών των Ηνωμένων Εθνών στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου. Εντούτοις, αν και ο Χάρτης έθεσε την αρχή της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν ενσωματώνει τις αναγκαίες προς τούτο νομικές δεσμεύσεις, παρουσιάζοντας τρία βασικά κενά: Από τη μία, δεν προσδιορίζονται ή απαριθμούνται στο κείμενο του, τα δικαιώματα του ανθρώπου, ενώ δεν προβλέπει για τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών ειδικές αρμοδιότητες ελέγχου με δυνατότητα

¹⁹³ Βλ. Γενική γραμματεία διαφάνειας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων Υπουργείου δικαιοσύνης. Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εθνικό Σχέδιο Δράσης, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα - Μάρτιος 2014 σελ. 9.βλ

Στο: http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf

¹⁹⁴ Βλ. Κ. Μανωλοπούλου – Βαρβιτσιώτη, ό.π (1990) σελ. 55.

¹⁹⁵ Βλ. Σ. Περράκης, Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου- Προς ένα jus universalis, Σιδέρης, Αθήνα 2013, σελ. 69 επ.

λήψεως σχετικών δεσμευτικών αποφάσεων. Τέλος, ο Χάρτης <<σιωπεί>> στο κατά πόσον τα άτομα μπορούν σε περιπτώσεις παραβίασεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου, να θέσουν σε κίνηση ένα διεθνές σύστημα ελέγχου του σεβασμού προστασίας αυτών των δικαιωμάτων.¹⁹⁶ Τα Ηνωμένα Έθνη, για να καλύψουν το κενό που υπήρχε εξαιτίας της μη ύπαρξης καταλόγου ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Χάρτη, συνέταξαν τρία βασικά κείμενα που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση των Η.Ε, αφενός την **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – ΟΔΔΑ (1948)** και αφετέρου τα δύο Σύμφωνα¹⁹⁷ του 1966. Η ΟΔΔΑ εστιάζει κυρίως, στις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες. Η κατηγορία αυτή καλύπτεται από τα άρθρα 1-21: (άρθρο 1) προστασία της αξιοπρέπειας του ανθρώπου (άρθρο 3), δικαίωμα στη ζωή, προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 12), προστασία από αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική ζωή, την οικογένεια, κατοικία, αλληλογραφία κ.α.¹⁹⁸ Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν η βασική διεκδίκηση των δυτικών χωρών στη διάσκεψη του Ελσίνκι. Η Τελική Πράξη της διασκέψεως του Ελσίνκι υπογράφηκε την 1^η Αυγούστου του 1975 από τα Ευρωπαϊκά Κράτη, Η.Π.Α και Καναδά.¹⁹⁹

Οι σύγχρονες εξελίξεις που προκύπτουν από την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας, έχουν αντίκτυπο φυσικά, και στα διεθνή κείμενα. Συγκεκριμένα, αναφερόμαστε στην αναγνώριση της προστασίας της <<ψηφιακής ιδιωτικότητας>>. Σε διεθνές λοιπόν επίπεδο, το άρθ. 17 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το άρθ. 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παρέχουν αντίστοιχη προστασία. Άλλα διεθνή κείμενα,

¹⁹⁶ Βλ. Σ. Περράκης, ό.π (2013) σελ. 73 επ.

¹⁹⁷ Το Διεθνές Σύμφωνο του 1966 για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, αλλά και το Διεθνές Σύμφωνο του 1966 για τα Πολιτικά και Αστικά Δικαιώματα.

¹⁹⁸ Βλ. Ε. Ρούκουνας, Διεθνής Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1995, σελ. 72.

¹⁹⁹ Βλ. Κ. Μανωλοπούλου – Βαρβιτσιώτη, ό.π (1990) σελ. 57 επ.

εμπεριέχουν συναφείς προστατευτικές διατάξεις, όπως Οδηγίες που διέπουν την Προστασία της ιδιωτικότητας και τη Διασυνοριακή Ροή Προσωπικών Δεδομένων, που υιοθέτησε ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) του έτους 1980, η Διακήρυξη των Η.Ε σχετικά με τη Χρήση της Επιστημονικής Τεχνολογίας και Προόδου προς Ωφέλεια της Ανθρωπότητας του έτους 1975 και οι Οδηγίες για τη ρύθμιση των Ηλεκτρονικών Αρχείων Προσωπικών Δεδομένων του 1990, από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε.²⁰⁰

Παρακάτω, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρέχεται σε διεθνές επίπεδο από διακυβερνητικούς, κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Μερικοί από τους πιο σημαντικούς είναι οι ακόλουθοι: Αρχικά, μέχρι το 2006 λειτουργούσε η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΑ) στο έργο της οποίας περιλαμβάνεται, μεταξύ πολλών, η επεξεργασία σημαντικών πράξεων όπως η ΟΔΔΑ, το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠΔ) κ.α. Την ΕΔΑ αντικατέστησε το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΣΔΑ). Το ΣΔΑ, αποσκοπεί στη διασφάλιση της αποτελεσματικής απόλαυσης για <<όλους>>, όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του διεθνούς διαλόγου και της συνεργασίας, πραγματοποιεί ελέγχους για τυχόν παραβιάσεις, υποβάλλει προτάσεις για την αντιμετώπισή τους, ενώ διεξάγει Οικουμενική Περιοδική Αξιολόγηση- Universal Periodic Review (UPR) στα κράτη- μέλη.²⁰¹ Στη συνέχεια, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ιδίως η 3^η Επιτροπή) είναι αρμόδια για την υιοθέτηση των διεθνών Συμβάσεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ωστόσο οι ενέργειες της δεν είναι νομικά δεσμευτικές για τα κράτη μέλη των Η.Ε και μπορεί να έχουν μόνο τη μορφή συστάσεων. Ιδιαίτερα σημαντικός αποτελεί ο θεσμός της/ του Ύπατη Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΥΑΛΑ) (1993) ο οποίος, αναδεικνύεται

²⁰⁰ Βλ. Χ. Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 65 επ.

²⁰¹ Βλ. Σ. Περράκης, ό.π (2013) σελ. 88 επ.

σε καθοριστικό παράγοντα- συντονιστή πολλών δράσεων προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε επίπεδο Η.Ε και σε διοργανικό επίπεδο, ενώ επιπρόσθετα, αναπτύσσει δράσεις σε διάφορες χώρες του κόσμου και προωθεί σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο, συμβουλευτικό ρόλο για την εφαρμογή των θεμελιωδών αρχών και κανόνων του διεθνούς δικαίου.²⁰² Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική είναι η θέση και ο ρόλος του Διεθνούς Δικαστηρίου (ΔΔ) σε ζητήματα δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Αξίζει να τονίσουμε πως, στα ΗΕ, έχουν θεσπιστεί μέτρα και όργανα και έχουν εγκαθιδρυθεί διαδικασίες ελέγχου της εφαρμογής των διατάξεων όλων των Συμβάσεων. Αυτοί οι μηχανισμοί επιτήρησης και ελέγχου των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν τα συμβαλλόμενα κράτη (monitoring) λειτουργούν, κυρίως με βάση, είτε την περιοδική υποβολή εκθέσεων και παροχή πληροφοριών εκ μέρους των Κρατών (reporting), είτε με την υποβολή αναφορών (petitioning) για παραβιάσεις των δικαιωμάτων και ελευθεριών που εγγυώνται οι εν λόγω συμβάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.²⁰³

Η χώρα μας έχει κυρώσει τις περισσότερες <<βασικές>> Συμβάσεις προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο πλαίσιο του ΟΗΕ και κατά συνέπεια υπόκειται σε περιοδική αξιολόγηση.²⁰⁴

Εν συνεχεία και στο πλαίσιο των σημερινών ευρωπαϊκών θεσμών, τα βασικά διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι αφενός, **Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ) και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (ΧΘΔΕΕ)**. Η ΕΣΔΑ που καταρτίστηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και θεσπίστηκε το 1950, άρχισε δε να ισχύει

²⁰² Βλ. Σ. Περράκης, ό.π (2013) σελ. 92 επ.

²⁰³ Βλ. Σ. Περράκης, ό.π (2013) σελ. 97.

²⁰⁴ Βλ. Χ. Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 66. **ΚΑΙ** στο :

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf

το 1953. Και τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ αποτελούν μέρη της Σύμβασης αυτής. Αποτελεί ένα κείμενο όχι απλώς θεμελιώδες, αλλά καταστατικό για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον ευρωπαϊκό χώρο, προστατεύοντας κάθε άνθρωπο που βρίσκεται στη δικαιοδοσία οποιουδήποτε από τα κράτη μέλη.²⁰⁵ Η Συνθήκη της Λισαβόνας επιβάλλει την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σύμβαση. Με την προσχώρηση, ολοκληρώνεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ και εδραιώνονται οι θεμελιώδεις αξίες. Βελτιώνεται επίσης η αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης και ενισχύεται η συνοχή της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη.

Αδιαμφισβήτητα, εξ αιτίας των σύγχρονων προβλημάτων που ανακύπτουν από τις πολυάριθμες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εν όψει της ψηφιακής-τεχνολογικής εποχής, οι διατάξεις του άρθρ. 5 για το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια αλλά και των άρθρων 8 και 10 της ΕΣΔΑ, για το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής και της αλληλογραφίας και την ελευθερία της έκφρασης αντίστοιχα, είναι καθοριστικής σημασίας.

Ο ΧΘΔΕΕ, υπογράφηκε όπως έχουμε αναφέρει ήδη, με τη Συνθήκη της Νίκαιας (2000-2001).²⁰⁶ Στο έγγραφο αυτό ορίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και οι αρχές που αναφέρονται στο Χάρτη, καταστήθηκαν νομικά δεσμευτικά για την ΕΕ και για τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ (άρθρ. 6 παρ 1 ΣΕΕ). Η Συνθήκη ζητεί επίσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση να προσχωρήσει στην ΕΣΔΑ (άρθρ. 6 παρ 2

---

²⁰⁵ Η Ελλάδα κύρωσε την ΕΣΔΑ με το ν. 2329/53, ωστόσο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας προκειμένου να αποφύγει την αποπομπή της από το Συμβούλιο της Ευρώπης αποχώρησε και έπαψε να αποτελεί μέλος της ΕΣΔΑ. Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, έγινε εκ νέου μέλος της ΕΣΔΑ με το ν.δ 53/ 1974. Σύμφωνα με το άρθρ. 28 παρ 1 Σ, μετά την κύρωσή της ισχύει ως εσωτερικό δίκαιο με υπερ-νομοθετική ισχύ. Βλ. Στ. Ματθιάς, ό.π (2006) σελ. 26 επ.

²⁰⁶ Βλ. Στ. Ματθιάς, ό.π (2006) σελ. 21.

ΣΕΕ).²⁰⁷ Οι διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας επίσης, κάνουν ρητή αναφορά στο άρθρο 16 παρ 1 ΣΛΕΕ για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ορίζοντας πως κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, προβλέποντας παράλληλα με το άρθρ. 16 παρ 2 εδ' 2 ΣΛΕΕ την άσκηση ελέγχου εφαρμογής των σχετικών κανόνων από ανεξάρτητες αρχές βάσει της οποίας συστάθηκε ο Ευρωπαϊός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων.²⁰⁸ Επίσης, οι διατάξεις του ΧΘΔΕΕ, των άρθρων 7 και 8 για την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και την προστασία των προσωπικών δεδομένων αντίστοιχα, αποτελούν το βασικό θεμέλιο συναγωγής μιας θεμελιώδους ελευθερίας, με περιεχόμενο την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.²⁰⁹

Επιπλέον, η Σύμβαση 108/1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρώπων από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, συνιστά σημαντικό κείμενο που προβλέπει μάλιστα και πρόσθετες εγγυήσεις προστασίας των προσωπικών δεδομένων (άρθ. 8).²¹⁰ Σημαντικές φυσικά είναι και οι Συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά επίσης με την προστασία από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών και τους κινδύνους από την χρήση ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας. Τέτοιες είναι η Σύσταση Νο R (99) 55, για την προστασία την ιδιωτικότητας από το Ίντερνετ, η Σύσταση Νο R (95) 4 και η Σύσταση Νο R (2005) 10 σχετικά με τις ειδικές ανακριτικές τεχνικές σε σοβαρά ποινικά αδικήματα συμπεριλαμβανομένων

---

²⁰⁷ Βλ

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf

²⁰⁸ Βλ. Μ. Δ Χρυσομάλλης, Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Στοιχεία Συνθήκης της Λισαβόνας, Κατσαρού, Αθήνα 2010, σελ. 205.

²⁰⁹ Βλ. Χ. Π Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 67.

²¹⁰ Βλ. Χ. Μπουρλογιάννη – Βράιλα, Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που δεσμεύουν την Ελλάδα. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. (επιμ. Ελ. Πετρουλά) Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 913 επ.

των τρομοκρατικών πράξεων.²¹¹ Σε επίπεδο παράγωγου κοινοτικού δικαίου, το ζήτημα της προστασίας της ιδιωτικότητας στην ψηφιακή εποχή (προσωπικά δεδομένα, προσωπική ελευθερία, απόρρητο επικοινωνιών, ιδιωτική ζωή), ρυθμίζεται διαδοχικά, αρχικά με την Οδηγία 97/66 ΕΚ και του Συμβουλίου, για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών, με την Οδηγία 2002/58 ΕΚ για την προστασία του ατόμου αναφορικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες ανεξάρτητα από τις χρησιμοποιούμενες τεχνολογίες και τέλος, με την προαναφερθείσα Οδηγία 2006/ 24 ΕΚ, για τη διατήρηση δεδομένων. Οι Οδηγίες αυτές ερμηνεύονται και εφαρμόζονται υπό το φως των υπέρτερων γενικών αρχών περί θεμελιωδών δικαιωμάτων που έχουν αναγνωρισθεί ως κανόνες δικαίου της Ε.Ε βάσει της νομολογίας του ΔΕΚ και του άρθ. 6 ΣυνθΕΕ.²¹²

Στο πλαίσιο της δυναμικής εξέλιξης των κοινωνιών αλλά και της ίδιας της Ε.Ε, επέρχεται αργά και σταθερά, η μετάβαση από την <<κοινωνία των πληροφοριών>> στην <<κοινωνία της παρακολούθησης>>. Η μετάβαση αυτή συνεφέλκει επαγωγικά, μια τάση επίτασης της ανάγκης για ουσιαστική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ιδιαίτερα των προσωπικών του πληροφοριών, ώστε να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικότερα η νέα πραγματικότητα.²¹³ Τίθεται έτσι το ερώτημα, εάν η εξέλιξη αυτή είναι αναπόφευκτη κι εάν είναι καθήκον του Ευρωπαϊκού νομοθέτη να παρέμβει ουσιαστικότερα με την επιβολή πρόσθετων ορίων και τη λήψη ουσιαστικών μέτρων.

Μερικά από τα πολυάριθμα και σημαντικά όργανα σε περιφερειακό επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι τα ακόλουθα:

---

²¹¹ Βλ. Χ. Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 67.

²¹² Βλ. Χ.Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ 70. επ.

²¹³ Βλ. Χ.Π. Μουκίου, ό.π (2010) σελ. 77.

Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καθώς και των αρχών της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας και του κράτους δικαίου, αποτελούν τις κοινές αξίες όλων των κρατών μελών που συνιστούν την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Οι αρχές αυτές καθορίζουν επίσης τη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο εντός όσο και εκτός των συνόρων της. Η ευρωπαϊκή δράση στον τομέα αυτό στηρίζεται στη Συνθήκη της Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.²¹⁴

Εξαιρετικής σημασίας στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατέχει σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, το **Συμβούλιο της Ευρώπης**²¹⁵ του οποίου το Καταστατικό υπεγράφη στις 5 Μαΐου του 1949 και εδρεύει στο Στρασβούργο. Το Συμβούλιο μεριμνά ώστε τα θεμελιώδη δικαιώματα να λαμβάνονται υπόψη κατά την ανάπτυξη της νομοθεσίας και της δράσης της ΕΕ. Επιδιώκει επίσης, την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις σχέσεις με τρίτες χώρες και με διεθνείς οργανισμούς, καθώς και στη διαπραγμάτευση και σύναψη διεθνών συμφωνιών.²¹⁶ Επιπλέον, υπάρχει ένα ειδικευμένο όργανο το οποίο ασχολείται με όλα τα ζητήματα που συνδέονται άμεσα με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Πρόκειται για την ομάδα **«Θεμελιώδη δικαιώματα, δικαιώματα του πολίτη και ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων» (FREMP)**. Όλα τα προπαρασκευαστικά όργανα του Συμβουλίου πρέπει να φροντίζουν ώστε τα θεμελιώδη δικαιώματα να γίνονται σεβαστά στα συζητούμενα κείμενα. Χάριν διευκόλυνσης, η ομάδα FREMP, μαζί με τη Νομική Υπηρεσία του Συμβουλίου, κατήρτισε κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να εξακριβώνεται το συμβατό των κειμένων με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η τελευταία αναπροσαρμογή

---

²¹⁴ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf

²¹⁵ Συμμετέχουν 47 κράτη μέλη. Δεν συμμετέχει η Λευκορωσία εξ αιτίας της εφαρμογής της θανατικής ποινής.

²¹⁶ Βλ. Στ. Μαθιός, ό.π (2006) σελ. 16 επ.

των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών ανέρχεται το 2014. Οι βασικοί τομείς δράσης του Συμβουλίου για τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι μεταξύ άλλων, η εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η προσχώρηση της ΕΕ στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.²¹⁷

Αρχικά, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)** είναι το όργανο πρώτης επαφής με τον διεθνή έλεγχο της ΕΣΔΑ.²¹⁸ Η Επιτροπή αυτή είναι επιφορτισμένη με την εξασφάλιση του σεβασμού των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Συνθήκη. Η τήρηση των διεθνών κειμένων αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ανατέθηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (**ΕΔΔΑ**). Δικάζει τόσο διακρατικές όσο και ατομικές προσφυγές. Έτσι κάθε ιδιώτης, υποκείμενο παραβίασης ενός από τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που προστατεύονται από την ΕΣΔΑ, έχει τη δυνατότητα, αφού εξαντλήσει τα ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, να προσφύγει στο ΕΔΔΑ, κατά του κράτους, τα όργανα του οποίου προσέβαλαν το δικαίωμα του και να ζητήσει, μεταξύ άλλων, την καταδίκη του κράτους αυτού (άρθ. 34 ΕΣΔΑ).²¹⁹

Ειδικότερα, αναφορικά με τη διαφύλαξη των προσωπικών δεδομένων των προσώπων που αποτελεί ένα ζήτημα ιδιαίτερα σημαντικό εν όψει των σύγχρονων απειλών και παραβιάσεων, έχει συσταθεί με το άρθρ. 286 ΕΚ, ένα ανεξάρτητο εποπτικό όργανο επιφορτισμένο με τον έλεγχο της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας περί προστασίας των δεδομένων αυτών. Έτσι, θεσμοθετήθηκε η Αρχή του **Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων**. Αυτός, ελέγχει την επεξεργασία των δεδομένων στα κοινοτικά όργανα και τους οργανισμούς, γνωμοδοτεί σχετικά με αποφάσεις τις Επιτροπής, αναφορικά με νομοθετικές προτάσεις για την προστασία

²¹⁷ Βλ. <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/human-rights/>

²¹⁸ Βλ. Ε. Ρούκουνας, ό.π (1995) σελ. 110.

²¹⁹ Βλ. Στ. Ματθιάς, ό.π (2006) σελ. 17 επ.

των προσωπικών δεδομένων και συνεργάζεται με εθνικές Αρχές προστασίας δεδομένων καθώς είναι μέλος της <<ομάδας του άρθρου 29>> που έχει συσταθεί με βάση την Οδηγία 95/46/ΕΚ. Συνεργάζεται επίσης με τα όργανα ελέγχου της προστασίας δεδομένων που λειτουργούν στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας εντός της Ε.Ε (Europol, Schengen, Eurojust κλπ). Σημαντική είναι επιπλέον, η εποπτεία που ασκεί κατά την επεξεργασία των δεδομένων που γίνεται από την κεντρική μονάδα του συστήματος Eurodac.²²⁰

Σε εθνικό επίπεδο, η ελληνική έννομη τάξη, διέπεται από κανόνες σεβασμού του κράτους δικαίου. Η ιστορία της Ελλάδας αδιαμφισβήτητα, είναι συνυφασμένη με τις αρχές της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης, ενώ ακόμα και η περίοδος της δικτατορίας στον ελληνικό χώρο, δεν στάθηκε εμπόδιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η παρουσία της Ελλάδας στο διεθνές δίκαιο έχει σημαντική ιστορική διάσταση (ιδρυτικό μέλος του ΟΗΕ, παλαιό μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης) και προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία, καθότι βασικό συστατικό της πολιτικής της είναι ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αποτελούν τα θεμέλια της διεθνούς κοινότητας. Η ΕΣΔΑ, αποτελεί μέρος του ελληνικού εσωτερικού δικαίου (ν.δ. 53/19.9.1974, Φ.Ε.Κ. Α' 256) ενώ εφαρμόζεται και ερμηνεύεται από τα αρμόδια όργανα του κράτους δυνάμει του άρθρ. 28 παρ 1 Σ.²²¹

Στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η Ελλάδα λαμβάνει υπόψη, τις παρατηρήσεις των διεθνών οργανισμών και συνεργάζεται μαζί τους, στην προσπάθεια για τη βελτίωση των δικαιωμάτων των ατόμων που βρίσκονται εντός της επικράτειάς της, ιδιαίτερα σε μια εποχή όπου η σοβαρή δημοσιονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας, πλήττει ιδιαίτερα τις περισσότερο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Στην ιεράρχηση των κανόνων δικαίου που κατοχυρώνουν την προστασία

²²⁰ Βλ. <https://edps.europa.eu/>

²²¹ Βλ. Ε. Ρούκουνας, ό.π (1995) σελ. 106.

των θεμελιωδών δικαιωμάτων, το ελληνικό Σύνταγμα, ως υπέρτατος νομοθετημένος κανόνας, περιλαμβάνει σε ειδικό κεφάλαιο τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα (Μέρος Β΄ - άρθρα 4 – 25 Σ).²²²

Η συμμετοχή της Ελλάδας σε διάφορους φορείς της Ε.Ε , ιδιαίτερα στον τομέα της καταπολέμησης του εγκλήματος, όπως στην Eurojust, που αποτελεί φορέα δικαστικής συνεργασίας των κρατών μελών της Ε.Ε για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, στην Europol, στο Schengen και στο Customs Information System, προϋποθέτουν ένα επαρκές νομοθετικό σύστημα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδιαίτερα αυτό της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, το οποίο φυσικά θα περιλαμβάνει και τον τομέα της πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος. Όπως αναφέρει και ο P.Hustinx, ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων, <<η επιτυχής πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος πηγάζει χέρι με χέρι με την ορθή προστασία προσωπικών δεδομένων>>.²²³

Από την άλλη μεριά, ο **Συνήγορος του Πολίτη** αποτελεί ένα σημαντικό εθνικό όργανο στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών. Συστάθηκε ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή με το Ν.2477/1997 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν.3094/2003) και έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των Ν.Π.Δ.Δ. και των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και την τήρηση της νομιμότητας. Έχει επίσης ως αποστολή του την προάσπιση και

---

²²² Βλ

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf σελ 33.

²²³ Βλ. Π. Δ. Αρμαμέντος – Β. Α. Σωτηρόπουλος, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 6.

προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού, την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων και την καταπολέμηση των διακρίσεων.²²⁴

Εν συνεχεία, η **Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)** η οποία συστάθηκε με τον Ν.2667/1998, σύμφωνα με τις «Αρχές των Παρισίων», είναι συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας και προώθησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Συγκεκριμένα, η ΕΕΔΑ παρέχει συμβουλευτική στήριξη στην κυβέρνηση και τη διοίκηση, για τη χάραξη πολιτικής ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, παρακολουθεί τις εξελίξεις που σχετίζονται με αυτά στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, συντάσσει και υποβάλλει προτάσεις, μελέτες, εκθέσεις και γνωμοδοτήσεις, ενώ ενημερώνει την κοινή γνώμη αναφορικά με τα δικαιώματα και τους κινδύνους παραβίασής τους.²²⁵

Εν όψει των σοβαρών κινδύνων της τεχνολογικής εξέλιξης, κομβικό ρόλο, στην προάσπιση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων και του απορρήτου των επικοινωνιών, διαδραματίζουν δύο ανεξάρτητες Αρχές. Αφενός μεν, η **Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ)** αφετέρου δε η **Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ)**. Η δράση τους εκτείνεται συνήθως σε ευαίσθητους για την προστασία της αξίας και την ελευθερία του προσώπου τομείς, ενώ βασική αποστολή τους είναι η αντιμετώπιση κινδύνων που απειλούν γενικότερα τα ανθρώπινα δικαιώματα και προέρχονται όχι μόνο από την κρατική αλλά και κάθε μορφής ιδιωτική εξουσία.²²⁶ Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων

---

²²⁴ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf

²²⁵ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf

²²⁶ Βλ. Π. Δόνος, <<Η Αρχή και ο ρόλος της στην επαυξημένη προστασία της αξίας του ανθρώπου>> Στο: Π. Δόνος, Λ. Μήτρου, Φ. Μίτλεττον, Ευ. Παπακωνσταντίνου. Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων, Δίκαιο και κοινωνία στον 21^ο αιώνα, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 8.

Προσωπικού Χαρακτήρα, ιδρύθηκε το 1997 και κατοχυρώθηκε συνταγματικά με την αναθεώρηση του 2001, ενώ η σύσταση της προβλέφθηκε με το άρθρο 15 του ν. 2472/97. Αυτή, συγκροτείται από έναν δικαστικό λειτουργό, βαθμού Συμβούλου της Επικρατείας ή αντίστοιχου και άνω, ως Πρόεδρο, και άλλα έξι μέλη. Αποτελεί ανεξάρτητη διοικητική αρχή με κύρια αποστολή την εποπτεία της εφαρμογής του Ν.2497/1997 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η Αρχή αυτή απολαύει μία σχετική ανεξαρτησία ως προς την λειτουργία της και δεν υπόκεινται σε κανέναν έλεγχο νομιμότητας ή σκοπιμότητας, (άρθ. 101Α Σ, άρθ. 15 παρ.2 του ν.2972/97), ενώ με βάση το άρθρο 29 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, συνεργάζεται με τις Αρχές άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. στα πλαίσια διαφόρων ομάδων εργασίας.²²⁷ Η Αρχή εκδίδει, άδειες επεξεργασίας δεδομένων, όπου απαιτείται, Οδηγίες με σκοπό την ενιαία εφαρμογή για τις εκάστοτε ρυθμίσεις που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αλλά και εξετάζει προσφυγές, καταγγελίες, αντιρρήσεις και παράπονα των υποκειμένων των δεδομένων σχετικά με την εφαρμογή του νόμου και την προστασία των δικαιωμάτων τους. Επιπλέον, τηρεί Μητρώα Αρχείων, Αδειών, Προσώπων, Διασυνδέσεων, Απορρήτων κ.α. Επιπλέον, διενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους για την επεξεργασία των δεδομένων και επιβάλλει κυρώσεις.²²⁸ Εν συνεχεία, ενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους στο πλαίσιο των οποίων ελέγχεται η τεχνολογική υποδομή και άλλα αυτοματοποιημένα ή μη, μέσα που υποστηρίζουν την επεξεργασία των δεδομένων. Για το σκοπό αυτό, έχει δικαίωμα προσβάσεως στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και συλλογής κάθε πληροφορίας, χωρίς να μπορεί να της αντιταχθεί κανενός είδους απόρρητο. Ζήτημα αποτελεί η

²²⁷ Βλ. Απ. Γέροντας, ό.π (2002) σελ. 234 επ.

²²⁸ Βλ. <https://www.dpa.gr/>

κατ' εξαίρεση, απαγόρευση πρόσβασης στα στοιχεία ταυτότητας συνεργατών που περιέχονται σε αρχεία που τηρούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

Σημαντικό βήμα, εν όψει των σύγχρονων τεχνολογικών απειλών αποτελεί το άρθρ. 27 του ν. 3471/06, με το οποίο διευρύνεται η ελεγκτική αρμοδιότητα της Αρχής ως προς την δυνατότητα της να ελέγχει τα μέσα, αυτοματοποιημένα και μη, που υποστηρίζουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένης και της τεχνολογικής υποδομής.²²⁹ Πλέον δηλαδή, κατέχει ελεγκτική αρμοδιότητα ανεξάρτητα από την ύπαρξη αρχείου προσωπικών δεδομένων, σε κάθε τεχνολογικό μέσο που υποστηρίζει την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Από την άλλη μεριά, η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (αρ. 19 παρ. 2 Σ), συγκροτήθηκε με τον εκτελεστικό του Συντάγματος νόμο 3115/2003 για τη διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών. Η Αρχή αυτή διαθέτει επίσης διοικητική αυτοτέλεια και αποτελεί πρόσθετη θεσμική εγγύηση για την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών. Σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3115/03, διενεργεί τακτικούς κι έκτακτους ελέγχους (προληπτικού και κατασταλτικού χαρακτήρα) σε παρόχους ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δηλαδή σε υπηρεσίες του δημοσίου τομέα, είτε αυτεπαγγέλτως, είτε κατόπιν καταγγελίας, προκειμένου να διαπιστωθεί η τήρηση των διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας. Παράλληλα, στις αρμοδιότητες της είναι και η γνωμοδότηση της σε περιπτώσεις λήψης μέτρων διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών και συνακόλουθα στο ενδεχόμενο άρσης αυτού, ενώ εξετάζει καταγγελίες αιτούντων που ενδεχομένως θίγονται από τον τρόπο και τη διαδικασία της άρσης (στην περίπτωση ο έλεγχος από την Αρχή αποτελεί ανακριτική πράξη καθώς υπάρχουν υπόνοιες ή ενδείξεις τελέσεως

---

²²⁹ Βλ. Π. Δ. Αρμαμέντος- Β. Α. Σωτηρόπουλος, ό.π (2008) σελ. 137.

αξιόποινης πράξης). Τέλος, συνεργάζεται με άλλες αρχές της Ελλάδας ή άλλων κρατών, με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς για θέματα της αρμοδιότητάς της.²³⁰

Οι Αρχές αυτές, αποτελούν ένδειξη της ανεπάρκειας των παραδοσιακών ελεγκτικών μηχανισμών αλλά και της αμηχανίας της πολιτειακής τάξης έναντι της προσέγγισης των νέων μέσων και της επίλυσης των νέων κινδύνων που αυτά συνεπιφέρουν. Είναι ωστόσο τεχνοκρατικός ο ρόλος και η αποστολή αυτών των Αρχών; Η κατανόηση της τεχνολογίας είναι προϋπόθεση αποτελεσματικότητας αλλά η αποστολή τους δεν συνίσταται σε αυτό. Αντίθετα προβαίνουν σε σταθμίσεις δικαιωμάτων και συμφερόντων, καλούνται να κατανεύμουν εξουσίες και δικαιώματα και να κρίνουν τους περιορισμούς των τελευταίων. Μέσω της δικαιο-παραγωγικής και γνωμοδοτικής τους λειτουργίας, συν-διαμορφώνουν τη χρήση της τεχνολογίας στο βαθμό που αυτή επιδρά στα δικαιώματα και στην άσκησή τους.²³¹ Είναι σε τελική ανάλυση εξοπλισμένες αυτές οι Αρχές επαρκώς για την πολλαπλή και πολυδιάστατη αποστολή τους; Πέραν της ανεξαρτησίας τους, απολαύουν την αναγκαία ουσιαστική νομιμοποίηση και την απαραίτητη αποδοχή από τους κοινωνούς του δικαίου;

Επιθυμητό αποτέλεσμα αποτελεί η χρήση της τεχνολογίας να επιτρέπει τον προσπορισμό των ωφελειών της επιστημονικής εξέλιξης, δίχως να τίθεται σε διακινδύνευση η αξία του ανθρώπου. Χωρίς την ύπαρξη θεσμικών, ελεγκτικών οργάνων που να διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία, το νομικό προστατευτικό πλαίσιο θα κινδύνευε να καταστεί γράμμα κενό περιεχομένου.²³²

²³⁰ Βλ. Κ. Αρκουλή, ό.π (2010) σελ. 98 επ.

²³¹ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 106 επ.

²³² Βλ. Π. Δόνος, ό.π (2002) σελ. 13.

Κριτικές παρατηρήσεις και προτάσεις.

Όπως διαπιστώσαμε από τα προηγουμένως εκτεθέντα, η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί πρωταρχικό μέλημα πολυάριθμων και ιδιαίτερα σημαντικών διεθνών κειμένων, γεγονός που δημιουργεί ένα αίσθημα, τρόπον τινά, ασφάλειας των πολιτών. Ωστόσο, αυτό που γεννά έντονους προβληματισμούς, είναι το ζήτημα της πρακτικής εφαρμογής των διατάξεων όλων αυτών των διεθνών Συμβάσεων, Συμφωνιών, Οδηγιών, Χαρτών και Διακηρύξεων. Πράγματι, τα σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων και των επιμέρους ατομικών και όχι μόνο, δικαιωμάτων, κείμενα, πολλές φορές, δεν διαθέτουν όλα και σε όλες τις περιπτώσεις, δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη που τα προσυπογράφουν, καθιστώντας την πρακτική εφαρμογή της προστασίας τους, άλλοτε τμηματική, επιλεκτική, άλλοτε ανεπαρκής και άλλοτε απύσχα.²³³ Αυτό που ουσιαστικά επιβάλλεται εν προκειμένω, είναι η εγγύηση της δεσμευτικής, πρακτικής και ουσιαστικής εφαρμογής όλων των προστατευτικών διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων που αφορούν όλο το φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξ αιτίας των νέων και σύγχρονων απειλών που προέρχονται από την κακή και καταχρηστική θα λέγαμε χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών και ιδιαίτερα των δικαιωμάτων που θίγονται άμεσα και ευκολότερα από την τεχνολογία (λ.χ. τα προσωπικά δεδομένα και η ιδιωτική ζωή του ατόμου).

Ως προς τις εγγυήσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, κρίσιμες είναι οι προϋποθέσεις που αφορούν την οριοθέτηση και τους περιορισμούς των δικαιωμάτων, όπως αποτυπώνονται στο ελληνικό Σύνταγμα αλλά και στην ΕΣΔΑ, και ερμηνεύονται από τα δικαστήρια. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην

²³³ Βλ. Γ. Νικολόπουλος, Κράτος Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Μια εγκληματολογική προσέγγιση, 1^η έκδ, Κριτική, Αθήνα 2002, σελ. 141 επ.

ΕΣΔΑ, καθώς οι περιορισμοί ή οι διακινδυνεύσεις για τα δικαιώματα πηγάζουν σε μεγάλο βαθμό από τα διακρατικά/ενωσιακά κανονιστικά μέτρα που βασίζονται ακριβώς στην αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών. Μια πρώτη βασική εγγύηση αφορά τη ρύθμιση της χρήσης των νέων τεχνολογιών στο βαθμό που αυτή συνδέεται ή συνεπάγεται περιορισμό δικαιωμάτων.²³⁴

Στη Διακήρυξη της Βιέννης και στο Πρόγραμμα Δράσης που εγκρίθηκαν κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στις 25 Ιουνίου 1993 στη Βιέννη, περιλαμβάνεται ειδική σύσταση στα Κράτη να σχεδιάσουν Πρόγραμμα Δράσης για την βελτίωση της προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η Διάσκεψη αναγνωρίζει ότι όλα τα δικαιώματα απορρέουν από την αξιοπρέπεια και την αξία είναι εγγενείς στην προσωπικότητα κάθε ανθρώπου, ότι η προσωπικότητα του αυτή είναι το υποκείμενο των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών του και ως εκ τούτου πρέπει να επωφελείται πλήρως και να συμμετέχει ενεργά στην εφαρμογή και προστασία όλων αυτών των δικαιωμάτων και αξιών.²³⁵ Υπογραμμίζει επίσης, την υποχρέωση όλων των κρατών να προάγουν και να ενθαρρύνουν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, φυλής, γλώσσας ή θρησκείας.

Επιπρόσθετα, καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαδραματίζει η δημοκρατία. Η δημοκρατία στηρίζεται στην ελευθέρως εκφραζόμενη βούληση των λαών να ορίζουν το πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό σύστημά τους και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής. Σε αυτό το πλαίσιο, η προαγωγή και η

---

²³⁴ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 99 επ.

²³⁵ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf

προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο πρέπει να είναι <<οικουμενική>> και να μην υπόκειται σε κανέναν περιορισμό. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να υποστηρίζει την ενίσχυση και προαγωγή της δημοκρατίας, την ανάπτυξη και το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε όλο τον κόσμο. Η διεθνής κοινότητα επιπλέον, οφείλει να προάγει την ουσιαστική διεθνή συνεργασία για την πραγμάτωση του δικαιώματος της ανάπτυξης και την εξάλειψη των εμποδίων στα οποία προσκρούει. Για να υπάρχει συνεχής πρόοδος απαιτείται αποτελεσματική αναπτυξιακή πολιτική σε εθνικό επίπεδο, καθώς και ισότιμες οικονομικές σχέσεις και ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον σε διεθνές επίπεδο.²³⁶

Σε ένα ειδικότερο πλαίσιο, μεγαλύτερο είναι το ζήτημα της προστασίας των πολιτών- χρηστών του διαδικτύου εξ αιτίας των αναρίθμητων κινδύνων που συνεπάγεται η χρήση του. Μια λύση προστασίας προτείνεται μέσω της υιοθέτησης τεχνολογιών ενίσχυσης της ιδιωτικότητας. Οι τεχνολογίες ενίσχυσης της ιδιωτικότητας (Privacy Enhancing Technologies, PETs) αναπτύχθηκαν προκειμένου να ενισχύσουν την προστασία της ιδιωτικής ζωής στα σύγχρονα πληροφοριακά και επικοινωνιακά συστήματα, τα οποία υποστηρίζουν υπηρεσίες ή υποδομές, περιορίζοντας τη συλλογή προσωπικών δεδομένων ή εμποδίζοντας τη μη αναγκαία ή ανεπιθύμητη επεξεργασία τους, διατηρώντας ταυτόχρονα τη λειτουργικότητα των συστημάτων. Πρόκειται για εργαλεία που άλλοτε εξασφαλίζουν την ανωνυμία και άλλοτε επιτρέπουν στο χρήστη να επιλέξει πότε και αν θα αποκαλύψει προσωπικές πληροφορίες. Οι τεχνολογίες αυτές βοηθούν στον έλεγχο της διάχυσης και χρήσης προσωπικών δεδομένων online (λ.χ. λογισμικό κρυπτογράφησης, υπηρεσίες

---

²³⁶ Βλ.

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARC_H%202014.pdf σελ.17 επ.

ανωνυμοποίησης, firewalls κ.α.). Παράδειγμα αποτελεί η πλατφόρμα P3P (Platform for Privacy Preference Project) που σχεδιάστηκε για να παρέχει στους χρήστες μεγαλύτερο έλεγχο των προσωπικών τους πληροφοριών. Το πρότυπο αυτό έχει προταθεί από την Κοινοπραξία του Παγκόσμιου Ιστού (World Wide Web Consortium – W3C). Το ζήτημα ανέπτυξε ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) με το έγγραφο Inventory on Privacy – enhancing technologies (Ιανουάριος 2002).²³⁷

Πολλές φορές όμως, η χρήση των τεχνολογιών ενίσχυσης της ιδιωτικότητας δεν είναι εφικτή, είτε διότι περιορίζει την πρόσβαση στις υπηρεσίες ή στις υποδομές και μειώνει την απόδοσή τους, είτε διότι επαφίεται στην κρίση του τελικού χρήστη των υπηρεσιών ή των υποδομών, ο οποίος δεν έχει τις ειδικές γνώσεις που απαιτούνται προς τον σκοπό αυτό. Προκειμένου να υποστηρίξουν το δικαίωμα της ιδιωτικότητας, οι τεχνολογίες ενίσχυσής, θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση των πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων. Αν η εφαρμογή των τεχνολογιών αυτών αφεθεί στους πολίτες, τότε μπορεί να βιώσουμε ένα «χάσμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής» μεταξύ όσων έχουν την ικανότητα και τις γνώσεις να προστατέψουν την ιδιωτική τους ζωή και εκείνων που δεν δύνανται να το πραγματοποιήσουν.²³⁸

Αξίζει να αναφέρουμε εδώ, τις προσπάθειες ενίσχυσης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων που καταβάλλονται από την ελληνική έννομη τάξη σύμφωνα με τις νέες ευρωπαϊκές επιταγές. Συγκεκριμένα, πρόσφατα, στις 26/ 08/19 ψηφίστηκε από την Ελληνική Βουλή ο νέος νόμος που αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων (ν.4624/19), ο οποίος ήδη δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της

²³⁷ Βλ. Π. Δ. Αρμαμέντος – Β. Α. Σωτηρόπουλος, ό.π (2008) σελ. 120.

²³⁸ Βλ. ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ - ΤΕΥΧΟΣ 10. ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΤΑ ΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ». (2008)

Κυβερνήσεως. Ο νόμος περιλαμβάνει μέτρα εφαρμογής του πακέτου ευρωπαϊκής νομοθεσίας (2016/679-680/EK)²³⁹ για τα προσωπικά δεδομένα, που έχει τεθεί σε υποχρεωτική ισχύ για όλες της χώρες της Ε.Ε ήδη από το Μάιο του 2018. Η νέα νομοθεσία έρχεται να συμπληρώσει αρκετά κενά που είχαν δημιουργηθεί και να προσαρμοστεί στις τρέχουσες τεχνολογικές εξελίξεις. Ενδεικτικά αναφέρεται, ο υποχρεωτικός πλέον ορισμός Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων, τόσο από δημόσιους φορείς, όσο και από ιδιωτικούς (γυμναστήρια, σχολεία, ξενοδοχεία, τράπεζες κλπ.) ο οποίος θα ελέγχει τη συμμόρφωσή τους σχετικά με τη συλλογή και την επεξεργασία δεδομένων σύμφωνα με τις νομοθετικές επιταγές, αλλά και η επαύξηση της ευθύνης όλων των προσώπων που επεξεργάζονται προσωπικά δεδομένα, οι οποίοι θα πρέπει να αποδεικνύουν την λήψη όλων των κατάλληλων ασφαλών μέτρων προς τον σκοπό αυτό. Ωστόσο, ζήτημα αποτελεί εάν τα αυξημένα-αυστηρά πρόστιμα που προβλέπονται εφ' εξής με τον νόμο αυτό, προκαλούν <<τρόμο>> στις κολοσσιαίες επιχειρήσεις και τους φορείς, ώστε να απέχουν από καταχρηστικές και παράνομες ενέργειες. Αντίθετα, εκείνο που χρειάζεται είναι η κατάλληλη εκπαίδευση, πρόληψη και συμμόρφωση από πρόσωπα που διαθέτουν ξεχωριστή εμπειρογνωσία σε τεχνολογικούς τομείς και ιδιαίτερα αυτούς που αφορούν τον τομέα των προσωπικών δεδομένων. Σε κάθε περίπτωση όμως η θέσπισή και η εφαρμογή του νέου αυτού νόμου, συνιστά απαίτηση κάθε ευνομούμενης και δημοκρατικής κοινωνίας που σέβεται και περιφρουρεί τα δικαιώματα των πολιτών που κινδυνεύουν ιδίως από τις σύγχρονες απειλές.²⁴⁰

---

²³⁹ Βλ. <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/gdpr-dimosieythike-o-nomos-4624-2019-gia-tin-prostasia-prosopikon-dedomenon>

²⁴⁰ Βλ. <https://www.eleftheria.gr/m/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/239572-%CE%BF-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B4%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1>

Κατά τη γνώμη μου, απαραίτητη ή αλλιώς, επιβεβλημένη, καθίσταται η κινητοποίηση των ίδιων των ανθρώπων σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων τους, ιδιαίτερα όσων σχετίζονται με την καταχρηστική χρήση της τεχνολογίας. Έτσι λοιπόν, όλα τα μέλη μιας κοινωνίας, ιδιαίτερα η νέα γενιά η οποία έχει διαμορφώσει όλο τον κύκλο των καθημερινών δραστηριοτήτων της πάνω στην τεχνολογία (χρήσιμα gadgets, smart phones, ηλεκτρονικές πληρωμές, υπερατλαντικά ταξίδια), πρέπει να ενημερώνονται, να ψάχνουν και να διαμαρτύρονται, όπου αυτό είναι εφικτό, χωρίς να καθίστανται άβουλοι και άμοιροι των εξελίξεων.

Γενικά Συμπεράσματα- Επίλογος.

Είναι γεγονός πως οι δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, όχι μόνο επιτρέπουν αλλά τροφοδοτούν και εκτρέφουν την αναζήτηση όλο και περισσότερων πληροφοριών, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο. Το <<κράτος της πληροφορίας>>, όπως έχει διαμορφωθεί στις μέρες μας, οφείλει την επιτυχία του σε δύο παράγοντες : Την τεχνολογική έκρηξη που ανέτρεψε και επαν-οικοδόμησε τις επικοινωνιακές συνήθειες και τις οικονομικές δραστηριότητες, αλλά πολύ περισσότερο στην κρατική ανάγκη για πύκνωση του πλέγματος ελέγχου μέσω της διαχείρισης πληροφορίας. Η κατοχή και χρήση λοιπόν, της πληροφορίας συνδέεται άρρηκτα με την άσκηση πιο εκτεταμένου ελέγχου επί προσώπων και καταστάσεων κι εν τέλει, με την επιδίωξη όλο και περισσότερης ασφάλειας προσώπων, συστημάτων και αγαθών με κάθε

κόστος. Η ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων, μεταξύ δικαιωμάτων και γενικού συμφέροντος, μεταξύ της ελευθερίας και της ασφάλειας αναδιατάσσεται, όχι μόνο ως απότοκο κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων και επιλογών αλλά και υπό την επίδραση των τεχνολογικών δυνατοτήτων που προσδίδουν άλλη ποιότητα και ένταση στην/στον παρακολούθηση- έλεγχο και κατά συνέπεια στην προσβολή των δικαιωμάτων των ατόμων.²⁴¹

Σε μια εποχή διακινδυνεύσεων, κύριο μέλημα του σύγχρονου κράτους αναδεικνύεται η διαχείριση του κινδύνου, στην οποία εντάσσεται, με άλλη ποιότητα και ένταση πλέον σε σχέση με το παρελθόν η <<ασφάλεια δια της πληροφορίας>>. Ωστόσο, τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται ως υπόλειμμα του συμψηφισμού τους με άλλα συμφέροντα ή ως αντάλλαγμα, έναντι της υπόσχεσης για περισσότερη ασφάλεια. Σε ένα κράτος δικαίου η ύπαρξη <<θυλάκων>> κρατικής δράσης που στο όνομα της προστασίας από την εγκληματικότητα, δεν δεσμεύονται από συνταγματικές επιταγές, συνιστά εξέλιξη που υπονομεύει την ίδια την ουσία της δημοκρατίας.²⁴² Αυτό που διακρίνει το φιλελεύθερο κράτος δικαίου από άλλα πολιτειακά μορφώματα που επικαλούνται την προστασία της ελευθερίας είναι, όχι αυτή η αφηρημένη επίκληση της ελευθερίας αλλά η σαφής δέσμευση από ισχύοντα και παρόντα δικαιώματα. Στο κράτος δικαίου η ελευθερία δεν είναι το μέρισμα μιας επιτυχούς πολιτικής ασφάλειας αλλά το μέτρο της νομιμοποίησης της κρατικής δράσης. Το ΕΔΔΑ, εντοπίζοντας τον κίνδυνο της υπονόμησης ή και της <<καταστροφής>> της δημοκρατίας, επισημαίνει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη δεν διαθέτουν απεριόριστη διακρατική ευχέρεια να υποβάλουν τα άτομα σε μυστική παρακολούθηση.²⁴³ Δεν μπορεί κανείς, με άλλα λόγια, να επιδιώκει την ασφάλεια, με

²⁴¹ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 93 επ.

²⁴² Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 149.

²⁴³ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 105.

κάθε κόστος. Είναι γεγονός πως οι προερχόμενοι από το κράτος κίνδυνοι δεν αποφεύγονται με την άρνηση της τεχνολογίας, αλλά με την εφαρμογή της δημοκρατίας.

Κοινό συμπέρασμα αποτελεί πως οι σύγχρονες μορφές κοινωνικού ελέγχου έχουν διαμορφώσει κοινωνίες <<έκτακτης ανάγκης>> που υποχωρούν στις επιταγές του κράτους ασφαλείας καθώς σταδιακά η έννοια της ατομικής ελευθερίας συστέλλεται σημαντικά, ενώ το πρόσχημα του κινδύνου και η επίκληση της ασφάλειας, αποτελούν προτεραιότητα, υπεράνω κάθε επιμέρους δικαιοκίνησης αρχής (όπως της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας και της νομιμότητας) και ορίου.²⁴⁴ Από την άλλη, γενική παραδοχή αποτελεί το γεγονός πως η ασφάλεια σε ένα φιλελεύθερο καθεστώς αποτελεί προστατευόμενο αγαθό στο βαθμό που εγγυάται την ελευθερία των πολιτών.²⁴⁵ Οι προσπάθειες πρόληψης του εγκλήματος, δεν προσανατολίζονται, όπως είδαμε, πλέον σε συγκεκριμένο κίνδυνο κι ως εκ τούτου η πρόληψη μοιάζει να βρίσκεται σε μια κατ' αρχήν εγγενή αντίφαση με την αρχή της αναλογικότητας. Συχνά δεν υπάρχουν, ουσιαστικά και τεχνικά όρια, για το ποιοι επιτηρούνται ούτε για το ποια δεδομένα είναι αναγκαίο να συμπεριλαμβάνονται στις διάφορες βάσεις δεδομένων.²⁴⁶ Οδηγούμαστε έτσι σε μια πολιτική <<μηδενικής ανοχής>> και της συνακόλουθης περιστολής κάθε μορφής παρέκκλισης, εμπλέκοντας στο ποινικό σύστημα, αθώους πολίτες, ενώ συχνά τα μέτρα πρόληψης συγχέονται αναπόφευκτα με τα μέτρα καταστολής με μια άκρως αυστηροποιημένη μορφή.

Στο πλαίσιο λοιπόν μιας κατασταλτικής πολιτικής, ωθούμενης και υποβοηθούμενης από τα απεριόριστα πλέον τεχνολογικά μέσα, έχοντας ως αρχικό διακηρυγμένο σκοπό την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, αλλά στοχεύοντας

²⁴⁴ Βλ. Σ. Βιδάλη, Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τόμος β', Πολιτεία, Αθήνα 2009, σελ. 902.

²⁴⁵ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ .96.

²⁴⁶ Βλ. Α. Μήτρου, ό.π (2008) σελ. 104.

πρωτίστως στην προοδευτική παρακολούθηση και χειραγώγηση των πολιτών, τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες αυτών, δεν συρρικνώνονται, όπως πολλοί υποστηρίζουν, αλλά πολύ περισσότερο, τείνουν να εξαφανιστούν. Επιβεβαιώνουμε έτσι τις αρχικές υποθέσεις της ανάλυσής μας, αναφορικά με την μετεξέλιξη ενός μηχανικού-ηλεκτρονικού κοινωνικού ελέγχου, που με την αυταρχικότητα και την τεχνολογική ευελιξία που τον χαρακτηρίζει, δημιουργεί πολίτες δεσμώτες, εξαφανίζοντας κάθε ίχνος αξιοπρέπειας που πηγάζει από τις βασικές και θεμελιώδεις αρχές που χαρακτηρίζουν κάθε δημοκρατική κοινωνία. Κανένα προσωπικό δεδομένο δεν διασφαλίζεται, κανένα απόρρητο δεν προστατεύεται, κανένα τεκμήριο αθωότητας δεν τεκμαίρεται όταν η τεχνολογία είναι παρούσα. Όλα πλέον θυσιάζονται και προσφέρονται απλόχερα από τους "ανυποψίαστους" πολίτες, καθώς έχουν υιοθετήσει στη συνείδησή τους, τον επιτακτικό χαρακτήρα που ενέχει η υποτιθέμενη επιδίωξη αυτής της <<απόλυτης ασφάλειας>> που σε τελική ανάλυση ούτε είναι, ούτε θα μπορούσε ποτέ να γίνει νοητή και υλοποιήσιμη.

Στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας, παρά το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της ευημερίας αλλά και της ασφάλειας της έχει συνδεθεί άμεσα με τις νέες τεχνολογίες, δεν λύθηκαν τα βασικά δομικά της προβλήματα, όπως η εγκληματικότητα και η κοινωνική περιθωριοποίηση, ενώ από την άλλη, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στη ζωή των ανθρώπων και οι δράσεις των κρατών, δημιούργησαν και δημιουργούν νέες εστίες παρανομίας. Ένα βασικό ερώτημα που τίθεται από την οπτική μιας κριτικής προσέγγισης, αφορά, το κατά πόσον ο προβληματισμός που αναπτύσσεται σχετικά με τις απειλές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που δημιουργούνται από τη χρήση των νέων τεχνολογιών, στο επίπεδο κυρίως του ελέγχου του εγκλήματος, έχει καθολικό χαρακτήρα, περιλαμβάνοντας ολόκληρο τον πληθυσμό ή μόνο όσους έχουν τη δυνατότητα να προσβάλλουν ενδεχόμενες

παραβιάσεις κι εκείνους που παραμένουν ενταγμένοι στον υψηλά εποπτευόμενο αστεακό ιστό, δημιουργώντας μεταξύ των πολλών παραβιάσεων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κοινωνικά ζητήματα όπως αυτά που σχετίζονται με την κοινωνική περιθωριοποίηση. Με τον τρόπο αυτό, το ζήτημα του σεβασμού των συνταγματικών κεκτημένων, υπερβαίνει το ζήτημα της διείσδυσης της τεχνολογίας στην ιδιωτική ζωή όπως και το ζήτημα της συμβατότητας της εξέλιξης αλλά και της χρήσης της, με τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η τεχνολογία, αποτελεί ένα <<μέσον>> τουλάχιστον προς το παρόν. Το ζήτημα της τυποποίησης των όρων χρήσης της αλλά και των συμβολικών λειτουργιών της για τον έλεγχο του πληθυσμού, δεν είναι τεχνικό αλλά περισσότερο πολιτικό ζήτημα.²⁴⁷

Με δεδομένη την κατάσταση που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στον τομέα κυρίως της πρόληψης της εγκληματικότητας, της απονομής ποινικής δικαιοσύνης και του σωφρονιστικού τομέα, αντιλαμβανόμαστε ότι είναι επιβεβλημένη η διαμόρφωση μιας αντεγκληματικής πολιτικής με κέντρο τον πολίτη, την προστασία του και, παράλληλα, τη διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Η επίκληση της ανάγκης καταπολέμησης του εγκλήματος πρέπει να γίνεται με πολύ φειδώ και προσοχή ενώ η ευρύτητα του όρου καταπολέμηση του εγκλήματος δεν πρέπει να οδηγήσει τη δικαστική πρακτική σε ερμηνευτική διολίσθηση προς μια ανεπιθύμητη κατεύθυνση.²⁴⁸ Κάτι τέτοιο φυσικά προϋποθέτει μια συστηματική και οργανωμένη προσπάθεια από όλους τους φορείς του κοινωνικού ελέγχου, επίσημου και ανεπίσημου.

Το κράτος οφείλει να δημιουργήσει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες για τη διαμόρφωση και καλλιέργεια ενός πολιτισμού που θα σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και θα λειτουργεί υπέρ της κοινωνικής συνοχής. Με άλλα

²⁴⁷ Βλ. Σ. Βιδάλη, ό.π (2008) σελ. 83 επ.

²⁴⁸ Βλ. Γ. Μόσιου, ό.π (2003) σελ. 20.

λόγια, θα πρέπει να εξαλειφθεί η νοοτροπία του φόβου για το συνάνθρωπο και ιδίως του ξένου, για την άσκηση οργανωμένης κοινωνικής πολιτικής μέσω της παιδείας, του σχολείου, της οικογένειας, που θα σηματοδοτεί το πέρασμα από πρακτικές αποκλεισμού σε πολιτικές κοινωνικής ένταξης- ενσωμάτωσης.²⁴⁹

Όπως τονίσαμε παραπάνω, τα ανθρώπινα δικαιώματα λέγεται ότι κατέχονται εξίσου από όλους. Ένα συμπέρασμα αυτού του ισχυρισμού είναι ότι **ο καθένας** έχει καθήκον να προστατεύει και να προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των άλλων. Ωστόσο, στην πράξη, το βάρος για την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπίπτει συνήθως στις εθνικές κυβερνήσεις και σε διεθνείς, διακυβερνητικούς φορείς. Οι φιλόσοφοι όπως ο Thomas Pogge (1995) υποστηρίζουν ότι η ηθική επιβάρυνση για την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα πρέπει να πέφτει δυσανάλογα σε τέτοιους θεσμούς ακριβώς επειδή είναι καλά τοποθετημένοι και πιο ικανοί να εκτελέσουν αποτελεσματικά το έργο τους. Με βάση αυτό, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι ιδιώτες πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της παγκόσμιας προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά το βάρος πρέπει να πέφτει στους αρμόδιους εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς, όπως οι κυβερνήσεις των εθνικών κρατών, τα Ηνωμένα Έθνη κ.α. Καθίσταται λοιπόν επιβεβλημένη η ανάγκη δημιουργίας ενός ισχυρού πλέγματος από φορείς, θεσμούς και οργανώσεις που θα προασπίζουν αποτελεσματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των ατόμων από καταχρηστικές ενέργειες. Η επαρκής προστασία και προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί από τα έθνη-κράτη να διασφαλίσουν την επαρκή παροχή υπηρεσιών και ιδρυμάτων για τους δικούς τους πολίτες και τη συνεργασία των εθνικών κρατών εντός των διεθνών οργανισμών που

---

²⁴⁹ Βλ. Α. Παπαρίζου, ό.π (2005) σελ. 391.

ενεργούν για να εξασφαλίσουν τις απαιτούμενες παγκόσμιες συνθήκες για την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων.²⁵⁰

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι έντονες πολιτικές επιπτώσεις του θέματος. Μια κλωστή που διέρχεται από όλα τα ολοκληρωτικά συστήματα, από τη φυλακή μέχρι το αυταρχικό κράτος, αρνείται στο άτομο το δικαίωμα να ελέγχει πληροφορίες για τον εαυτό του. Έχει ειπωθεί ότι η φύση και το είδος ενός πολιτισμού μπορεί να φανεί μέσα από τον τρόπο που αντιμετωπίζει τους φυλακισμένους της. Μπορεί επίσης να φανεί και από τον τρόπο που αντιμετωπίζει την ιδιωτική ζωή των πολιτών. Το απόρρητο είναι μια αξία που μπορεί να εκτιμηθεί μόνο όταν χαθεί. Είναι σημαντικό τα άτομα να γνωρίζουν τι διακυβεύεται και ποια είναι τα δικαιώματά τους. Δεν αποτελεί αδιέξοδο το γεγονός ότι η τεχνολογία θα αναπτύσσεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μειώσει τη δύναμη του ατόμου σε σχέση με τους μεγάλους οργανισμούς και το κράτος, αν και οι δυνάμεις που ευνοούν αυτήν την κατάσταση, τείνουν να είναι ισχυρότερες από εκείνες που της αντιτίθενται.²⁵¹

Η εξέλιξη της τεχνολογίας, ανοίγει νέες προοπτικές, ταυτόχρονα όμως δημιουργεί και νέες απειλές. Το βασικό ερώτημα όμως, δεν είναι τι κάνει η τεχνολογία αλλά τι κάνει ο άνθρωπος και γενικότερα η κοινωνία, μέσω της νέας τεχνολογίας. Οφείλουμε να κατανοήσουμε και να χρησιμοποιούμε σωστά την τεχνολογία και τα πολυάριθμα μέσα που διαθέτει. Κάτι τέτοιο θα καταστεί εφικτό μόνο με μια συστηματική προσπάθεια για τη διαμόρφωση και καλλιέργεια ενός πολιτισμού που θα σέβεται και θα προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα στα πλαίσια δημοκρατικών διαδικασιών.²⁵²

---

²⁵⁰ Βλ. <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>

²⁵¹ Βλ. G. Marx, ό.π (1996) στο <https://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>

²⁵² Βλ. Α. Παπαρίζου, ό.π (2005) σελ. 391.

Όσο κι αν οι υπάρχουσες συνθήκες παρουσιάζονται δυσοίονες, ο σύγχρονος άνθρωπος δεν θα πρέπει να παραδοθεί αμαχητί ενώπιον μιας ψυχρής και άψυχης προόδου που χρησιμοποιείται από αυτούς τους <<γνωστούς λίγους>> ώστε να διαμορφώσουν την περίφημη νέα τάξη πραγμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία :

- 1)Ι. Αγγελής, «Διαδίκτυο και ποινικό δίκαιο». Ποινικά Χρονικά, 2000, σελ. 676-677
- 2)Χ.Μ. Ακριβοπούλου, Το δικαίωμα στην Ιδιωτική ζωή. Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2012
- 3) Χ.Μ. Ακριβοπούλου - Χ. Ανθόπουλος, " Εισαγωγή στο Δίκαιο και στους Συνταγματικούς Θεσμούς", Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα 2015
- 4)Σ. Αλεξιάδης, Ανθρώπινα Δικαιώματα Ποινική Καταστολή, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1990
- 5)Αθ. Αντωνοπούλου, Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2010
- 6)Κ.Αρκουλή, Η Προστασία Προσωπικών Δεδομένων στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010
- 7)Π.Δ. Αρμαμέντος – Β.Α. Σωτηρόπουλος, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008
- 8)Τ. Βιδάλης – Α. Τάκης, «Συνταγματική πρόσληψη των τεχνολογικών εξελίξεων και «νέα» δικαιώματα» στο Ξ. Κοντιάδη (επιμ.). Πέντε χρόνια μετά τη συνταγματική αναθεώρηση – Τόμος Α', Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 273-312
- 9)Σ. Βιδάλη, <<Νέες Τεχνολογίες και έλεγχος του εγκλήματος στη σύγχρονη πόλη>> Στο: Νέες Τεχνολογίες και ανθρώπινα δικαιώματα. (Επιμ. Μ.Π. Κρανιδιώτη)Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ. 59-85
- 10) Σ. Βιδάλη, Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία, τόμος Β', Πολιτεία, Αθήνα 2009

- 11)Απ. Γέροντας, Η Προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
- 12)Αικ. Γκούβα, <<Νέες μορφές κοινωνικού ελέγχου και ο περιορισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας>>. Διπλωματική εργασία. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνιολογίας – Εγκληματολογίας, 2006
- 13)Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα. Τέταρτη Ενημερωμένη έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσ/νίκη 2012
- 14)Π. Διαμαντόπουλος, Λεξικό βασικών εννοιών. Πατάκης, εκδ' 6^η 1986
- 15) Α.Γ. Δημητρόπουλος, <<Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα Συνταγματικά Δικαιώματα>>. Συνταγματικό δίκαιο. Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου. Τόμος III-Γ' έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα 2004
- 16)Α.Γ. Δημητρόπουλος. Συνταγματικά Δικαιώματα- Γενικό Μέρος, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008
- 17)Π. Δόνος, <<Η Αρχή και ο ρόλος της στην επαυξημένη προστασία της αξίας του ανθρώπου>> **Στο:** Π. Δόνος, Λ. Μήτρου, Φ. Μίτλετον, Ευ. Παπακωνσταντίνου. Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων. Δίκαιο και κοινωνία στον 21^ο αιώνα, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 11-20
- 18)Γ.Ι. Κασιμάτης, <<Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ασφάλεια>> **Στο:** Νέες τεχνολογίες και ανθρώπινα δικαιώματα. (Επιμ. Μ.Π. Κρανιδιώτη).Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών.Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ. 21-38
- 19)Γ. Κατρούγκαλος, <<Ελευθερία και ασφάλεια στην κοινωνία της διακινδύνευσης>>, Το παράδειγμα των παρακολουθήσεων. Νομικό Βήμα 54/2006, σελ. 360-361
- 20)Γ. Κατρούγκαλος, Τα κοινωνικά Δικαιώματα, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2006
- 21)Ι. Κριάρη-Κατράνη, Γενετική Τεχνολογία και θεμελιώδη δικαιώματα. Η συνταγματική προστασία των γενετικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1999
- 22)Γ. Λαζαράκος, Το Δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία: Ανοιχτή διοίκηση και κοινωνία της πληροφορίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001
- 23)Ε. Λαμπροπούλου, Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, Παπαζήση, Αθήνα 1994

24)Ε. Λαμπροπούλου, <<Κοινωνίες σε κίνδυνο και αίσθημα ανασφάλειας>>. Ποινική Δικαιοσύνη, 2002, σελ. 556-560

25)Μ. Λεβεντοπούλου, Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα 2010

26)Α. Μάνεση, Συνταγματικά δικαιώματα, Ατομικές ελευθερίες. Πανεπιστημιακές παραδόσεις. Γ' έκδοση, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1981

27)Α. Μανιτάκης – Α. Τάκης, Τρομοκρατία και Δικαιώματα. Από την Ασφάλεια του Κράτους στην Ανασφάλεια του Δικαίου, Σαββάλας, Αθήνα 2004

28)Π. Μαντζούφας, <<Προστασία προσωπικών δεδομένων και δημόσια ασφάλεια. Οι σταθμίσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στις αποφάσεις για τη χρήση καμερών κλειστού κυκλώματος σε υπαίθριους χώρους>> **στο** : Ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους. (Επιμ. Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 39-88

29) Ι. Μανωλεδάκης, Η απονομή της δικαιοσύνης σε περίοδο κρίσης, Σάκκουλας, Αθήνα Θεσσαλονίκη 2006

30) Κ. Μανωλοπούλου- Βαρβιτσιώτη, Η Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ειρήνη, Αθήνα 1990

31)Δ. Μαρκοπούλου –Β. Τσουκαλά, Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσ/νικη 2014

32)Στ. Ματθιάς, Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη, με βάση τη Νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Αθήνα 2006

33) Λ. Μήτρου, << Προστασία Προσωπικών Δεδομένων: Ένα νέο δικαίωμα ;>> **στο**: Δ. Τσάτσου/ Ε. Βενιζέλου/ Ξ. Κοντιάδη. Το Νέο Σύνταγμα, Σάκκουλας, Αθήνα 2001, σελ. 88-95

34)Λ. Μήτρου, <<Εκτός Ελέγχου της ΑΔΑ η παρακολούθηση στους υπαίθριους χώρους;>> **στο**: Ηλεκτρονική Παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους. (επιμ Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 101-150

35)Λ. Μήτρου, <<Εγγυήσεις και θεσμοί προστασίας του πολίτη από τις νέες τεχνολογίες>> **στο**: Νέες τεχνολογίες και ανθρώπινα δικαιώματα. (Επιμ. Μ Π. Κρανιδιώτη) Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ. 91-107

36)Λ. Μήτρου , <<Υπάρχει ιδιωτικότητα στο δημόσιο χώρο; Η ποιος παρακολουθεί τους παρακολουθούντες;>> **στο**: Όψεις της νέας

παρακολούθησης. Διεθνείς και Ελληνικές Προσεγγίσεις. (επιμ. Σαματάς Μ)
Βιβλιόραμα, Αθήνα 2010, σελ. 179- 209

37)Λ. Μήτρου - Σ Γκρίτζαλης- Κ Λαμπρινουδάκης- Σ Κάτσικας, “Η
προστασία της Ιδιωτικότητας στην Πληροφορική και Τεχνολογίες
Πληροφορικής και Επικοινωνιών”, Παπασωτηρίου, Αθήνα 2010

38)Φ. Μίττλετον, << Δικαίωμα στον Πληροφοριακό Αυτοκαθορισμό και
Δημόσια Τάξη>> **στο:** Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και η
Επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων. Δίκαιο και κοινωνία στον 21^ο
αιώνα, Σάκκουλας, Αθήνα 2002, σελ. 47-58

39)Γ. Μόσιου, Τεχνολογία και Συνταγματικά Δικαιώματα. Εργασία
Ακαδημαϊκού έτους 2003-2004, στο μάθημα :Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου.
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Νομικής, 2003

40)Χ.Π. Μουκίου, <<Προστασία προσωπικών δεδομένων & ηλεκτρονικές
επικοινωνίες>> **στο:** Ελευθερίες- Δικαιώματα- Ασφάλεια στην Ε.Ε, (επιμ.
Π. Φουντεδάκη, Ο. Τσόλκα, Α.Χάνος). Πάντειο Πανεπιστήμιο, Γενικό
Τμήμα Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 60-82

41)Γ. Μουταφίδης, << Σχέση Ελευθερίας και Ασφάλειας στην σημερινή
κοινωνία της διακινδύνευσης>>. Έρευνα σε νομικά κείμενα (2010). Στο:
<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/1323120/theFile>

42)Χρ. Μπουρλογιάννη – Βράιλα, Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του
Ανθρώπου που δεσμεύουν την Ελλάδα. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα
Δικαιώματα του Ανθρώπου. (επιμ. Ελ. Πετρούλα) Νομική Βιβλιοθήκη,
Αθήνα 2003

43)Γ. Νικολόπουλος, Κράτος, Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή
Ολοκλήρωση. Μια εγκληματολογική προσέγγιση. 1^η έκδ, Κριτική, Αθήνα
2002

44)Γ. Νικολόπουλος, Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής
πολιτικής <<το πρόγραμμα της Χάγης και η εφαρμογή του>>, Νομική
Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008

45)Γ. Νικολόπουλος, Διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής και
δικαιώματα του ανθρώπου. Φάκελος Σημειώσεων. Στοιχεία για τη μελέτη
της αντεγκληματικής πολιτικής. Μέρος Πρώτο /Κεφάλαιο 1. Ακαδημαϊκό
έτος 2017-18

46)Γ. Πανούσης, Ο Μεγάλος Αδελφός και οι μικροί ανάδελφοι εχθροί του -ή
το δίλημμα του επιτηρούμενου- Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008

47)Δον. Παπαγιάννης, <<Από το Schengen στο Prum. Αναζητώντας την
ασφάλεια, υποσκάπτουμε την ελευθερία;>> **στο:** Ελευθερίες-Δικαιώματα-
Ασφάλεια στην Ε.Ε. (Επιμ. Π. Φουντεδάκη- Ο.Τσόλκα- Α. Χάνος) Πάντειο

Πανεπιστήμιο, Γενικό Τμήμα Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σελ. 45- 59

48)Θ. Παπαθεοδώρου, Επιτηρούμενη Δημοκρατία. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση των πολιτών στην κοινωνία της διακινδύνευσης, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009

49)Α. Παπαρίζου, Η νέα τεχνολογία στην υπηρεσία του κοινωνικού ελέγχου και η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Διπλωματική εργασία. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών .Τμήμα Κοινωνιολογίας, τομέας Εγκληματολογίας, 2005

50)Α. Παπαρίζου, <<Μετεξελίξεις του κοινωνικού ελέγχου και ατομικές ελευθερίες : Η χρήση της νέας τεχνολογίας>> **στο:** Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα. Τιμητικός τόμος στον Στ. Αλεξιάδη. (Επιμ. Στ. Γεωργούλας) ΚΨΜ, Αθήνα 2007, σελ. 382-391

51)Σ. Περράκης, Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου- Προς ένα jus universalis, Σιδέρης, Αθήνα 2013

52)Ε. Ρούκουνα, Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, Βιβλιοπωλείον Εστία, Αθήνα 1995

53) Χ. Σεβαστίδης, <<Κώδικας Ποινικής Δικονομίας>> Ερμηνεία κατ' άρθρο, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2015

54)Α. Σταθάκης, <<Η στάθμιση της ασφάλειας και της ιδιωτικής ζωής στη νομολογία του ΕΔΔΑ>> **στο:** Ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους. (επιμ. Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 12-38

55)Γ. Σταυρόπουλος, Ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους. (Επιμ. Ιφ. Καμτσίδου) Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 2-11

56)Β. Σωτηρόπουλος, Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα 2006

57)Χ. Τσουραμάνης, <<Η ψηφιακή ηλεκτρονική εγκληματικότητα στο πλαίσιο της θεωρίας της καθημερινής δραστηριότητας " routine activity theory" >> **στο:** Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα. Τιμητικός Τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη. (Επιμ. Σ. Γεωργούλας) ΚΨΜ, Αθήνα 2007, σελ. 155-160

58)Μ. Φουκώ, <<Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής>>. Τίτλος πρωτοτύπου : <<Surveiller et punir. Naissance de la prison>> Gallimard, Paris 1976. Μτφ: Κ Χατζηδήμου, Ι Ράλλη, Ράππα, Αθήνα 1989

59)Αν. Χάιδου, Το Σωφρονιστικό Σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002

60)Αν. Χάιδου, <<Διεθνής αντεγκληματική πολιτική. Αποτελεσματικότητα των κυρώσεων και ανθρώπινα δικαιώματα. Ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας>> **στο** :Ανήλικοι- Ναρκωτικά-Κοινωνικός έλεγχος, Εγκληματολογικά Κείμενα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 109-114

61)Αν. Χάιδου, <<Σύγχρονη Τεχνολογία και Κοινωνικός Έλεγχος>> **στο** :Ανήλικοι- Ναρκωτικά-Κοινωνικός έλεγχος, Εγκληματολογικά Κείμενα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 95-108

62)Β. Χρήστου, <<Αρχαική έρευνα υπόπτων και ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου>> **στο**: Νέες τεχνολογίες και ανθρώπινα δικαιώματα. (επιμ. Μ.Π. Κρανιδιώτη).Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών. Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2008, σελ.39-58

63) Κ.Χ. Χρυσόγονος – Σ.Β. Βλαχόπουλος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 4^η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017

64)Μ.Δ. Χρυσομάλλης, Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Στοιχεία Συνθήκης της Λισαβόνας, Κατσαρού, Αθήνα 2010

65) G. Marx, <<Τι είναι νέο στη νέα παρακολούθηση; Ταξινομήσεις για αλλαγή και συνέχεια>> Όψεις της νέας παρακολούθησης. Διεθνείς και Ελληνικές Προσεγγίσεις (Επιμ. Μ Σαματάς) Βιβλιόραμα, Αθήνα 2010, σελ. 233-267

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία:

1)U. Beck, The risk society. Towards a new modernity, Sage, London 1992

2)U. Beck, <<Risk Society Revisited: Theory, Politics and Research Programmes>>**στο**: The Risk Society and Beyond . Critical Issues for Social Theory. B. Adam, U.Beck. edt J.V, Loon, London, 2000, σελ. 211-223

3)European Parliament. Stoa. <<Prison technologies. An appraisal of technologies of political control - Final Study>> **στο** : Scientific and technological options assessment. Luxembourg, July 2000, σελ. 25-66
Ηλεκτρονικά και στο <http://aei.pitt.edu/5538/>

4)R.G Fox, << Dr Schwitzgebel’s machine revisited>>: <<Electronic monitoring of offenders>>. Australian and New Zealand Journal of Criminology, 1987, σελ. 131–138

- 5) Aristovoulos Manassis, <<The protection of human rights at the threshold of the 21st century>> **στο:** Scientific and Technological Developments & Human Rights. Linos-Alexander Sicilianos- Maria Gavouneli (eds) Sakkoulas, Athens 2001, σελ. 5-21
- 6)G. Marx, Technology and Social Control: <<The Search for the Illusive Silver Bullet>>(2001) <https://web.mit.edu/gtmarx/www/techandsocial.html>
- 7)G. Marx, <<Privacy and Technology>> (1996) στο <https://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>
- 8)G. Marx, <<Technology and Social control>> (2015) σελ. 117-124 https://web.mit.edu/gtmarx/www/tech_soc_control.html
- 9)L. Marx, "Does Improved Technology Mean Progress".Technology Review. (1987)σελ. 33-41
- 10)P.Schwartz – J. Reidenberg, Data Privacy Law. Charlottesville, 1996
- 11)S. Simitis, Reviewing privacy in an Information Society, University of Pennsylvania, Law Review. 135, 1987, σελ. 707- 746 και **στο:** https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3952&context=penn_law_review
- 12) D. Solove, <<Privacy and Power>>: Computer Databases and Metaphors for Information Privacy, Stanford Law Review, Vol. 53 (2001) σελ. 1417-1439
- 13)I. Taylor, Crime in context, A Critical Criminology of Market Societies. Oxford, Polity Press & Blackwell. Cambridge,1999
- 14) G.Verschraegen. <<Human rights and modern society>>: A sociological analysis from the perspective of systems theory, Journal of law and society, 2002, σελ. 258-281

Διαδικτυακοί τόποι :

- 1) <https://www.iep.utm.edu/hum-rts/>
- 2) <https://www.protypa.gr/frontend/article.php?aid=279&cid=36>

- 3) ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ-ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ , Θ. Καρακώστας - Γ. Δημητρακόπουλος- , Ι. Κιοσέογλου., Θεσσαλονίκη., 2006.,
<https://www.okoutris.gr/%CE%98%CE%AD%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20-%20%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AE%CF%82/%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%>
- 4) http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf
- 5) <http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/10447/1/%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%9B%CE%A9%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%9A%CE%95%CE%A5%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A3-%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%95%CE%A0%CE%99%>
- 6) www.privacyinternational.org
- 7) <https://whoprofits.org/updates/the-israeli-ministry-of-defense-expands-hps-biometric-system-in-checkpoints/>
- 8) <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/888/eurodac-to-systima-poy-katagrafei-toys-metanastes-stin-ee>
- 9) <https://www.eda.admin.ch/dea/en/home/verhandlungen-offene-themen/verhandlungen/eurodac.html>
- 10) http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf
- 11) <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/human-rights/>
- 12) <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/gdpr-dimosieythike-o-nomos-4624-2019-gia-tin-prostasia-prosopikon-dedomenon>
- 13) <https://www.eleftheria.gr/m/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/239572-%CE%BF-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-%>

[%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B4%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1](#)

- 14) <https://www.dpa.gr/>
- 15) <http://www.iospress.gr/ios2001/ios20010218a.htm>
- 16) <https://www.secnews.gr/98095/%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%BF/>
- 17) <https://edps.europa.eu/>
- 18) Το Βήμα Ιδεών- Αφιέρωμα: <<Ιδιωτικότητα- Τα όρια μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας δημοσίου και ιδιωτικού >>Τεύχος 10, 2008 σε :
<HTTPS://WWW.GOOGLE.COM/SEARCH?SXSRLF=ACYBGNTVAKSTFJQVRHCK2D2TUUAMZTFCOG%3A1574709624318&SOURCE=HP&EI=ECNCXZZJEMS8KWXVWLNQBG&Q=%CE%A4%CE%9F+%CE%92%CE%97%CE%9C%CE%91+%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A9%CE%9D+-%CE%A4%CE%95%CE%A5%CE%A7%CE%9F%CE%A3+10+%E2%80%93+%CE%A6%CE%9D>

